

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**6-12 AYLIK BEBEĞİ OLAN BABALARIN KENDİ
BABALARIYLA İLİŞKİ DÜZEYLERİ İLE BEBEKLERİYLE
BAĞLANMA DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Şule KIŞLA

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ANKARA

2021

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**6-12 AYLIK BEBEĞİ OLAN BABALARIN KENDİ
BABALARIYLA İLİŞKİ DÜZEYLERİ İLE BEBEKLERİYLE
BAĞLANMA DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Şule KIŞLA

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Zeynep ÇETİN**

**ANKARA
2021**

ONAY SAYFASI**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ****SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ****6-12 AYLIK BEBEĞİ OLAN BABALARIN KENDİ BABALARIYLA İLİŞKİ DÜZEYLERİ
İLE BEBEKLERİYLE BAĞLANMA DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ****Öğrenci: ŞULE KIŞLA****Danışman: DOÇ. DR. ZEYNEP ÇETİN**

Bu tez çalışması 04.11.2021 tarihinde jürimiz tarafından "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı" nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: *PROF DR. MÜDRİYE YILDIZ BIÇAKÇI*
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Tez Danışmanı: *DOÇ. DR. ZEYNEP ÇETİN*

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Üye: *DOÇ. DR. SANİYE BENCİK KANGAL*

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

05 Kasım 2021*Prof. Dr. Diclehan Orhan***Enstitü Müdürü**

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren .. ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.

...../...../.....

Şule KIŞLA

1 “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir*

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının Doç. Dr. Zeynep Çetin danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Şule KIŞLA

TEŞEKKÜR

Meslek hayatım ve yüksek lisans eğitimim boyunca her zaman yanımda olan, her aradığımda yardımına koşan ve bana desteği hiç azalmayan hem akademik süreç hem de meslek sürecinde örnek aldığım biricik danışman hocam Doç. Dr. Zeynep ÇETİN'e

Hayatıma girdiği andan itibaren her verdiğim kararda yanımda olan ve beni sonsuz destekleyen, yüksek lisans ve tez sürecimde de bana cesaret veren ve beni hiç yalnız bırakmayan hayat arkadaşım Cem KIŞLA'ya

Yüksek lisansa başladığımda aklımda bile yokken, tez sürecimde bir anda hayatıma giren ve tezin son aşamalarında benimle tekmeleriyle bu stresi paylaşan beni hiç yormadan kıpırtılarıyla bana destek veren, hayatıma yakın zamanda girecek ve beni aydınlatacak Canım Güneş'ime,

Bilimsel konularda bana hep destek olan kendi yoğunluğu arasında bile sorularımı çekinmeden yanıtlayan tecrübesi ve bilgileriyle beni yönlendiren arkadaşım Samet ATA'ya

Sınavıma katılmayı kabul edip, eleştiri ve yorumları ile bana katkı sağlayan ve güler yüzlerini hiç eksik etmeyen çok değerli jüri hocalarım Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL'a ve Prof. Dr. Müdriye BIÇAKÇI'ya

En içten duygularıyla teşekkür ederim.

ÖZET

KIŞLA, Ş. 6-12 Aylık Bebeği Olan Babaların Kendi Babalarıyla İlişki Düzeyleri İle Bebekleriyle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2021. Bu çalışma, 6-12 aylık bebeği olan babaların kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile bebekleriyle olan bağlanma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmamızın örneklem grubunu Ankara’da yaşayan ve 6-12 aylık bebeği olan 313 baba oluşturmuştur. Çalışmamıza katılan babalara sırasıyla Babalık Ölçeği ve Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmamız, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi test eden ilişkiyel tarama desenli nicel bir araştırma çalışmasıdır. Ölçeklerden alınan puanların değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla; tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve t testi yapılmıştır. ANOVA’nın anlamlı çıkması sonucunda ise Post-Hoc testlerinde Bonferroni testi uygulanmıştır. Babalık Ölçeğinin alt boyutları ile Baba Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkinin tespiti için PEARSON korelasyon testi yapılmıştır. Babalık Ölçeği alt boyutlarından Olumsuz Duygu ile Baba-Bebek Bağlanması alt boyutlarından Sabır Hoşgörü ve Sevgi Gurur arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları literatür doğrultusunda tartışılıp yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Baba-bebek bağlanması, bebeklik dönemi, bağlanma, babalık, gelişim.

ABSTRACT

KIŞLA, Ş. Investigating the Relationship Levels of Fathers with 6- to 12-Month-Old Babies with Their Fathers and Their Attachment Status with Their Babies Hacettepe University Graduate School of Health Sciences,Program of Child Development and Education, Master Dissertation, Ankara, 2021 Sağlık Bilimleri

This study has been conducted to examine the relationship levels of fathers who have 6-12 month-old babies with their fathers, and their attachment status with their babies. The sample group of our study consisted of 313 fathers who have 6-12 months old babies and living in Ankara. Fatherhood Scale and Father-Infant Attachment Scale have been applied to the fathers who participated in our study, respectively. Our research is a quantitative research study with a relational screening design that tests the relationship between two or more variables. One-way analysis of variance (ANOVA) and t-test have been carried out in order to examine whether or not the scores obtained from the scales differed significantly according to the variables. Bonferroni test has been applied in Post-Hoc tests to those with significant results in ANOVA. The PEARSON correlation analysis has been performed to determine the relationship between the sub-dimensions of the Fatherhood Scale and the sub-dimensions of the Father-Baby Attachment Scale. It has been determined that there is a negative relationship between Patience Tolerance and Love Pride, which are sub-dimensions of Father-Infant Attachment. In line with the results obtained, suggestions were made to families and educators. The research findings were discussed and interpreted in line with the literature and suggestions were made.

Anahtar Kelimeler: Father-baby bonding, infancy, attachment, paternity, development.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
TABLO DİZİNDE	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Kapsam	1
1.2. Amaç	2
1.2.1. Temel Problem	3
1.2.2. Alt Problemler	3
1.3. Sayıtlar	4
1.4. Sınırlılıklar	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Ekolojik Sistemler Teorisi	5
2.1.1. Mikrosistem	5
2.1.2. Mezosistem	6
2.1.3. Egzosistem	7
2.1.4. Makrosistem	7
2.1.5. Kronosistem	7
2.2. Baba Rolünün Ekolojik Sistemler Teorisi İçerisindeki Yeri	8
2.3. Babalık rolü ve Tarihsel Gelişimi	9
2.3.1. Babalık Rolü	9
2.3.2. Babalık Rolünün Tarihsel Gelişimi	10
2.4. 6-12 Ay Bebeklerde Gelişim	12
2.4.1. 6-12 Ay Bebeklerde Zihinsel Gelişim	13
2.4.2. 6-12 Ay Bebeklerde Psikomotor Gelişim	13
2.4.3. 6-12 Ay Bebeklerde Dil Gelişimi	14

2.4.4. 6-12 Ay Bebeklerde Sosyal-Duygusal Gelişim	14
2.5. Babanın Çocuğun Hayatındaki Önemi ve Gelişim Alanlarındaki Rolü	15
2.5.1. Babanın Çocuğun Hayatındaki Önemi	15
2.5.2. Çocuğun Bilişsel Gelişiminde Babanın Rolü	16
2.5.3. Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişiminde Babanın Rolü	17
2.5.4. Çocuğun Dil Gelişiminde Babanın Rolü	18
2.5.5. Çocuğun Cinsel Kimlik Gelişiminde Babanın Rolü	18
2.5.6. Çocuğun Psikomotor Gelişiminde Babanın Rolü	19
2.6. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler	20
2.7. Bağlanma Kuramı ve Tarihçesi	22
2.7.1. Bağlanma Kuramı	22
2.7.2. Bağlanma Kuramının Tarihçesi	23
2.7.3. Bağlanma Kuramı Oluşturulurken Yapılan Çalışmalar	24
2.7.4. Bağlanma Biçimleri	29
2.7.5. Bağlanmayı Etkileyen Faktörler	30
2.7.6. Baba-Bebek Bağlanması (Paternal Bağlanma)	32
2.7.7. Bağlanmanın Çocuğun Gelişimine Etkisi	33
3. GEREÇ ve YÖNTEM	36
3.1. Araştırma Modeli	36
3.2. Araştırmanın Evreni	36
3.3. Araştırmanın Örneklemi	36
3.4. Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri	37
3.5. Veri Toplama Araçları	39
3.5.1. Genel Bilgi Formu	39
3.5.2. Babalık Ölçeği	39
3.5.3. Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği	40
3.5.4. Verileri Toplama Süreci	41
3.5.5. Verilerin Analizi	42
4. BULGULAR	44
5. TARTIŞMA	60
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	78
7. KAYNAKLAR	81

8. EKLER	90
EK-1. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	
EK-2. GENEL BİLGİ FORMU	
EK-3. BABALIK ÖLÇEĞİ	
EK-4. BABA-BEBEK BAĞLANMA ÖLÇEĞİ	
EK 5. BABALIK ÖLÇEĞİ İZİNİ	
EK 6. BABA-BEBEK BAĞLANMA ÖLÇEĞİ İZİNİ	
EK 7. ETİK KURUL İZİNİ	
EK 8. ORJİNALLİK EKLAN ÇIKTISI	
EK 8. DİJİTAL MAKBUZ	
9. ÖZGEÇMİŞ	102

SİMGELER VE KISALTMALAR

BBÖ : Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği

TABLO DİZİNİ

Tablo	Sayfa
3.1. 6-12 Ay bebeği olan babaların sosyo-demografik özelliklerine ait dağılımlar	38
3.2. Babaların ölçeklerden aldıkları puanların merkezi dağılımları	42
4.1. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların yaşlarına göre T Testi sonuçları	44
4.2. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların eğitim durumlarına göre anova sonuçları	45
4.3. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların meslek durumlarına göre ANOVA sonuçları	47
4.4. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların gelir durumuna göre T testi sonuçları	48
4.5. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların çocukken bakım veren durumlarına göre ANOVA sonuçları	49
4.6. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin cinsiyetlerine göre T Testi sonuçları	50
4.7. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin yaşlarına göre ANOVA sonuçları	51
4.8. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin doğum sırasına göre ANOVA sonuçları	52
4.9. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların yaşlarına göre T Testi sonuçları	53
4.10. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların eğitimlerine göre ANOVA sonuçları	53
4.11. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların mesleklerine göre ANOVA sonuçları	54
4.12. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların aylık gelire göre T Testi sonuçları	55
4.13. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların eşlerinin eğitim durumlarına göre ANOVA sonuçları	55
4.14. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin planlı olma durumlarına göre T Testi sonuçları	56
4.15. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların evlilik süresine göre ANOVA sonuçları	57
4.16. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babalara çocukken bakım veren durumlarına göre ANOVA sonuçları	58

4.17. Babalık ölçeği ve baba-bebek bağlanma ölçeğinin pearson korelasyon sonuçları	59
---	----

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın kapsamı, amacı, alt problemleri, varsayımları ve sınırlılıkları ele alınmıştır.

1.1. Kapsam

İnsan yavrusu, doğduğu andan itibaren etrafındaki yetişkinlerin bakım, ilgi ve sevgisine muhtaçtır. Onu topluma kazandırmak birey olarak büyütmek, ailesinin yani anne ve babasının en temel görevidir. Bebeğin dünyaya gelmesini sağlayan anne ve babalar; onun hayatına olumlu veya olumsuz yön verip yetiştirilmesinde ve hayata atılmasında en önemli rolü üstlenerek, çocuk üzerinde kalıcı izler bırakmaktadır (1).

Yaşamın ilk üç yılı bebeğin gelişiminin en hızlı ve önemli dönemini oluşturmaktadır. Bu süreçte yaşadığı olumlu veya olumsuz tecrübeler onun geleceğine giden yolda bir basamak olarak yer alacak ve yaşamının ilerleyen yıllarında etkisini hissettirecektir. Bağlanma davranışı da yaşamın ilk yılında temeli atılan ve sosyal bir varlık olan insan yavrusunun kişilik gelişiminin ilk adımı ve yapı taşı sayılabilmektedir (2).

Bağlanma, bebeğin birincil bakıcısıyla arasında gelişen karşılıklı ve güçlü ilişkiyi ifade etmektedir. Bağlanmanın temelinde güven, karşılıklı etkileşim ve yakınlığı koruma isteği yatmaktadır (3). Bağlanma kuramına göre; yeni doğan bebekler, yalnızca onlara bakmaya ve onları korumaya istekli bir yetişkinin varlığında yaşamlarını sürdürebilmektedir bunun yanında bebekler bağıllık figürlerini güven temelinde, içinde buldukları yeni çevreyi araştırmada ve keşfetmede kullanırlar (4).

Literatürde ve yapılan çalışmalarda önceleri bebek için birincil bağlanma figürü olarak annenin ön plana çıktığı görülmüştür; oysaki bebeğin yaşamının ilk günlerinden itibaren yakın ilişki kurduğu tek kişi anne değildir. Babalar da çocuğun büyümesinde ve yetiştirilmesinde çok önemli konumdadır. Çocuk ile bebeklikten itibaren ilgilenen tek bir ebeveyn yerine iki ebeveynin olması çocukta oluşabilecek terk edilme gibi korkuları azaltmakla birlikte, çocuğun kendine ve anne babasına karşı olan güveninin daha da artmasını sağlamaktadır (5). Son yıllarda babanın çocuğun gelişimindeki etkililiğinin ortaya çıkması ile birlikte bağlanma teorisi babayı kapsayacak biçimde geliştirilmektedir (6). Bebeğin baba ile güvenli bağlanma geliştirmesinin, erişkinliğe kadar farklı gelişim evrelerinde diğer kişilerle oluşturacağı

bağlanma uyumları arasında ilişki olduğu belirtilmiştir (7). Günümüzde artık babaların bebek bağlanma davranışı üzerinde anneler kadar etkili ve önemli oldukları da bilinmektedir (8).

Anne-bebek bağlanması ile ilgili çalışmalar literatürde fazlaca bulunmaktayken baba-bebek bağlanması ile ilgili çalışmalara daha az rastlanmaktadır. Bu çalışmaların çoğu ise, baba-bebek bağlanma düzeyini etkileyen farklı etkenlerin incelendiği araştırmalardır. Bu çalışmalarda elde edilen bulgular şu şekildedir; eşi tarafından desteklenen, eşi ile uyumlu bir ilişkisi olan babaların bağlanma düzeyleri daha yüksektir (9, 10). Çocuk sayısı, iş yaşamı, maddi durum, zaman yeterliliği etkenleri babaların bağlanmasını etkilemektedir (11). Bununla birlikte bu çalışmalarda baba-bebek bağlanmasının bebeklerin ilerideki akademik başarısı, sosyal ve duygusal gelişiminde ciddi yer tuttuğu belirtilmektedir (12). Pek çok literatür çalışması anne ve babaların çocuklarıyla ilişkilerinin onların ebeveynlikleri üzerinde etkiler bıraktığını göstermektedir. Anne ve babaların bebekleriyle bağlanma durumlarında da ebeveynleriyle aralarındaki ilişkinin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Açıklanan bu bilgiler doğrultusunda yapılan bu çalışma; 6-12 aylık bebeği olan babaların kendi babalarıyla olan ilişkileri ile bebekleriyle olan baba-bebek bağlanma durumu arasında ilişki olup olmadığının araştırılması amacıyla planlanmıştır. Araştırma sonucunda, literatüre ve çocuk gelişimi alanına; babaların kendi babalarıyla olan ilgi ve ilişkilerinin çocuğu ile bağlanmasına etkisinin değerlendirilmesi başta olmak üzere; baba-bebek bağlanmasına etki eden faktörlerin incelenmesi ve geliştirilmesi konusunda yol göstermesinde yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.2. Amaç

Alanyazın incelendiğinde bebeğin gelişimi için oldukça önemli bir basamak olan bağlanma konusunda babalarla yapılan çalışmaların oldukça az olduğu dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmalar ise daha çok baba-bebek bağlanmasını etkileyen faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu faktörler arasında bebeğin mizacı, anne-baba arasındaki iletişim, babanın öğrenim durumu, babanın geleneksel rolleri ve sosyo-ekonomik durumu gibi etmenler bulunmaktadır. Bu çalışmada da babanın kendi babasıyla ilişki düzeyinin bebeği ile bağlanma durumu arasında ilişki olup olmadığı incelenmek amacıyla yapılmıştır.

1.2.1. Temel Problem

6-12 aylık bebeği olan babaların kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile bebekleriyle bağlanma durumları arasında ilişki var mıdır?

1.2.2. Alt Problemler

- 6-12 aylık bebeği olan babaların;
  - yaşları,
  - öğrenim durumu,
  - meslek durumları,
  - gelir durumları,
  - eşlerinin öğrenim durumları değişkenlerine göre bebekleriyle bağlanma durumu üzerinde anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir ?
- 6-12 ay bebeği olan babaların;
  - bebeklerinin cinsiyeti,
  - bebeklerinin yaşı,
  - bebeklerinin planlı olması ve
  - bebeklerinin doğum sırası değişkenlerine göre bebekleriyle bağlanma durumu üzerinde anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir ?
- 6-12 ay bebeği olan babaların;
  - çocukken bakım veren kişi
  - evlilik süresi değişkenlerine göre bebeklerine bağlanma durumu üzerinde anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir ?
- 6-12 ay bebeği olan babaların,
  - yaşları
  - öğrenim durumu
  - meslek durumları
  - gelir durumları
  - çocukken kendilerine bakım veren kişi değişkenlerine göre kendi babalarıyla ilişki düzeyleri üzerinde anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir ?

1.3. Sayılılar

Araştırmanın yapılmasında geçerli olması beklenen varsayımlar aşağıda gösterilmiştir.

- Araştırmaya katılan babaların ölçeklerdeki ifadeleri doğru anladıkları ve sorulara samimi yanıtlar verdikleri,
- Kullanılmış olan ölçeğin, araştırmada istenilen kavramları ölçmede yeterli olduğu,
- Örneklemin evreni temsil ettiği, varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma, Ankara ilinde yaşayan ve 6-12 ay aralığında bebeği olan 313 baba ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ekolojik Sistemler Teorisi

İnsan doğası gereği sosyal bir varlıktır ve içinde bulunduğu sosyal bağlamdan bağımsız olarak düşünülemez. Bireyin gelişimi ve davranışları, içinde bulunduğu sosyal ortamdan etkilenmekte ve insan da içinde bulunduğu sosyal çevreyi etkilemektedir bu karşılıklı etkileşim sonucu bireyin gelişimi desteklenmekte ve tamamlanmaktadır (13). Ekolojik sistem teorisi, bireyin yalnızca doğuştan getirdiği kişisel özellikleri ve mizacı ile davranışlarının hepsinin açıklanamayacağını bireyin büyüdüğü çevrenin de etkisi altında olduğunu ve davranışlarına yön verdiğini savunan Bronfenbrenner tarafından 1976 yılında geliştirilmiştir (14). Bronfenbrenner'in ekolojik bakış açısına göre, bireyi etkileyen durum ve olayların karşılıklı bağlantıda oldukları ve birey ile çevresi arasında kurduğu bağın çift yönlü oluşu teorisinin temel fikirlerinden biridir (15). Bu bağlamda, ekolojik sistemler teorisi yalnızca bireyin sosyal çevresine odaklanmayıp, yaşam boyu temas ettiği tüm alanları dikkate almaktadır (16). Bronfenbrenner (1979) insan gelişimini, bireyin merkezde yer aldığı ve etrafını bir matruşka gibi sarmalayan iç içe geçmiş sistemler şeklinde tanımlanan sosyal bir yapı içinde gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Her sistem, kişinin yaşamının bağlamsal doğasına bağlıdır ve sürekli büyüyen seçenekler, büyüme kaynakları ve çeşitliliği sunar (17). Bireyin merkezde olduğu bu iç içe geçmiş sistemler; mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem şeklinde adlandırılmaktadır.

2.1.1. Mikrosistem

Bireyin en çok vakit geçirdiği daha çok ilişki içinde olduğu, temasının en fazla olduğu kişileri kapsayan ve bireyin gelişimine doğrudan etki eden sosyal yapılar sisteminin ilk halkasıdır. Birey, doğduğu andan itibaren çevresiyle ilişki kurmaya ve yeni davranışlar edinmeye başlar önce ailesiyle yani ebeveynleri olan anne babasıyla daha sonra yakın akraba çevresi, komşular ve ilerleyen yıllarda okulda öğretmen ve arkadaşlarıyla etkileşimi bu halkanın alanında yer almaktadır (18). Yine bireyin fiziksel çevresi, etrafındaki materyal, zaman ve bireyle yapılan etkinliklerin tümü bu yapının birer bileşenleridir. Gelişimin erken ve en hızlı olduğu bebeklik ve erken

çocukluk döneminde, bireyin hayatına önemli ve kalıcı etkiler bu alan içerisinde ilişkiler sonucunda gerçekleşmektedir. Mikrosistemin en temel yapısını ise aile oluşturmaktadır, bireyin doğduğu andan itibaren gelişiminin ve ihtiyaçlarının karşılanması için yetişkin desteğine ihtiyacı olan bebeklik ve erken çocukluk döneminde onun şekillenmesinde, yetişmesinde ve yeni şeyler öğrenmesinde en büyük görevi ailesi üstlenmektedir. Mikrosistem halkası içerisinde yer alan yakın çevresi bireyin yalnızca davranışlarını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda inançlarını ve seçimlerini de etkilemektedir (19). Bu halka sınırları içerisinde bireyin etrafında gelişen şartlar ve çevre ilişkileri bireyi nasıl etkiliyorsa bireyin mizacı, düşünme biçimi ve eylemleri de etrafındaki sosyal ağa etki etmektedir (20).

2.1.2. Mezosistem

Birey birbirine bağlı birden fazla mikrosisteme sisteme dahildir ve bu çeşitli sistemler içine dahil olan her bireyi farklı derecelerde etkilemektedir bireyin bağlantılı olduğu mikrosistemlerin birbirleriyle etkileşimi de mezosistemleri oluşturmaktadır. Mikrosistemler arasında uyumlu bir ilişkinin olması çocuğun gelişimine olumlu etki edecektir. Örnek verecek olursak; okul mikrosistemi ile aile mikrosistemi arasındaki uyumlu ve sürekli bir ilişkinin çocuğun gelişimine katkısı ile bu iki mikrosistem arasında bir bağın olmaması durumu çocuğun gelişimi açısından oldukça fark yaratacaktır.

Bronfenbrenner'e göre mezosistemin oluşması için 4 ilke vardır bunlar; çoklu ortam katılımı, dolaylı bağlantı, ortamlar arası iletişim ve ortamlar arası bilgidir. Bu ilkeleri özetleyecek olursak bireyin doğduğu andan itibaren önce mikrosistem içerisindeki ilişkilerden etkilenip bunların farkına varması, daha sonra büyüyüp geliştikçe mezosistem dediğimiz; mikrosistem parçaları arasındaki ilişkilerin ve olayların da onun yaşamına farklı noktalarda etki ettiğini anlamaya, mezosistemi tanımaya ve kendisine etkilerini hissetmeye başlaması süreçlerini içermektedir (21). Bu bağlamda, mezosisteme baktığımızda; özellikle anne babanın, çocuğunun okul çevresi ve öğretmeniyle ilişkisinin olumlu ve güvenli olması çocuğun okul başarısına olumlu etki edecektir.

2.1.3. Egzosistem

Bireyin doğrudan ilişkide olmadığı ya da çok sınırlı temasta olduğu fakat çevresindeki insanların doğrudan ilişki içinde bulunduğu dolayısıyla önce çevresindeki insanları dolaylı olarak da bireyi etkileyen yapılar ve kurumlardır (17). Bu sosyal sistemler, ebeveynin davranışı ve aile ilişkileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Bireyin anne ve babasının iş hayatı, sosyal çevresi iletişim halinde olduğu kurumlar onun gelişimine ya da davranışlarına doğrudan etki etmiyor gibi görünse de aslında etkilemektedir; örnek verecek olursak ailede babanın yoğun ve stresli bir iş hayatının olması, iş yerinden hak ettiği ücreti alamaması gibi durumlar, ev hayatında ebeveynlik rolünü, çocuğunun gelişimine vereceği katkıyı ve çocuğuyla geçireceği zamanın kalitesini etkileyebilmektedir. Yaşadığımız çağda modern toplumumuzda ebeveynin iş yeri, ebeveynin sosyal ağları ve sosyal çevresi ile ailenin işlevlerine etki eden cemiyetler çocuğun gelişimine en çok etki eden egzosistem parçalarıdır (22).

2.1.4. Makrosistem

İçinde yaşanılan toplumun gelenek görenekleri, inanç sistemleri, kültürü, değer yargıları, hukuk kuralları, sağlık hizmetlerine erişim, sosyopolitik durum, iklim ekonomik ve teknolojik gelişmişliği kapsamaktadır. Makrosistem, içinde yaşanılan toplumun her bireyini farklı düzeyde etkilemektedir ayrıca kitle iletişim araçları, sosyal medya ağları gibi teknolojik gelişimle meydana gelen değişiklikler de makrosistem halkasının içinde yer almaktadır. Makrosistemin bireyler üzerindeki etkisine bir örnek verecek olursak, yapılan bir araştırmada sosyal ekonomik düzeyi düşük semtlerde yaşayan çocukların sosyal ekonomik düzeyi daha yüksek yerlerdeki çocuklara oranla daha fazla gelişimsel, bilişsel ve duyuşsal problemler yaşadıkları bulunmuştur (23).

2.1.5. Kronosistem

Bronfenbrenner sistemdeki süreci açıklamak için "kronosistem" terimini kullanmıştır. Yaşamda meydana gelen önemli olaylar sistemleri etkilemektedir. Kronosistem, bireyin yaşadığı zaman içinde hayatında ve çevresinde gerçekleşen

olaylar ve geçiş durumlarını ve bu durumların bireyin gelişimine etkisinin incelenmesini içerir. Bu olaylar normatif ve normatif olmayan olaylar olarak ikiye ayrılmaktadır. Normatif olaylar; ergenlik, yeni bir işe başlama, evlenme, ilkokula başlama, kardeş doğumu gibi süreçler iken, normatif olmayan olaylar ise; boşanma, ölüm, piyangoyu kazanma, hastalık, göç gibi süreçleri içermektedir. Kronosistemlerin daha geliştirilmiş halinde bireyin yaşamı boyunca bütün gelişimsel geçişlerinin birikimli etkisini incelemeyi hedeflemektedir (5). Kronosistemde yaşanan olayların ya da süreçlerin bireyin gelişimine olan etkisine örnek olarak boşanma sürecini gösterebiliriz boşanmadan sonraki ilk iki yılda ailenin etkileşim ve iletişiminin karmaşık bir sürece girmesi çocuklarda bu iki yılda çok daha fazla olumsuz etki bırakmaktadır (24).

Ayrıca, bireyin yaşamında bu değişimlerin arka arkaya yaşanması, gelişimsel krizlerin ortaya çıkması bireyde daha yıkıcı etkilere sebebiyet verebilmektedir.

2.2. Baba Rolünün Ekolojik Sistemler Teorisi İçerisindeki Yeri

Bronfenbrunner'e göre sosyal bir toplumda doğan çocuğun büyümesinde, gelişmesinde ve davranışlarında içinde bulunduğu çevrenin bir yansıması vardır ve çocuk da içinde bulunduğu çevreyi etkilemektedir. Aile, bireyin doğduğu andan itibaren sosyalleşmesinde ve gelişmesindeki en temel yapıdır ve çocuğa en çok dokunan etki eden kişiler onun anne ve babasıdır bu nedenle ekolojik bakış açısının temelinde de bu nokta yatmaktadır, Bronfenbrunner'e göre bir çocuğu anlamının en iyi yolu ailesine bakmak onları gözlemlemektir. Yine Bronfenbrunner'e göre günümüz toplumunda çocukların gelişim düzeyinde en büyük pay çocuğun ailesine düşmektedir (14).

Çocuk doğduğu andan itibaren en çok vakit geçirdiği kişiler onun anne ve babasıdır, çocuğun ebeveynleriyle kurduğu güvene dayalı samimi bir ilişki onun gelişiminde olumlu etkiler bırakacak ve onun hayata adapte olmasını kolaylaştıracaktır. Çocuk bakımında ve gelişiminde anne kadar babaların da önemli olduğu günümüzde artık yadsınamaz bir gerçektir. Örneğin, çocuk ve ebeveynleri yani anne ve babası arasında ilk güvenli ilişkinin, çocuğun ileriki hayatında kalıcı etkisi olacak ve diğer sosyal ilişkilerine zemin oluşturacak olan, bağlanma davranışı üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır (25).

Özetleyecek olursak, biyoekolojik bakış açısı; bir aile içinde, üyelerin doğaları gereği birbirlerine bağımlı olduklarını, her birinin diğerini ve bir bütün olarak sistemi etkilediğini savunur. Bu bakış açısı, uzun yıllardır gelişim araştırmaları için bir çerçeve olarak kullanılmış ve babaları aile ilişkileri çalışmalarına dahil etmek için önemli bir etken yaratmıştır (26). Buna ek olarak Bronfenbrunner ekolojik bakış açısının özüne merkezine çocuğu almaktadır, çocuk doğduğu andan itibaren kademeli olarak çevresiyle ve çevresindeki sistemlerle karşılıklı birbirlerini etkileyen bir ilişki alışverişine girmektedir, bunun yanında çocuğun doğduğu andan itibaren ona eşlik eden gelişimsel özelliklerini ve mizacını da göz ardı etmemektedir. Çocuğa bütüncül bir bakış açısıyla bakılarak davranışlarının değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durur. Ekolojik yaklaşımın her aşamasında, ebeveynlerin çocuklarının gelişim düzeyleri üzerinde yarattığı etkinin önemi de üzerinde durulan en önemli noktalardan biridir.

2.3. Babalık Rolü ve Tarihsel Gelişimi

2.3.1. Babalık Rolü

Toplumun yapı taşı olan ailede her bireye, ailenin her bir üyesine farklı roller biçilmiştir. Annelik, babalık, çocukluk gibi roller her kültür ve toplumda bir takım farklılığa uğrasa da bu roller, içinde bulunduğu toplumun değerlerine ve ihtiyaçlarına göre şekil alıp geçen zamanla birlikte de bir takım değişikliklere uğrayabilmektedir (27).

Annelik rolü, kadın ebeveynin hamilelikten itibaren çocuğu doğuran, besleyen, çocuğun birincil ihtiyaçlarını karşılayan, yetiştiren büyüten kişi olarak görülürken; babalık, erkek ebeveynin bebeğinin hayatta kalması için daha çok dış alanlarda sorumluluk alan, ailenin geçimini sağlayan, aileyi koruyup, kollayan kişi olarak görülmektedir. Babalık, erkek cinsel kimliğinin en kompleks halidir çünkü annelik gibi içgüdüsel olmayıp daha çok tecrübeye ve somutluğa dayanmaktadır (28). Anne ve babalık rolü doğumla başlayıp ölümle sona eren bir süreçtir; ailedeki kadın ve erkek, karı ve koca olma rolünü evliliği sonlandırarak bitirebilseler de hayatta çocukları olduğu müddetçe anne ve baba olma rollerini sürdürmeye devam etmektedirler.

Annelik tarih boyunca çocuğun doğumundan itibaren hep öne çıkmış bir rol iken babalık rolü yakın tarihe kadar geri planda kalarak, babanın çocuğun gelişimine olan katkısı göz ardı edilmiştir (29). Oysa günümüzde yapılan pek çok araştırmanın

sonucuna göre bizler artık baba katkısının, babanın çocuğa rol model olmasının, çocuğun gelişiminde ne derece önemli olduğunu bilmekteyiz (30, 31).

Günümüzde babanın çocuğun gelişimindeki öneminin anlaşılmasına kadar geçen sürede babalık rolü zamanla ve sürekli olarak değişerek evrilmiştir. Bu değişimin nedeni bu rolün biyolojik bir rol olmasından ziyade toplumun gidişatına ve gelişmişlik düzeyine ve toplumun babalığa atfettiği görev ve anlamlara göre şekillenmesinden kaynaklanmaktadır; yani babalık rolü, içinde yaşadığı toplumdan bağımsız olmamıştır aksine bu rolü toplumun değerleri biçimlendirmiştir. İçinde bulunduğu toplumun çizgisi bu rolü şekillendirse de özellikle günümüzde daha kişisel bir çabanın ürünü olan babalık rolünün oluşumu üzerinde bir takım etkiler bulunmaktadır, bunlar; anne ve babanın beklentileri, eşlerin arasındaki ilişkinin gücü, erkeklerin kendi babalarıyla olan ilişkileri ve bu ilişkinin kalitesi ve babanın duygusal olarak bu role olan hazırbulunuşluğu, çocuğun cinsiyeti ve mizacı gibi bir çok değişken faktör olabilmektedir (32).

Son zamanlarda yapılan çalışmalar baba olmak ve babalık yapmak kavramlarını da gündeme getirmiştir. Baba olmak (fatherhood) biyolojik ve fizyolojik bir gerçeklikten ibaretken, babalık yapmak (fathering) erkek ebeveyninden beklenen görev ve sorumluluğun yerine getirilmesi olarak ifade edilebilmektedir (33). Burada bizim için önemli olan kavram da “fathering” yani babalık yapmak kavramıdır. Babanın babalık rolünü nasıl algıladığı ve ne derece uyguladığı çocuğun gelişimi için önemli kilit bir noktadır ve babaların bu role bürünmesinde kendi babalarıyla olan ilişkileri ve babalarıyla aralarındaki bağı önemli bir etki yaratmaktadır. Bu durumu kanıtlayan bir araştırmada erkeklerin “babalık yapmak” kelimesine yükledikleri anlam kendi babalarıyla yaşadıkları ilişki geçmişine dayandırdıkları sonucu ortaya çıkmıştır (34). Yine yapılan başka bir araştırma bulgularında da babaları ile ilişkisi daha sıcak olan ve babalarıyla daha çok oyun oynayan, vakit geçiren babaların kendi çocuklarıyla ilişkilerinde de aynı çabayı gösterdikleri ve çocuklarıyla vakit geçirmeye daha istekli oldukları görülmüştür (35).

2.3.2. Babalık Rolünün Tarihsel Gelişimi

Babalık rolü daha çok sosyal normlara göre şekil aldığı için günümüze gelene kadar birçok dönüşüm yaşamıştır. Baba figürü tarih boyunca çocuğun bakımına ya da

gelişimine farklı rollerle katılmıştır bu rolleri ise içinde bulunduğu toplum belirlemektedir. Geçmişe bakıldığında babaların, çocuğun oluşumundaki fizyolojik görevinin kavranmasıyla ataerkillik kavramı ortaya çıkarak erkeklik ve babalık kavramının önemi artmıştır. Toplumda ataerkilliğin hakim olduğu bu dönemde; baba, evini ve ailesini koruyan kollayan onların beslenmesini ve temel ihtiyaçlarını karşılayan kişidir ev içi sorumluluğunu ve çocukların birincil bakımını ise anne üstlenmektedir.

Amerika'da yapılan bir çalışma sonucunda babaların günümüze kadar dört temel rol üstlendiği ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki ahlak öğretmenliğidir, bu noktada babaların görevi dinlerine uygun ahlak sahibi ve dini değerleri bütün çocuk yetiştirmektir kadınların ve çocukların ahlaki anlamda sorumluluğu babaya aittir, bu süreç 19. yüzyıl başlarına kadar bu şekilde devam etmiştir 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkışıyla birlikte baba evin geçimini sağlayan, evden ve çocuktan uzakta neredeyse tüm gününü çalışarak geçiren bir figüre dönüşmüştür. 1940 ve 1965 yıllarına gelindiğinde ise dünyada yaşanan savaşların artması ile erkeklerin cepheye gidip bir çoğunun geriye dönmemesi sonucunda kadınların çalışma hayatına girmek durumunda kalması, giderek bağımsızlaşması hem çocuğun bakım ve tüm sorumluluğunu kendi başına üstlenmesine hem de oldukça güçlenmelerini sağlamıştır fakat bunun yanında evde olan erkek çocukların baba rol modeli olmadan yetişmesi de babaların çocukların cinsel kimlik gelişimindeki rolünün sorgulanıp, babanın öneminin kavranmasına yol açmıştır ve babalar konusunda araştırmaların yapılmasına da zemin hazırlamıştır. 1965 yılından sonra ise babaların rolü günümüze en yakın rol olan; çocuğuna bakan, bakımında gelişiminde rol alan, çocuğuyla oyun oynayan baba rolüne evrilmiştir, burada artık daha güçlü ve iş hayatına girmiş anneler vardır ve kadın erkek arasındaki ev içi sorumlulukları konusundaki eşitsizlik giderek azalmaya başlamış artık babalar da ev içinde ve çocuğun bakımında sorumluluk ve görev alan bir role girmeye başlamışlardır (36).

Bizim toplumumuza bakıldığında da babaların hemen hemen benzer rolleri üstlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ataerkil yapıya sahip, geniş aileler olarak yaşayan ve tarımla geçinen toplumumuzda; babalar evin dış sorumluluklarıyla ilgilenmiş çocuk bakımını anneler üstlenmiştir. Daha sonraları baba rolünün dönüşüm seyrine baktığımızda, Sanayi Devriminin derin etkileri ve akabinde de Cumhuriyetin

ilanıyla modern toplum oluşmaya başlamıştır, bu süreçte; köylerden kentlere olan göçlerle ve endüstrileşmeye geçişle birlikte erkek hakimiyetini temel alan geniş aileden, daha demokratik olan çekirdek aileye dönüşen aile yapıları toplumsal cinsiyet kavramlarında da değişikliğe sebebiyet vermiştir tüm bu etkilerin sonucu olarak babalık rolü değişiklik göstererek günümüz babalığına doğru şekil almaya başlamıştır (37).

Günümüzde cinsiyetler arası farkların azalması, kadınların iş hayatında daha aktif yer alması çocuk üzerinde ebeveynlerin sorumluluğu paylaşmasını sağlayarak modern babaların sadece dışarda kalan ve aile geçimini sağlayan kişi rolünü kırarak; çocuğun birincil bakımına dahil olmasına, gelişimini desteklemesi için gerekli rolleri üstlenmesine, çocuğun eğitim hayatında daha aktif rol oynamasına katkı sağlamıştır. Modern babalar artık anne ile birlikte çocuğun hayatının her alanında görev almakta ve sorumluluklarını yerine getirmek için çabalamaktadırlar (38).

2.4. 6-12 Ay Bebeklerde Gelişim

Döllenmeden itibaren anne karnında hızlı bir gelişim sürecinde olan bireyin, dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren de en hızlı ve en önemli gelişim süreci bebeklik dönemini de içine alan 0-3 yaş kapsamaktadır. Bu süreçte birey, tek başına yaşamını sürdürebilecek durumda değildir ve etrafındaki yetişkinlerin bakımına muhtaçtır. Çevreden gelen uyaran ve uyarıcılarla dünyayı tanımaya ve çok hızlı bir şekilde keşfetmeye başlar (39). Tüm gelişim alanları açısından en kritik dönem bebeklik dönemidir ve bu dönemde yaşayacağı uyaran eksikliği, çevre yoksunluğu, ilgisizlik ve sevgisizlik gibi gelişimsel kazalar onun hayatında geri döndürülmesi mümkün olmayan zararlara sebep olabilmektedir (40).

Piaget, bilişsel gelişim kuramında, yenidoğan bireyin dünyayı algılaması ve keşfetme sürecine ilk olarak reflekslerle başladığını ve biyolojik olarak olgunlaştıkça bilinçli hareket ve tepkilerle dünyaya uyum sağladığını belirtir. Kurama göre 6-12 ay duyu-motor dönem içerisinde yer almaktadır. Bu dönem bebek dış dünyayı duyularını ve motor becerilerini kullanarak keşfeder (41).

Freud ise psikoseksüel gelişim kuramında, 0-1 yaş aralığını oral dönem olarak nitelendirmektedir. Freud'a göre gelişimin her döneminde bireyin doyurulması gereken temel ihtiyaçları vardır ve bunlar doyurulmadığında kişilik gelişimi

engellenmektedir; oral dönemde temel ihtiyaç dediğimiz haz merkezi, ağızdır ve bebek bu dönem yeni şeyleri ağız aracılığıyla keşfeder herşeyi ağzına götürme çabası da bu yüzdendir (42).

Erikson (1968), psikososyal açıdan sağlıklı bir birey olmak için bireyin belirli dönemlerde kriz ve dönüm noktasıyla karşılaştığını ve bu dönemlerde krizlerin çözülüp çözülmemesine göre yaşamını etkileyecek temel duyguları benimseyeceğini ifade etmiştir. Erikson'un psikososyal gelişim kuramında ilk bir yılı güven duygusuyla sağlıklı bir şekilde atlabileceğini eğer bu dönemde etrafındaki yetişkinlere güven duymazsa gelecekte yeni tanışacağı kişilere karşı da güvensizlik duygusuyla hareket edeceğini belirtir (15). Bu dönem özellikle bağlanmanın başladığı 6 ay dönemini de kapsadığı için oldukça önemli bir dönemdir bebeğin bir yetişkine güvenli bağlanması da aynı şekilde onun tüm sosyal ilişkilerinde temel etken olacaktır (43).

2.4.1. 6-12 Ay Bebeklerde Zihinsel Gelişim

Bebeklik döneminde bebeğin bilişsel gelişimin temelinde duyarlar yatmaktadır, bebek duyarları aracılığıyla keşfetmeye ve zihninde algılar oluşturmaya başlar. Bu dönemde ne kadar çok uyaran alırsa bilişsel gelişimi o kadar hızlı ilerleme kaydedecektir. Bebeklik döneminde etrafındaki kişileri tanımaya ve kendisini dış dünyadan ayırt etmeye başlar. Keşif sonucu yaptığı rastgele hareketler yerini amaçlı hareketlere bırakacaktır. Bazı yüz hareketlerini taklit etmeye ve verilen tepkilere göre bu taklitleri arttırmaya başlar (44). 6-12 ay nesne devamlılığının başladığı ve gelişmeye devam ettiği bir süreçtir yine bu dönemde basit yönergeleri anlamaya ve uygulamaya başlar. 12. aya geldiğinde basit problem durumlarına çözüm yolları üretmeye başlamaktadır (42).

2.4.2. 6-12 Ay Bebeklerde Psikomotor Gelişim

Gelişimin temel ilkelerinden biri olan gelişim genelden özele doğrudur ilkesini en net gözlemlediğimiz bebeklik döneminde önce kaba motor beceriler gelişmekte sonra ince motor beceriler bu basamakları tamamlamaktadır. 6 aya kadar daha çok refleksif hareket eden bebek artık daha anlamlı hareketler yapabilmektedir. 6. ayda önce destekle 7. ayda da tamamen desteksiz oturabilir, sekizinci ayda destekle ayakta durma çabasında olur, onuncu ayda emekler ve 12. aya geldiğinde sıralayıp

yürüyebilir. İnce motor becerilerine baktığımızda ise, önce elleriyle biberon kavrama, elden ele nesne geçirme gibi davranışları gerçekleştirirken ve 8. aya geldiğinde parmaklarıyla küçük nesnelere kavrayarak ağızına götürme davranışını, 12. aya geldiğinde ise küçük cisimleri bir delikten atabilme davranışını gerçekleştirirler (45).

2.4.3. 6-12 Ay Bebeklerde Dil Gelişimi

Dil gelişimi alıcı ve ifade edici dil gelişimi olmak üzere ikiye ayrılır. Bebeklerde doğumdan bir yılın sonuna doğru alıcı dillerini geliştirmekte ve 6. aydan itibaren de ifade edici dilin etkileri gözlenmektedir (46). 6 aylık bebek seslere tepki verir ve çevresindeki sesleri konuşmaları dinler, 7. ayda seslere jest ve mimikleriyle karşılık verir, 8. ayda istediğini sesler ve mimikleriyle anlatmaya çalışır. 10-12 aylık dönemde ise “hayır” gibi basit komutları ve günlük hayatta kendisiyle ilgili basit kelimeleri anlar. İfade edici dil gelişiminde ise, 6. ayda ba-ba, ma-ma gibi hece tekrarları yapar, 7-9 ayda duyduğu değişik sesleri taklit eder, 10-12 ayda jargon kullanmaya ve sürekli konuşuyormuş gibi sesler çıkarmaya başlar ve 3 ya da daha fazla kelime kullanabilir (47).

2.4.4. 6-12 Ay Bebeklerde Sosyal-Duygusal Gelişim

6 aylık bebek yakınındakileri tanır ve gülme ve ağlama tepkilerini kişiye göre özelleştirir. Bu dönemde sosyal-duygusal gelişimde en önemli gelişme bağlanmanın 6. ay itibarıyla başlamasıdır, bebek güvende hissettiği yetişkinin yakınında olmasını ve o yetişkin tarafından isteklerinin karşılanmasını bekler. Bağlandığı kişi etrafında olmadığında kendini güvensiz ve tedirgin hisseder. Bu durumun sürekli yaşanması yani birincil bakıcısıyla güvensiz bir ilişki kurması onun gelecekteki sosyal ilişkilerine de zemin hazırlayacak ve güvensizlik duygusu yeni ilişkilerinde hakim olacaktır (48). Bebekler yine bu dönemde dikkatini çeken davranışları taklit ederek daha sonraki aşamalarda kuracağı özdeşleşmelere de hazırlık yapar. Özdeşleşme, kapsamlı bir taklit süreci olarak değerlendirilebilir. Bebek 12. aya geldiğinde artık daha kapsamlı taklit yani özdeşleşme yeteneğini de geliştirmiş olacaktır (42).

2.5. Babanın Çocuğun Hayatındaki Önemi ve Gelişim Alanlarındaki Rolü

2.5.1. Babanın Çocuğun Hayatındaki Önemi

Aile, çocuğa hem genetik faktörleri sağlayan hem de çocukla doğduğu andan itibaren en yakın temasta olan anne ve baba ve çocuktan oluşan en temel birimdir bu nedenle çocuğun ilk sosyal ortamı olup onun hayata hazırlamada kritik görevi üstlenmektedir. Annelerin çocuk bakımı ve gelişimi konusunda önemi çok erken anlaşılmışken babaların öneminin anlaşılması maalesef uzun zaman sonra gündeme gelmiştir. Son dönemlerde yapılan bir çok araştırma sonucunda da çocuğun gelişiminde anne ve babanın benzersiz katkılarının olduğu ortaya çıkmıştır (31). Babanın da anneden farksız olarak çocuğunun dil, bilişsel, sosyal-duygusal, motor ve cinsel kimlik gelişiminde katkısı olduğu yadsınamaz bir gerçektir (49, 50).

Babalarıyla ilişkileri, paylaşımları iyi olan, babaları tarafından sevildiğinin farkında olan çocukların içinde bulunduğu sosyal çevrede de kabul gördükleri; babalarıyla problemlili olan ve babaları tarafından sevilmediğini düşünen çocukların ise olumsuz ve uyumsuz davranışlar sergileyerek sosyal çevreleri tarafından dışlanan çocuklar olduğu gözlenmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi babanın çocuğuyla ilgilenmemesi çocuğun kişilik gelişimine doğrudan etki etmekte ve çocukta oluşabilecek davranış problemlerini tetiklemektedir. Yine, babanın çocuğuna ilgisinin fazla olduğu ailelerde, çocukların daha bağımsız ve iç denetim mekanizmalarının yüksek olduğu da yapılan başka bir araştırmada saptanmıştır (51). Bu araştırmalardan anlaşılacağı üzere bağımsız ve kendine güvenen bir çocuk yetiştirmekte baba, çocuğun hayatına etki etmekte oldukça büyük bir yere sahiptir.

Baba katılımının yüksek olduğu ve düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerle yapılan bir araştırmada ergenlik ve yetişkinlik döneminde suç işleme ve suça meyilli olma davranışlarını düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır (52).

Çocuklarda baba katılımının olumlu etkilerinin yanında baba yoksunluğunun da çocukların gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olması öngörülebilir bir durumdur, yapılan bir araştırmaya göre düşük sosyoekonomik düzeye sahip 35 çocuktan 21 tanesi babaya sahipken, 14 tanesinin babaya sahip değildir, bu çocukların benlik

kavramları incelendiğinde baba yoksunluğu yaşayan çocukların olumsuz benlik algısına sahip olduğu tespit edilmiştir (53).

2.5.2. Çocuğun Bilişsel Gelişiminde Babanın Rolü

Bilişsel gelişim, bireydeki düşünme, muhakeme yapma, öğrenme hatırlama gibi zihinsel süreçleri ile dil alanındaki değişimleri ifade eder. Bilişsel gelişim genetik alt yapıya dayanmakla birlikte çevresel koşullar gelişimi ve şekillenmesi için oldukça önem arz etmektedir. Çocuk doğduğu andan itibaren etrafını keşfetmeye, çevresini tanıyıp anlamlandırmaya başlar. Bu keşif sürecinde çocuğun birinci derecede yakınındaki yetişkinlere büyük rol düşmektedir. Çocuğa fazla uyaran sunulması, çocuğun keşfetmesi için ortam yaratılıp desteklenmesi çocuğun bilişsel gelişim sürecinde hızlı yol almasını sağlar. Çocuğun etrafındaki birincil yetişkinler onun ebeveynleri olan anne ve babasıdır, babalar annelere göre çocuğun çevreyi keşfetmesi, yeni şeyler denemesi gibi konularda çocuklarına daha cesaret verici, destekleyici davranmakta ve keşfedici oyun ve bağımsız etkinliklere annelerden daha fazla vakit ayırmaktadırlar; bu durum babanın varlığının çevresel zenginliklere daha çok olanak sağlayarak bilişsel gelişiminin daha da desteklenmesi anlamına gelmektedir (54).

Yapılan araştırmalar da bizlere çocuğun bilişsel gelişiminde babanın rolünün önemini göstermektedir. Araştırmalarda, bebeğin doğduğu andan itibaren babanın bakım ve ilgisiyle büyümesi, çocukların bilişsel gelişiminde, problem çözme yeteneğinde ve akademik başarısında önemli fark yarattığı bulunmuştur, babalarından yoksun büyüyen ya da babaları tarafından ilgisiz ve sevgisiz büyütülen çocukların ise düşük bilişsel düzeyde olduğu ve akademik yönden başarısız çocuklar olduğu tespit edilmiştir (55, 56).

Bilişsel gelişimin en kritik olduğu dönem erken çocukluk dönemidir bu dönemde baba katılımı çocuklar için çok daha önem teşkil etmektedir. Afrika'da 985 prematüre bebekle yapılan bir çalışmada babası tarafından ilgilenilmeyen ve babası ile oynamayan çocukların 3 yaşına geldiklerinde IQ düzeylerine bakıldığında diğer çocuklara kıyasla önemli derecede düşük olduğu saptanmıştır (57). Baba-çocuk ilişkisini araştıran araştırmacılar, çalışmaları sonucunda babanın çocuk bakımına aktif katılımının olmamasının, çocukların bilişsel gelişimini ve okul başarısını engellediğini açıklamışlardır (55). Yine yapılan başka bir araştırmada sonuçlarına göre anne ve

babaların eğitim seviyelerinin artması çocukların akademik becerilerinin daha iyi olmasını sağlamaktadır (58).

Yapılan tüm bu araştırmalar babaların çocuğun bilişsel gelişimindeki önemini bizlere net bir şekilde kanıtlar niteliktedir.

2.5.3. Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişiminde Babanın Rolü

Bireyin başkalarıyla olan ilişkilerinde empati kurabilme, duygularını fark edebilme ve ifade edebilme, kendi eylemlerinin başkaları üzerindeki etkilerini önemseyebilme ve kendi duygularını düzenleyebilme süreci sosyal duygusal gelişim olarak adlandırılmaktadır.

Yenidoğan duygusal ve fizyolojik olarak birincil bakıcıları olan anne ve babaya bağımlı olarak dünyaya gelmektedir. Yenidoğanın sosyal ve duygusal olarak gelişme sürecinde anne baba etkisi oldukça yüksektir; güven dolu bir ortam, anne babanın tutarlı davranışları ve çocuklarını duygusal olarak beslemesi bebeğin sağlıklı bir kişilik geliştirmesi için oldukça önemli etkenlerdendir. Bebekler duygularının farkında olmayı, kendi duygularını düzenleme yetisini zamanla anne babasının tepkilerinden öğrenerek kazanmaya başlar bu nedenle çocuğun duygularının farkında olabilme ve duygularını ifade ederek regüle edebilme becerisi kazanmasında anne ve babaya önemli derecede rol düşmektedir (59, 60).

Yaşamın ilk yılında bebek için önemli olan ve onun hayatı boyunca sosyal ilişkilerini etkileyecek olan bağlanma davranışında da baba önemli bir konumda yer almaktadır. Bebekle baba arasında kurulan bağın güven duygusu temeline dayanması çocuğun sosyal-duygusal gelişimi açısından çok kritik bir noktadır. Baba-bebek bağlanmasını etkileyen bir takım unsurlar bulunmaktadır, bunlar; baba- bebek iletişimi, bakımında üstlendiği rolü ve geçirdikleri vaktin kalitesi, babanın kendi anne ve babasıyla olan ilişkisi ve eşiyle olan ilişkisidir. Çocuğun anne ile güvenli bağlanmasında da baba ilgisi ve desteği de önemli bir noktadır. Annenin desteği yanında babanın da ilgi ve desteğinin olması çocukta yalnız kalma gibi endişelerin azalmasında etkili olarak ebeveynlerine olan güveninin artmasını desteklemektedir (5).

Babalar bir çocuğun duygusal kapasitesinin gelişimi için kritik bir rol üstlenmektedir (61). Annelere kıyasla çocuğun bağımsızlığına daha çok önem

vermeleri çocukta kendine güven duygusunu da desteklemekte ve çocuğun girdiği sosyal ortamlarda arkadaşlık becerilerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (62).

2.5.4. Çocuğun Dil Gelişiminde Babanın Rolü

Bireyin yaşamının devamını mümkün kılan; duygu, düşünce ve isteklerini başkalarına aktarabileceği ve sosyalleşmesinde temel görevi olan ve sadece insanlarda olan bir yetidir. Diğer gelişim alanlarında olduğu gibi dil gelişiminin desteklenmesinde de çocuğun ebeveynleri en büyük görevi üstlenmektedir. Yenidoğan doğduğu andan itibaren etrafındaki yetişkinlerin jest ve mimiklerle tepki vermesi, onunla oyun oynarken konuşması, ona duygularını ve yaşadıklarını ifade etmesi ve onunla etkileşimli iletişim kurarak konuşması çocuğun dil gelişiminin desteklenmesi için oldukça önemlidir.

Babaların çocukların dil gelişimine olan etkilerini inceleyen araştırmalara bakıldığında; Babaların dili kullanma biçiminin annelere göre farklı olduğu tespit edilmiştir. Anneler çocuklarıyla konuşurken daha çok onların bildiği kelimelerle konuşurken, babalar ise çocuğun kelime dağarcığını genişletecek daha farklı kelimeler kullanmaktadır bu sonuca göre babaların çocuğun kelime dağarcığının genişlemesinde önemli katkıları olduğu kanısına varabilmekteyiz (63, 64). Yine yapılan başka bir araştırmada da bu kanıyı doğrular niteliktedir; 24 aylık çocukların babalarıyla etkileşimli oyunlar oynamasının çocuklarda kelime dağarcığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (65). Babalar ile yapılan bir diğer çalışmada ise, babaların 6 aylık bebekleriyle kitap okuma süreleriyle çocuklarının 15. ve 36. Aylarındaki kelime dağarcığı sayısının paralel olduğu ortaya çıkmıştır (66).

Çocukların dil gelişimine olan anne- baba katkısının anne ve babanın öğrenim durumu ile ilişkili olduğu da başka araştırmaların konusu olmuştur ve anne ve babanın öğrenim durumu yükseldikçe çocuklarının dil gelişimine olan etkilerinin daha da arttığı bulunmuştur (67).

2.5.5. Çocuğun Cinsel Kimlik Gelişiminde Babanın Rolü

Kimliğimizin ve kişiliğimizin şekillenmesinde önemli faktör olan cinsel kimlik, bireyin kendi bedenini belli bir cinsiyet içinde algılayarak bu algının biyolojik cinsiyeti ile uyumlu olması anlamına gelmektedir (68).

Cinsiyet, bireye yalnızca biyolojik olarak değil, toplumsal olarak da şekillenen roller yüklemektedir. Bireyin anne ve babası başta olmak üzere yakın çevresi ve içinde yaşadığı toplum cinsel rollerimizi şekillendirir (69). Bu nedenle anne ve babanın çocuğuna cinsel kimlik rollerinde model olması, cinselliğe yönelik tutum ve davranışları çocuğun cinsel kimlik rolünü kazanması ve uyumlu bir kimlik geliştirebilmesi için oldukça önem arz etmektedir.

Cinsel kimlik gelişiminde çocukların biyolojik cinsiyetleri ne olursa olsun iki modeli de görmeye ihtiyaçları vardır. Çocuklar anne ve babalarını model alarak bu rolleri kazanırlar.

Kız çocukları bu süreçte annelerini model alırken erkek çocukları da baba figürünü izleyerek, gözlemleyerek ve taklit ederek model almaktadır ve cinsel kimlik gelişiminin önemli olduğu 3 yaş civarı kız çocukları için de erkek çocukları için de baba figürünün olması ve aralarındaki ilişkinin kalitesi bu dönemin sağlıklı bir şekilde atlatılmasında büyük bir etkidir (70).

Erkek çocuk erkek olmayı erkeklığe yüklenen toplumsal rolleri bu dönemde babasını görerek, izleyerek algılamaya başlar hatta uzun yıllar sonra kazanacağı baba rolünün bile temelleri bu süreçte atılmaktadır. Yapılan çoğu araştırmanın ortak sonucu erkeklerin babalık rolünde kendi babalarıyla ilişkisinin etkili olmasıdır (71).

Cinsel kimlik gelişimi döneminde baba yalnızca erkek çocuk için model olmamaktadır aynı zamanda kız çocukları için de bu dönem babanın varlığı fazlasıyla önemlidir. Kız çocuklarının tanıdıkları ilk erkek figürü babalarıdır ve onunla ilişkisi gelecekteki sosyal ilişkilerine yön verecek ve kuracağı duygusal ilişkilerde temel basamak oluşturacaktır (72).

Bu dönem baba rolünün olmaması hem çocukların kimlik gelişiminde hem de sosyal gelişiminde telafisi zor olacak yaralar açabilmektedir (73).

2.5.6. Çocuğun Psikomotor Gelişiminde Babanın Rolü

Motor gelişim, vücudumuzdaki sinir ve kas yapılarının beyinle koordineli ve dengeli bir şekilde hareket edebilme kabiliyetidir. Kaba motor gelişim yürümek, koşmak, zıplamak gibi büyük kas gruplarının çalışmasını ifade ederken ince motor gelişim kalem tutmak, ayakkabı bağlamak, giyinmek gibi küçük kas gruplarının becerilerini ifade eder. Bebekler doğduğu andan itibaren refleksif tepkilerle hareket

eder büyüyüp geliştikçe hareketleri anlamlı ve kontrollü olmaya ve karmaşıklaşmaya başlar bu nedenle motor gelişimde bebeğin desteklenmesi ve çevresel uyarıların etkisi oldukça önemlidir (45).

Babaların annelere kıyasla oyunları daha hareketli ve daha çok fiziksel temas içermektedir, babalar çocuklarıyla yarışmacı, düşmeli, yuvarlanmalı boğuşmalı fiziksel hareketlerin yoğun olduğu oyunlar oynamayı tercih ederler bu oyunlar çocukların motor becerilerini geliştirip desteklemektedir (60).

Çocukların enerjik olması ve hareketli oyunları tercih etmesi ve babalarıyla da bu tür oyunları oynayabilmeleri baba-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilerken çocuğun motor becerilerinin de gelişmesine katkı sağlamaktadır (74).

Son zamanlarda babalık kavramsallaştırmaları ve bunun çocukların gelişimi için önemi, babaların aktif fiziksel oyuna katılan ve çocuklarını risk almaya zorlayan oyun arkadaşları ve koruyucular olarak rolünü vurgulamaktadır Babalar koruma sağlar, güvenlik bağlamında risk almayı teşvik eder ve nihayetinde bebeğin kendi kendini düzenlemesini, özerkliğini ve keşfetme yeterliliğini kolaylaştıran uygun sınırlar belirlerken keşif yapmayı teşvik eder (75, 76).

2.6. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler

İnsanlık var olduğundan beri erkek ve kadınlara yüklenen anlam ve onlardan beklenen roller sürekli değişim göstermiştir bu cinsiyet rollerindeki değişiklik en çok aile kavramını etkilemiş ve ebeveyn olan kadın ve erkeğin annelik ve babalık rolü de bu doğrultuda dönüşüm göstermiştir.

Günümüzde kadının toplumsal hayattaki statüsü arttıkça kadına temel rol olarak biçilen annelik rolü de evrilmiş bu rolün evrilmesi ve değişimi babalık rolüne de bugünkü şeklini vermiştir.

Babalara biçilen rolün seyrine baktığımızda ise babalık; koruyan, kollayan, evin daha çok dış kısmıyla ilgilenen ve geçiminden sorumlu olan kişiden evin ve çocuğun bakım ve sorumluluğuna ortak olan anne kadar çocuğun yetişmesine ve gelişmesine katkı sağlayan kişi rolüne bürünmüştür (77).

Babanın çocuğun bakımına katılması ve çocuğun gelişimindeki öneminin de yapılan araştırmalarla ortaya çıkması sonucu babalara ilgi artmış ve araştırmalarda babalık kavramı daha kayda değer biçimde yer almaya başlamıştır. Özellikle baba

katılımıyla ilgili yapılan çalışmalar babaların çocukların gelişimine çok önemli derecede katkı yaptıklarını ve yoklukları durumunda çocukların davranış problemi, benlik saygısı düşüklüğü, depresyona ve suça meyilli olma, düşük okul başarısı hayatını etkileyen pek çok alanda olumsuzluklara yol açtığı yapılan çalışmaların ortak sonucu olmuştur (78). Babalar çocuğun hayatının her döneminde önem teşkil etmekte olsalar da özellikle erken çocukluk döneminde babaların etkisi çok daha kritiktir. Bu dönemde babaların, çocuğun hayatına nasıl, ne derece katıldıklarıyla ve ilişkilerinin kalitesiyle paralel olarak çocuğun gelişimine destekleri artmaktadır. Bu desteği etkileyen temel faktörler de araştırmacılar için önem teşkil etmektedir bu nedenle babanın katılımına etki eden faktörlerin neler olduğu birçok araştırmacı tarafından sorulan temel sorulardan biri olmuştur.

Yapılan çeşitli araştırmaların sonucuna göre babanın katılımını etkileyen faktörler; Babanın kişisel özellikleri baba katılımı açısından en önemli faktörlerden biridir kişisel özellikleri onun biyolojik yapısı ve geçmişinin birleşimi anlamına gelmektedir bu nedenle bakış açısı, sosyal ilişkileri, inançları, deneyimleri hepsinin birleşimi kişisel özelliklerini yansıtır bu da bebeğine olan bakış açısında ve bakımında aldığı sorumluluk kısmında doğrudan etki edecektir (25).

Babanın öğrenim durumunun yüksek olması babanın daha demokratik cinsiyet rolünü benimsemesine ve çocuğun bakımı ve gelişimi konusunda aldığı sorumluluğun artmasına destek olmaktadır fakat beklenenin aksine eğitim seviyesi arttıkça gelir düzeyi de artmasına rağmen gelir düzeyinin yüksek olması ile baba katılımı arasında ilişki bulunmamıştır. Babanın yaşının artması da çocuğun bakımına katılımını etkileyen faktörler arasında bulunmuştur (25).

Anne faktörü de baba katılımını oldukça etkilemektedir çocuk üzerinde bir diğer önemli kişi olan annenin bebek doğduğu andan itibaren annenin bebeğin bakımına babayı ne kadar dahil ettiği ve teşvik ettiği de baba katılımını oldukça etkilemektedir. Çoğu anne babaların bebek bakımını beceremeyeceğini düşünerek bebeğin bakımından sadece kendilerini sorumlu tutmaktadır dolayısıyla bu durum da babayı bebeğin katılımı konusunda dışarda bırakmaktadır. Yine eşler arasındaki uyum, aralarındaki ilişkinin kalitesi, evlilikten beklentileri de babanın çocuğun bakımına katılmasını etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (25).

Babaların katılımını etkileyen bir başka dinamik güç ise çocukluktan itibaren hayatlarına yön veren ve model aldıkları erkek figürü olan kendi babalarıdır. Bazı erkekler babalarıyla güçlü bir ilişki halindeyken bazı erkeklerin babalarıyla ilişkisi onların görünmeyen yaraları olabilmektedir. Babalarıyla deneyimledikleri ya da maalesef yaşayamadıkları bu duygusal yön kendileri baba olduklarında tekrar ortaya çıkmaktadır ve çocuklarıyla olan ilişkilerine bir şekilde etki etmektedir (32). Örneğin babalarla yapılan bir çalışmaya göre; babasıyla ilişkisi iyi olmayan erkeklerin kendi çocuklarıyla ilişkilerine daha çok özen gösterdikleri bulunmuştur (79). Bu konu üzerine annelerle yapılan başka bir araştırmada ise; babasız büyüyen annelerin çocukları bu yoksunluğu yaşamamasın diye eşlerini çocuğun hayatına dahil etmek için daha çok çaba gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (80).

Babanın çocuğun hayatına katılımı yalnızca çocuğun gelişimine katkı sağlamaz aynı zamanda babanın babalık rolünü yerine getiriyor olması duygusal anlamda babanın tatmin olmasını sağlayarak babayı da olumlu bir şekilde etkiler.

Yapılan araştırmalarda babalık görevini gerçekleştiremeyen ya da engellenen babaların bu durumdan duygusal olarak oldukça etkilendikleri, depresyona ve şiddete meyilli oldukları ortaya çıkmıştır (27). Erkeklerle yapılan bir başka çalışmada ise baba olan erkekler ve baba olmayan erkekler karşılaştırıldığında baba olan erkeklerin psikolojik sağlamlık açısından daha sağlıklı oldukları ve sosyal ve ailesel ilişkiler ve iş yaşamlarında daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır (81).

Tüm bu gelişmeler bizlere babanın çocuğun hayatındaki rolü ve önemini bir kez daha göstermektedir özellikle erken çocukluk döneminde babaların katılımını ve katkısını arttırmak ve çocuğun daha sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlamak için babalarla yapılan çalışmaların daha da artması ve bu konuda babaların desteklenmesi gerekmektedir.

2.7. Bağlanma Kuramı ve Tarihçesi

2.7.1. Bağlanma Kuramı

Hayata yeni gözlerini açan bebeğin dış dünyayla ilgili bir bilgisi yoktur, doğduğu andan itibaren etrafındaki yetişkinlerin bakımına, desteğine, güvenine ve sevgisine ihtiyaç duyar, yetişkinden bağımsız hayatını sürdüremez. Yenidoğan, bu dönemde fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında duygusal olarak da en çok

güven duygusuna ihtiyaç duyar bağlanmanın temelinde işte bu güven duygusu yatmaktadır. Bu yüzden yenidoğanın bakım vereniyile kurduğu güvenli ilişki ve yakınlık aralarında güçlü bir duygusal bağ oluşumuna katkı sağlamaktadır. Hayatta kalmak için birincil bakıcısıyla kurduğu bu bağ çocuğun ilk temel güven duygusudur yetişkinle kurduğu bu güçlü bağ bebekte kendisinin sevmeye değer ve önemli olduğu algısını yaratacak önce kendisini sevip güvenecek sonra etrafındaki kişileri sevmeye, güven duymaya ve başkalarıyla güvenli ilişki kurmaya başlayacaktır (82, 83)

Bebekle birincil bakıcısı arasındaki bağlanma dediğimiz bu güçlü bağların oluşabilmesi için bir takım şartların oluşması gerekmektedir bunlar; bebeğin belli mesajlar vermesi, bakım verenin de bu mesajları zamanında ve doğru şekilde algılayıp bunlara uygun dönütlerde bulunması, buna ek olarak yetişkin ve bebek ayrı kaldıklarında iki tarafta da ayrılmadan kaynaklı stres ve kaygı yaşanması tekrar bir araya geldiklerinde ise kavuşmadan dolayı rahatlama ve memnuniyet yaşanması gerekmektedir (84).

2.7.2. Bağlanma Kuramının Tarihçesi

Bağlanma kavramını literatüre kazandıran isim John Bowlby'dir. Mary Ainsworth ise kuramın gelişmesine katkı sağlayan ikinci isimdir. John Bowlby üniversiteden mezun olduktan sonra hırsızlık nedeniyle okulundan kovulmuş, iki çocukla gönüllü çalışmaya başlamıştır. Bu iki çocukta keşfettiği ortak nokta tutarsız bir anne figürüne sahip olmalarıdır çocuklar üzerinde ailenin erken dönemde bu denli etkili olması fikri onu çocuk psikiyatristliği yönünde çalışmaya yönlendirmiştir. Londra çocuk kliniğinde iş hayatına atıldığında 44 hırsız çocukla çalışması ve bu çalışma sonucunda da çocuklardaki semptomları anne yoksunluğuna bağlaması bağlanma kuramının temelini atılmasında yaşanan önemli gelişmelerdendir. Bowlby köken ve eğitim olarak psikanalitik bakış açısıyla yetişmiş olmasına rağmen birçok noktada psikanalitik fikirlere karşı çıkmaktadır, bunlardan bir tanesi psikanalitiğin bilinçaltı ve rüya analizlerine odaklanmasıdır Bowlby ise mevcut davranışlara odaklanmaktadır bunun yanında psikanalitik kurama göre annenin çocuğuyla olan ilişkisinin beslenmeye dayalı olması fikri de Bowlby'nin kabul etmediği görüşler arasındadır. Bowlby tüm bu ayrıntıları düşündüğü bir dönemde Lorenz'in ve Harlow'un hayvanlarla yaptığı etolojik çalışmalardan etkilenir. Lorenz'in kazlarla ve

ördeklerle yaptığı çalışmalarda, kaz ve ördekler yumurtadan çıktıkları anda, gördükleri ilk büyük ve hareket eden objenin peşinden gitmekte ve ona anneleriymiş gibi davranmaktadır. Bu çalışma bağlanmanın yalnızca insanlarda yaşanmadığını ve içgüdüsel olduğunu göstermektedir. (85). Harlow'un yavru maymunlarla yaptığı deneyde ise beslenmenin bağlanma gelişiminde kritik bir rolü olmadığını anneye meydana gelen güçlü bağın fiziksel temasla ilgili olduğunu göstermiştir iki çalışmada bağlanma teorisinin kökenlerini evrimsel ve etolojik yaklaşımlara dayandırmaktadır. Harlow'un yavru maymunlarla yaptığı deney ise beslenmenin bağlanma gelişiminde kritik bir rolü olmadığını anneye meydana gelen güçlü bağın fiziksel temasla ilgili olduğunu göstermiştir (4).

Bowlby'e göre bağlanma içgüdüsel ve biyolojik temelli olup, yakınlığı koruma, güvende hissetme ve hayatta kalma güdülerinin pekiştirilmesi için birincil bakıcıyla kurulması gereken bir bağ ve bebeğin sosyal ilişkilerinin ilk ve en temel belirleyicisidir (86).

Mary Ainsworth ise bağlanma kuramının gelişmesini sağlayan Kanadalı bir psikologtur. 1960'lı yıllarda Bowlby ile de çalışan onunla ortak fikirlere sahip olan Ainsworth, dönemine göre daha farklı araştırma yöntemleri geliştirmiş ve ev ziyaretlerine giderek anne ve çocuklarını gözlem yöntemi kullanarak izlemiştir. Yine Ainsworth'un yaptığı "Uganda'daki Bebekler" çalışması bağlanma kuramı alanında yapılan ilk deneysel çalışmadır. 9 ay boyunca süren bu çalışma Uganda'da gerçekleşmiştir, 1-24 ay arasındaki bebeği olan 26 anne ile her iki haftada bir toplanıp anne-bebek ilişkilerini anne ile bebek arasında beslenme, ağlama, ayrılma gibi süreçlerdeki ilişkiyi gözlemlemiştir.

Bu araştırmadan elde edilen veriler sonucunda, anne-bebek iletişimde bireysel farklılıkların olduğunu ve bebek tarafından verilen sinyallere annenin verdiği yanıtın aralarındaki bağlanmayı nasıl etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Yine bu çalışma sonucunda "bağlanma stilleri" kavramı ilk kez Ainsworth tarafından kullanılmıştır (87).

2.7.3. Bağlanma Kuramı Oluşturulurken Yapılan Çalışmalar

Bowlby'nin bağlanma kuramının oluşumu sırasında Harlow ve Lorenz'in çalışmalarından etkilendiğini ve fikirlerinin bu çalışmalar doğrultusunda şekillendiği

daha önce belirtilmiştir. Bağlanma kuramını daha iyi anlamak için bu çalışmalarını ayrıntılı incelemek daha faydalı olacaktır.

Harlow'un Teorisi

Harlow 1932 yılında maymun evi açarak yeni doğan maymunları annelerinden bağımsız büyütme başlamıştır yavruların yine de içgüdüsel olarak diğer maymunlara ya da kendilerine bakım sağlayan insanlara bağlanmaya meyilli olduklarını buna rağmen bu maymunlarda yine de sosyal duygusal anlamda sıkıntılar olduğunu ve garip davranışlar ortaya çıktığını gözlemlemiştir. Anneden yoksun yetişen maymunların kendilerine zarar vermeye meyilli, daha agresif, içe dönük ve sosyalleşmeyi tercih etmedikleri ortaya çıkmıştır.

Telden Anneler

Harlow, yenidoğan maymunları bir kafese koyarak kafese iki adet temsili anne yapmıştır bu annelerden birisi tahtadan üzeri bezle kaplı diğeri ise telden ama biberon monte edilmiş bir annedir, çalışma süresince yavruların bez anneyle daha çok vakit geçirdiği yalnızca acıktıkları zaman telden anneye gidip karınlarını doyurduktan sonra yine bez anneye gittiklerini gözlemlemiştir. Korkutucu bir ses ya da yabancı bir nesnenin kafese girmesi gibi durumlar karşısında da yavru maymunların bez anneye sığındıkları dikkatlerini çekmiştir.

Başka bir araştırmada ise; maymunlar ayrılıp sadece telden yapılmış ya da sadece bez kaplı annenin yanında büyütüldüklerinde, maymunlar üzerindeki değişim incelenmiştir. Bu araştırmaların sonucunda iki annenin yanında yetişen maymunların beslenme ve büyüme hızları arasında fark bulunamazken telden yapılmış annenin yanında büyüyen maymunlarda sindirim sıkıntısı yaşadıkları ortaya çıkmış bu duruma da maymunların yaşadığı stresin yol açtığı ileri sürülmüştür (88).

Tamamen İzole Edilmiş Maymun Deneyleri

Annelerinden alınan maymunlar tel kafeslere koyularak 3, 6,12 ve 24 ay boyunca diğerlerinden izole bir şekilde büyütülmeye başlanmıştır, çalışma esnasında maymunlardan hiç biri izole büyütülürken ölmemiştir fakat diğer maymunlarla tekrar bir araya geldiklerinde 3 aylık izole edilen maymunlardan 1 tanesi normal yaşama

geçtiğinde yemek yemeyi reddederek ilk bir hafta içinde ölmüştür 6 ay ve 12 ay izole edilen maymunlar ise diğer maymunlarla birleştirildiklerinde sosyal olarak iletişime geçememiş ve bu maymunların sosyal özelliklerini yeniden kazanamadığı gözlenmiştir (88).

Lorenz'in Teorisi

Avusturyalı zoolog ve doktor Konrad Lorenz kaz ve ördek yavrularını gözlemleyerek çalışmaya başlamıştır. Yavruların yumurtadan çıktıkları andan itibaren gördükleri ilk hareket eden nesneyi takip ederek onlara bağlandıklarını gözlemlemiştir Lorenz, deneyinde civcivler yumurtadan çıkar çıkmaz kaz sesi çıkararak yürümüş ve civcivlerin onu takip ettiğini gözlemlemiştir. Civcivlerin annesi ortama girdiğinde de hala Lorenz'i takip edip anneye ilgilenmediklerini gözlemlemiştir. Lorenz, bu duruma yani civcivlerin ilk gördükleri hareket edene nesneyi takip etmesi durumuna basımlama (mühürleme) adını vermiştir ve bu gözlemde şunu fark etmiştir yavruların bağlanma süreci yumurtadan çıktığı andan itibaren belli bir dönemi kapsamaktadır bu döneme de "kritik dönem" adını vermiştir. Bu sebepten ötürü araştırmacılar, bağlanmada kritik dönem fikrinin yenidoğan bebekler için de geçerli olduğunu ve bu kritik dönemde gerekli koşullar sağlandığında bağlanmanın daha kaliteli ve güçlü olabileceğini savunmaktadırlar (89).

Bowlby'nin Çalışmaları

Bağlanma Dönemleri

John Bowlby bağlanmanın oluşmasında belli aşamalar ve belli dönemler olduğunu savunarak bağlanmayı dönemlere ayırmıştır. Bu dönemler aşağıda belirtilmiştir.

1. Figürün sınırlı ayrımıyla yönelim ve sinyaller: Doğumdan itibaren iki ay ya da üç aya kadar süren bu evreye bağlanma öncesi evre de denilebilmektedir. Bebekler doğdukları andan itibaren insan sesine ve insan yüzüne karşı ilgilidir ve diğer görsel ve işitsel uyaranlara karşı insan sesini ve yüzünü tercih ettikleri gözlemlenmiştir fakat bu evrede insan sesini ve yüzlerini birbirinden henüz ayırt edememektedirler. Bu

evrede onunla iletişime giren tüm insanlara karşı bakma, gülümseme ve dokunma davranışı geliştirmektedirler (90).

2. Bir ya da birden fazla ayrı figüre yönelim ve yöneltilen sinyaller: Üçüncü ayda başlayıp altıncı aya kadar devam eden bu süreçte bağlanmanın ilk adımları atılmaya başlanmaktadır. Bebek artık birincil bakıcısıyla yabancıyı ayırt etmeye ve seçici olmaya başlamaktadır bunun sonucu olarak; birincil bakıcısına tepkisi ve yönelimi farklılaşmakta ve bakıcısıyla birlikte olmak için isteklidirler (90).

3. Sinyallerin yanı sıra lokomasyon aracılığıyla ayrı bir figüre yakınlığın korunması: Altı yedi ay arasında başlayan ve iki üç yaşa kadar süren bu dönemde bağlanma davranışı net olarak gözlemlenir. 6. aydan itibaren birincil bakıcıyla kurulmaya başlanan bağ daha da güçlenerek derinleşmeye başlar. Bu dönemde bağlanma figürüne karşı sürekli bir yakınlık isteği duyulmakta ve ayrılık ya da uzaklaşma durumunda onu takip etme ve tepki gösterme davranışları gelişmektedir bu dönem yabancılara karşı daha mesafeli olan bebek bağlanma figürüyle tekrar birleştiğinde mutluluk ve rahatlama tepkileri göstermeye başlar (90).

4. Hedef düzeltimli bir partnerliğin biçimlenmesi: İkinci yaşla birlikte çocuk etrafındaki yetişkinlerin duygu ve düşüncelerinin farkına varmaya ve bunları kabullenerek hareketlerin ona uygun biçimde sürdürmeye başlar fakat iki yaşta hala yemek pişirmek için mutfığa giden annesinin ortadan kaybolması tam olarak anlamlandırabildiği bir durum değildir tam olarak üç yaş civarında bu durum onun için anlaşılabilir olur ve kabullenmesi ve izin vermesi ve geri geleceğini bilmesi bu yaşta söz konusudur. Bu dönem Bowlby'nin paternlik olarak isimlendirdiği daha karmaşık ilişkilere giriş evresidir (90).

İçsel Çalışma Modeli

Bowlby, bağlanmanın insan yavrusunun hayatta kalması için kritik bir önemi olan biyolojik bir güdülenme sistemi olduğunu ve bu güdülenme sisteminin yalnızca bebeklik ve çocukluk dönemini değil, bireyin tüm yaşamında kuracağı sosyal bağları da etkilemekte olduğunu savunmaktadır. Bağlanma kavramının temelinde üç önemli kavram yer almaktadır bunlardan birincisi yakınlık aramak; bebek kendini olumsuz bir durumda ya da bir tehdit durumunda hissederse etrafında yakın birisinin olmasını bekler, bu kişiye sığınmak ve oluşan olumsuz ya da tehditkar durumdan kurtulmayı

hedefler bu duruma ise; güvenli sığınak denir. Bir diğer kavram olan güvenli üs ise; bebek dünyayı keşfine devam ederken geriye döndüğünde, kendini güvende hissedeceği bir yetişkinin varlığının olması anlamına gelmektedir tüm bu üç kavram sağlandığında bebek etrafında yeni insanlar tanımak için cesaretlenecek dünyayı keşfederken güvende olduğunu bilecek ve gelişim basamaklarında hızla ilerleme kaydedecektir. Birincil bakıcıyla kurulan bağlanma süreci tüm bu şartlar sağlandığında güvenli bağlanma olarak adlandırılacak ve çocuğun hayatında belleğinde zihinsel bir temsil oluşmasını sağlayacaktır bu bağlantı etrafını ve yeni kişileri keşfederken ona mesaj verecek güvende olduğunu, değer görüp sevildiğini ve kendilik algısının pozitif düşüncelerle oluşmasını sağlayacaktır, Bowlby bu durumu zihinsel temsil ya da içsel çalışma modeli denilen kavramlarla ifade etmektedir. Bağlanma deneyimi sonucunda gelişen bu temsiller bireyin hem kendisiyle ilgili öz benliğini etkilemekte değerli olup olmadığı ile algıya sebep olmakta hem de bağlanma figürüne göre diğer kişilerle ilgili inançlarını etkileyerek etrafındaki kişilerin ya da yeni tanıştığı insanların güvenilir olup olmadığı ile ilgili inançlarının oluşmasına dayanak sağlamaktadır. İçsel çalışma modelini, büyüme döneminde oluşacak tüm sosyal ilişkilerin bir prototipi olarak düşünmek de mümkündür. Birincil bakıcısıyla güvensiz bağlanma gerçekleştiren bebek büyüdükçe hem etrafındaki insanlara hem de kendine güvenmeyecek ilişkilerinde kaygı, güvensizlik gibi olumsuz duygular hakim olacaktır (91, 92). Bu bağlamda, Svanberg tarafından 1998 yılında yapılan bir araştırmaya göre 12 aylık bebekler yabancı durum deneyine göre sınıflandırıldığında gözlenen bağlanma stillerinin 17 yaşına geldiklerindeki bağlanma stillerini %70 oranında öngörebildiği sonucuna ulaşmışlardır (93).

Ayrıca Bowlby çocukların bağlanma figüründen ayrıldıklarında birtakım tepkiler verdiğini gözlemlemiş ve bu tepkileri üç kategoriye ayırmıştır. Bebek bağlanma figüründen ayrı kaldığında önce ağlayarak protesto eder, hala birleşme olmazsa umutsuzluk ve yas tepkileri gösterir ve sonunda ise bağlanma çözülür (94).

Mary Ainsworth'un Çalışmaları

Bağlanma kuramının diğer bir öncü ismi olan Mary Ainsworth, öğrencileriyle birlikte bebeklik ve çocukluk döneminde bağlanmanın özelliklerini ve sınıflandırmasını belirleyen çalışmayı gerçekleştirmiştir. Uganda'lı bebek ve

annelerini gözlemleyerek, Yabancı Durum Testi adını verdiği deneyde oyuncakların bulunduğu bir odada belirlenen yedi durum karşısında üçer dakika olarak belirlenen süreçlerde bebeklerin verdiği tepkiler izlenmiştir. Deneyde süreç şu şekilde ilerlemektedir; bebek annesiyle birlikte girdiği odada annesi tarafından bir zemine yatırılır, ikinci durumda; bebek odayı keşfederken anne tepkisiz bir şekilde izler, üçüncü durumda; odaya bir yabancı araştırmacı girer önce bebek ve annesiyle iletişime girmez sonra onlarla iletişime girmeye çalışır, dördüncü durumda; anne odadan ayrılır bebekle araştırmacı baş başa kalır, beşinci durumda; anne odaya girer ve araştırmacı odadan ayrılır, altıncı durumda; anne tekrar odadan ayrılır ve çocuk odada tek başına kalır, yedinci durumda ise; önce yabancı odaya girer bebeği sakinleştirmeye çalışır ardından anne odaya girer. Bu süreçte en çok önem verilen nokta annenin ayrılması ve anneye bir araya gelme anıdır bu anlardaki çocuğun tepkisine göre bebeğin bağlanması güvenli bağlanma ve güvensiz bağlanma olarak kategorize edilmiştir. Güvensiz bağlanmayı ise kararsız ve kaçınan bağlanma olarak ikiye ayırmışlardır (95). Daha sonra Main ve Solomon tarafından yapılan çalışmalar sonucunda ise organize olamamış, dağınık bağlanma ya da deorganize ismiyle dördüncü bir bağlanma şekli eklenmiştir bu bağlanma şeklinde, kararsız bağlanmaya ve kaçınan bağlanmaya tam benzemeyen fakat ikisinin de bir arada olabildiği tutarsız tepkilerin verildiği bir tepki örüntüsü izlenmektedir (96).

2.7.4. Bağlanma Biçimleri

Güvenli Bağlanma

Bebekler anneleriyle güvenli bağ geliştirdiklerinde, onlar için anneleri yani birincil bağlanma figürü, güvenli bir üs olmaktadır ve anneleri ortamdayken bebekler etrafı özgürce keşfederek, yabancı kişilerle iletişime geçmişlerdir yine bu bebekler anneleri ortamdan ayrıldığında stres ve kaygı yaşamışlar ve bu kaygılarını anneleri tekrar ortama girene kadar sürdürmüşlerdir. Anneleri tekrar ortama girdiğinde ise yeniden sakinleşip etrafı keşfetmeye devam etmişlerdir. Bunun yanında güvenli bağlanan bebeklerin annelerinin güvensiz bağlanan bebeklerin annelerine göre çocukların ilgisine, tepkisine ve ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı oldukları gözlemlenmiştir. Güvenli bağlanan bebeklerin ise; genellikle mutlu ve daha sevgi dolu olduğu gözlenmiştir (97).

Güvensiz/ Kaçınan Bağlanma

Kaçınan bağlanan bebekler anneleriyle ilgili duygusal bağ ve temastan yoksundur annelerinin ortamdaki ayrılması ya da tekrar ortama geri dönmesi onlar için bir kaygı ya da mutluluk oluşturmaz keşif davranışı da anneden bağımsız gerçekleşir, yabancılara karşı ilgisi annelerine kıyasla daha fazladır. Bu çocukların annelerine bakıldığında annelerinin soğuk, tutarsız ve çocuğun isteklerine karşı reddedici oldukları gözlenmiştir. Kaçınan bağlanan bebeklerin ise; tepkisiz oldukları dikkat çekmiştir (98).

Güvensiz/ Kararsız Bağlanma

Kararsız bağlanan bebekler annelerinin onları bırakıp gideceği kaygısını fazlasıyla yaşadıkları için etraflarını keşfedemezler, bu bebekler annelerinden ayrıldıklarından huzursuz ve öfkeli olurlar, anneleriyle tekrar bir araya geldiklerinde dirençli olurlar ve sakinleşmeleri kolay olmaz, anneleri odadayken bile başka bir yabancı ile iletişime girmekten çekinirler. Bu bebeklerin annelerine bakıldığında ise annelerinin çocuklara karşı tutarsız ve istikrarsız davrandıkları, bebeklerin ise oldukça kaygılı oldukları gözlenmiştir (84).

Deorganize Bağlanma

Dağınık bağlanan ya da deorganize bağlanan bebeklerin diğer bağlanma örüntülerindeki bebeklerden oldukça farklı olduğu annelerine giderken bir anda durma ya da geri gitme gibi tutarsız davranışında buldukları gözlenmiştir. Bu bağlanma örüntüsündeki bebeklerin annelerinin çocuklarını ihmal edebilecek seviyede ilgisiz oldukları dikkat çekmiştir. Çocukların anneleriyle tutarsız ve dağınık ilişkisinin ardında annelerinden korktuğu fikri yatmaktadır (99).

2.7.5. Bağlanmayı Etkileyen Faktörler

Bağlanma, bebek ve birincil bakım vereni yani genellikle anne veya babası arasında oluşan karşılıklı bir bağlıdır ve bağlanmayı etkileyen faktörler de temelde iki yönlüdür. Bebek doğduğu andan itibaren beslenme, uyku gibi temel bakımsal

ihtiyaçların yanında sevgi, şefkat ve güven gibi duygusal ihtiyaçların zamanında karşılanmasına ihtiyaç duymaktadır.

Ebeveynin bu ihtiyaçları zamanında anlaması ve ihtiyaç anında karşılaması bebek ve bakım vereni arasında oluşacak bu bağın temelini oluşturmaktadır ve aralarındaki kurulan bu bağın güçlü olmasında kritik faktörlerden biridir. Bunun yanı sıra bebeğin de birtakım davranışları da bağlanma davranışı olarak geçmekte ve bağlanmayı etkilemektedir, bu davranışlar emme, gülümseme, ağlama ve yetişkine uzanma davranışlarıdır. Bebeğin bu davranışları sergilememesi ya da çok ağlaması, huzursuz bebek olması annelerde yetersizlik duygusu yaratarak annelerin bebeğinden uzaklaşmasına yol açmaktadır bu durumda aralarındaki bağ oluşamayacak ya da olumsuz etkilenecektir (95).

Bağlanma figürü ve bebek arasındaki bağı önemli derecede etkileyen bir diğer etmen de bebeğin mizacıdır. Thomas ve Chess yaptığı çalışmalar sonucu bebeğin mizacını 3 kategoriye ayırmıştır, bunlar; kolay bebekler, zor bebekler ve yavaş harekete geçen bebeklerdir. Yine Thomas ve Chess yaptığı çalışmada güvenli bağlanan bebeklerle, kolay bebeklerin, dirençli bağlanan bebeklerle zor bebeklerin ve kaçınmacı bağlanan bebeklerle yavaş harekete geçen bebeklerin aynı yüzdeye sahip olduğunu gözlemlemiştir (100).

Anne- bebek bağlanmasını etkileyen diğer etmenlerse; bebeğin planlanmış gebelikle olması, doğum sonrası anne-bebeğin ayrı kalması, doğum sonrası bebekte yaşanan anomaliler, annenin kendi anne ve ya babasıyla olan bağlanma durumu, annenin bebeğine ilişkin algıları, ailenin ekonomik durumu, babanın anneye olan desteği, annenin bilgi ve öğrenim durumu, annenin doğum sonrası duygusal durumu gibi etmenler baba-bebek bağlanma düzeyi üzerinde etkili olmaktadır (101).

Anne ve bebek bağlanmasını araştıran bir araştırmada yeni doğum yapan anneleri iki gruba ayırmışlardır birinci gruptaki annelerin doğumdan sonraki ilk üç gün bebekleriyle sürekli temasta ve iletişim halinde olmalarına müsaade edilirken, ikinci gruptaki annelere yalnızca bebeklerini emzirmek için 20 dakika gibi çok sınırlı vakit tanımışlardır. Bir yıl sonra annelerle tekrar bir araya geldiklerinde bebekleriyle daha çok temasta bulunan ve vakit geçiren annelerin çocuklarıyla daha çok ilgili olduğu, ağlayan bebeklerini daha kolay yatıştırabildikleri ve bebekleri ile ilgili daha çok

konuşmak istedikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum da anne ve bebeğin doğumdan sonra temasta olmasının ve birlikte vakit geçirmelerinin önemini göstermektedir (102).

Anne ile bağlanma gebelik sürecinde oluşurken babalarda bu durum doğumdan itibaren oluşmaya başlamaktadır ve doğumdan itibaren baba bebeğin bakımına ne kadar katılırsa, baba ile bebek arasındaki temas ne kadar çok olursa, baba ile bebek arasındaki bağ o derece kuvvetli olacaktır (101). Babalarla yapılan bir çalışmada doğumdan itibaren bebeklerinin bakımına katılan babaların bebek bakımına katılmayan babalara kıyasla çocuklarıyla daha çok güvenli bağ kurdukları ortaya çıkmıştır (103).

Baba-bebek bağlanmasının kuvvetli olmasına destek sağlayan bir diğer önemli faktör annedir, annenin babayı bebeğin bakımına dahil etmesi babaya bebekle vakit geçirmesi için imkanlar yaratması, babanın bakımını ve ilgisini ifade etmesi gibi davranışlar baba-bebek ilişkisine güçlü bir yön verecektir (101).

Yapılan farklı araştırmalara bakıldığında baba-bebek bağlanmasını etkileyen faktörler ise şu şekilde belirlenmiştir; anne-baba iletişimi, evlilik beklentileri ve ilişkiden aldıkları doyum, anne ve babanın öğrenim durumu, babanın geleneksel rolleri, babanın kendi anne-babasıyla bağlanma durumu ya da ilişki düzeyi, babanın sosyal statüsü ve çalışma durumu, çocuk sayısıdır (104).

2.7.6. Baba-Bebek Bağlanması (Paternal Bağlanma)

Bağlanma bebek ve bakıcısı arasında gerçekleşen, karşılıklı olumlu tepkilerin verilmesi, korku ya da kaygı durumunda bakıcının yanında olmasına ihtiyaç duyulması, onun olduğu ortamda güven duyup çevreyi keşfedebilmesi için gerekli olan duygusal ilişkidir (105).

Çocuk gelişiminde babanın etkisinin öneminin uzun yıllar göz ardı edilmesi gibi bağlanma konusunda da babaların gündeme gelmesi uzun zaman almıştır. Günümüzde anne- bebek bağlanması üzerine çok fazla çalışma olmasına rağmen maalesef ki baba-bebek bağlanması hala az çalışılan konulardan biridir. Bir çocuğun yaşamında en önemli yeri onun ebeveynleri yani anne ve babası kapsamaktadır bağlanma da anne kadar babanın yeri ve önemi büyüktür. Bebeklerin birden çok kişiye yani genelde aynı anda anne ve babasına bağlanabildikleri pek çok araştırmada ortak sonuç olarak bulunmuştur (105). Yapılan bir araştırmada, yedi ay ve on üç ay arasında

bebekler stressiz bir ortamda gözlemlenmişlerdir bu bebekler annelerinden ayrı kaldıklarında verdikleri tepkileri babalarından ayrı kaldıklarında da verdikleri dikkat çekmiştir bu durum da bize bebeklerin annelerine oldukları kadar babalarına da güvenli bağlanabileceklerini göstermektedir (75).

Hem annesi ile hem de babası ile güvenli bağ kuran bebeklerin yaşamlarının ilerleyen yıllarında kendine güveni olan, özgüveni yüksek çocuklar olduğu saptanmıştır. Çocuklarda özgüvenin gelişmesi için her iki ebeveynle güven temelli bir ilişkide olmak oldukça önem arz etmektedir (106) .

İlk dokuz ayda bebeklerin anne ve babalarıyla bağlanma durumlarını karşılaştırmayı amaçlayan bir araştırmada; bebeklerin, anne ve babasıyla aynı derecede ilişki içerisinde olma isteği belirlenirken ebeveynlerin görev dağılımı konusunda farklılaştığı dikkat çekmiştir, buradaki farklılık ise annelerin daha çok bakım ve görev temelli hareket etmesi babaların ise daha korumacı ve eğlence temelli davranması olmuştur. Bu araştırmada elde edilen bir başka bulgu ise bebekle kurulan ilişkilerde babaların annelere kıyasla daha sıcak ve sevecen ilişkiler geliştirdiği görülmüştür (107).

Babanın çocuk gelişimi üzerindeki yadsınamaz etkisi çocukla bağlanma arasında da görülmektedir. Yapılan araştırmalarda babayla güvenli bağ kuran çocukların akademik ve sosyal hayatlarında daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır. Tüm sonuçlar bize bağlanma da babanın geri planda kalmaması gerektiğini ve çocuğun gelişimi üzerinde kritik etkileri olduğunu göstermektedir (108).

2.7.7. Bağlanmanın Çocuğun Gelişimine Etkisi

Bir bebeğin yaşamında ilk üç yılın önemi birçok araştırmada belirtilmektedir. Hayatın bu döneminde bebeğin gelişimi açısından belirli kritik dönemler bulunmaktadır bu dönemlerde kazanılması gereken davranışlar kazanılmadığında maalesef ki çocuğun gelişiminde telafisi mümkün olmayan yaralar açılabilir.

Bağlanma davranışı da bebeklik döneminde büyük bir öneme sahip olan ve bu dönemde kazanılması gereken bir basamaktır çünkü bağlanma sadece bebeğin birincil bakıcısı arasındaki duygusal bağdan ibaret değildir. Bebeğin hayatta kalma iç güdüsüyle, fizyolojik ihtiyaçlarının zamanında karşılanması durumundan öte bebeğin kendilik algısı konusunda duygularına ve ileride kuracağı sosyal ilişkilere yön veren

bir süreçtir. Bebeğin bu dönemde kazandığı güven duygusu, bir yetişkin tarafından verilen sevgi ve şefkat onun bütün gelişim alanlarına pozitif kazanımlar sağlayacaktır (109).

Bebeğin birincil bakıcısıyla yaşadığı ilk sosyalleşme tecrübeleri onun yeni tanıdığı kişilere karşı oluşturacağı algının temeli niteliğindedir ve bebeğin birincil bakıcısıyla güvenli bağ içinde olması bebeğin sosyal-duygusal gelişimi açısından oldukça önemli olan bir basamaktır. İleriki yıllarda çevresi genişledikçe hayatına girecek akranlarını seçerken ya da yeni yetişkinlerle bağ kurarken ilk tecrübenin gizli etkisi yeni kurulacak ilişkilerde kendini belli edecektir. Yine bağlanma süreci bebeğin çevreyi keşfetmesi yeni bilgiler edinmesi, yeni öğrenmeler gerçekleştirmesi için de kritik bir önem arz etmektedir çünkü güvenli bağlanan bebek kaygı duymadan çevresini keşfe başlamakta ve korkmadan güven duygusu içinde yeni öğrenmeler gerçekleştirebilmektedir.

Bebeğin ilk 9 ayında kişiliğinin temellerinin atıldığı ve onun yetişkinlikteki karakterinin birincil çevresiyle şekillendiği yapılan araştırmalar sonucu saptanmıştır. Bebeğin yaşamının ilk dokuz ayında anne ve baba ile güvenli bağ kurmak bebeğin kişilik gelişimini pozitif yönde destekleyecektir (10).

Bağlanma şekli ile çocuğun ruhsal ve duygusal durumu arasındaki ilişki yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. Bağlanma figürüyle güvensiz bağlanan çocukların okul öncesi dönemde davranış problemleri sergilediği, akranlarıyla uyumlu ilişkilerde bulunamadığı çalışmaların ortak sonucu olmuştur (7).

Bağlanma süreci bebeğin tüm gelişim alanları üzerinde etkisi olan bir etmendir, anneye bağlanma şekli ile bebeğin dil gelişimi ilişkisine bakılan bir çalışmada alıcı ve ifade edici dil becerilerinin annesiyle güvenli bağlanan bebeklerde güvensiz bağlanan bebeklere göre daha gelişmiş olduğu saptanmıştır (110).

Yine dil gelişimi ile ilgili yapılan başka bir çalışmada da bebekler on ikinci aylarında bağlanma açısından değerlendirilmiş ve on dokuzuncu aya geldiklerinde aynı bebeklerde, güvenli bağlanan bebeklerin kelime dağarcığının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (111).

Yapılan araştırma sonuçlarından da anlaşıldığı üzere bebeklik döneminde bağlanma davranışı bütün gelişim alanlarında ve ilerleyen yıllardaki sosyal ilişkilerde yordayıcı bir etkiye sahiptir bu yüzden bu dönemde anne ve babanın bebeğiyle güvenli

bir bağlanma gerçekleştirilmesi oldukça önemli bir hedef olmalı ve ailelerin bu konu hakkında bilinç düzeylerinin yüksek olması için ailelere destek olunmalıdır. Bu çalışmanın da amacı; baba- kendi babalarıyla olan ilişki düzeyi ile baba-bebek bağlanma düzeyi arasında ilişki olup olmadığını incelemektir.

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin elde edildiği evren ve örneklem, örneklemin demografik özelliklere göre dağılımı, verilerin toplanmasında kullanılan araçlar, veri toplama işlemleri ve verilerin analizinde uygulanan istatistiksel yöntemlere ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

6-12 ay bebeğe sahip babaların kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile bebeklerine olan bağlanma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanan bu çalışma iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi test eden ilişkisel tarama desenli, betimsel nicel bir araştırma çalışmasıdır. Tarama çalışmaları, eskiden yaşanmış veya güncel olan durumu, olan haliyle betimlemeyi hedefleyen araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır (112). Evreni temsil ettiği düşünülen tarama araştırmaları, bir değişkenin başka bir değişkenle arasındaki ilişkinin varlığı ve derecesi hakkında betimsel bilgiler sunmaktadır (113).

3.2. Araştırmanın Evreni

Evren, araştırmanın kapsamı içinde bulunan özelliklere sahip ve sonuçlarının genellendiği bütünlüğe verilen isimdir (114). Bu araştırmanın evrenini ise, 2020-2021 yılları içerisinde Ankara ilinde bulunan ve 6-12 aylık bebeği olan babalar oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Örneklemi

Örneklem ise, herhangi bir evrenden belirli bir yolla seçilmiş daha az sayıda canlı ve ya cansız nesne ya da kişilerin oluşturduğu elemanlar kümesidir (115). Bu araştırmanın örneklemi Covid-19 Pandemi sebebiyle ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak 6-12 aylık bebeği olan ve Ankara ili içerisinde yaşayan babalardır. Çalışmada babalara gönderilen formda çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı özellikle belirtilmiştir. Araştırmanın örneklem sayısı ise, G*Power örneklem hesaplama aracı ile hesaplanmıştır. %5 hata payı, %95 güven aralığı ve orta etki büyüklüğünde 306 kişi olarak hesaplanmıştır. Uç değerlerin de olabileceği göz önüne

alındığında %10 daha fazla bir örnekleme ulaşılması hedeflenmiştir ve toplamda 6-12 ay arasında bebeği olan 335 babaya ulaşılmıştır. Babaların ölçeklere verdikleri cevaplardan 22'si uç değer olduğu için çıkarılmıştır ve çalışma toplamda 313 babanın vermiş olduğu cevaplarla yürütülmüştür.

3.4. Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri

6-12 ay bebeğe sahip babaların, kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile bebekleriyle olan bağlanma durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada 313 kişiye ait sosyo-demografik bilgiler Tablo 3.1. de verilmiştir.

Tablo 3.1. 6-12 ay bebeği olan babaların sosyo-demografik özelliklerine ait dağılımlar

Değişken	Değişken	f	%
Bebeğin Cinsiyeti	Kız	162	51,8
	Erkek	151	48,2
	Toplam	313	100,0
Bebeğin Yaşı	6 ay	48	15,3
	7 ay	11	3,5
	8 ay	27	8,6
	9 ay	20	6,4
	10 ay	34	10,9
	11 ay	23	7,2
	12 ay	150	47,9
	Toplam	313	100,0
Doğum Sırası	İlk Çocuk	199	63,6
	İkinci Çocuk	102	32,6
	Üçüncü veya daha fazla	12	3,8
	Toplam	313	100,0
Babanın Yaşı	26-33 Yaş	156	49,8
	34-41 yaş	157	50,2
	Toplam	313	100,0
Babanın Öğrenim Durumu	İlkokul Mezunu	17	5,4
	Lise Mezunu	61	19,5
	Üniversite Mezunu	235	75,1
	Toplam	313	100,0
Babanın Mesleği	İşçi	102	32,6
	Memur	123	39,3
	Serbest Meslek	88	28,1
	Toplam	313	100,0
Aylık Gelir	2501-3500 TL	49	15,7
	3500 TL ve Üzeri	264	84,3
	Toplam	313	100,0
Anne Öğrenim Durumu	İlkokul Mezunu	23	7,3
	Lise Mezunu	52	16,7
	Üniversite Mezunu	238	76,0
	Toplam	313	100,0
Anne Meslek Durumu	Ev Hanımı	107	34,2
	İşçi	44	14,1
	Memur	115	36,7
	Serbest Meslek	47	15,0
	Toplam	313	100,0
Bebeğin Planlı Olması	Evet	275	87,9
	Hayır	38	12,1
	Toplam	313	100,0
Evlilik Süresi	1-5 Yıl	164	52,4
	6-10 Yıl	101	32,3
	11-15 Yıl	34	10,9
	16 Yıl ve Üzeri	14	4,5
	Toplam	313	100,0
Babaya Çocukken Bakım Veren	Annem ve Babam	196	62,6
	Anneanne-Babaanne	26	8,3
	Sadece Annem	91	29,1
	Toplam	313	100,0

Çalışmaya katılan babaların 162'sinin (%51,8) kız bebeği bulunmaktadır. Babaların soruları cevapladığı bebeklerini düşündüklerinde 150'sinin (%47,9) 12 aylık oldukları, 199'unun (%63,6) ise ilk çocuğu olduğu görülmektedir. Babaların 156'sı (%49,8) 26-33 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmaya katılan babaların (%75,1) ve annelerin (%76,0) çoğunluğu üniversite mezunudur. Babaların 123'ü (%39,3) ve annelerin 115'i (%36,7) memur olarak çalışmaktadır. Aylık gelirleri incelendiğinde ise 264'ünün (%84,3) 3500 TL ve üzerinde olduğu görülmektedir. Bebeklerin %87,9'u planlı olarak dünyaya gelmiştir ve ebeveynlerinin çoğunluğu 1-5 Yıl evlilik süresine sahiptir. Babaya çocukken bakım veren kişinin ise %62,6 olarak anne ve baba birlikte olduğu görülmektedir.

3.5. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan babalara, çalışmanın gönüllülük prensibiyle yürütüldüğünün belirtilmesi ve onay alınması için "Gönüllü Katılım Formu", sosyo-demografik bilgilerini elde etmek için "Genel Bilgi Formu" oluşturulmuştur. Katılımcı babaların, kendi babalarıyla olan ilişki düzeylerini belirlemek için Ünlü (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan "Babalık Ölçeği" ve bebekleriyle oluşturdukları bağlanma durumunu belirlemek için ise, Güleç ve Kavlak (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği" kullanılmıştır. İki ölçeğin de kullanım ve yayın izinleri alınmıştır. (Ek-1, Ek-2, Ek-3, Ek-4, Ek-5, Ek-6).

3.5.1. Genel Bilgi Formu

Çalışmanın amacı ve içeriği ile ilgili açıklamaların yer aldığı genel bilgi formu, babaların sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi toplama amacıyla alan yazın temel alınarak, araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Genel bilgi formunda babanın yaşı, mesleği, öğrenim durumu, sosyoekonomik düzeyi ve ailesel özellikleri; bebeğinin; ayı, cinsiyeti, doğum sırası, eşinin; öğrenim durumu, mesleği ve çocukken kim tarafından yetiştirildiği sorgulanmaktadır (Ek-2).

3.5.2. Babalık Ölçeği

Dick (2004) tarafından babaların kendi babalarıyla aralarındaki ilişki düzeylerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen ölçek Ünlü (2010) tarafından

Türkçeye uyarlanarak geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Yapılan geçerlik güvenirlik çalışması sonucunda, ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha değerleri .76 ile .95 arasında değişmektedir. Ölçeğin genel Cronbach Alpha değeri ise .96 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinali 64 madde iken Türkçe'ye uyarlanmış ölçek açıklayıcı faktör analizi sonucunda 52 maddeye düşmüştür. Ölçek; 'iletişim ve sevgi' (18 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; babam bana sarılırdı.), 'gözetim ve ulaşılabilirlik' (8 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; ergenlik yıllarımda babamla birlikte bir şeyler yapardık.), 'geçim sağlama' (8 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; babam ailesine ekonomik olarak iyi bakardı.), 'olumsuz duygu ifadesi' (8 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; çocukken yanlış bir şey yaptığım zaman babam bana bağırdı.) 'öğretme' (3 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; babam benimle dünyada yaşanan olaylar hakkında konuşurdu.) ve 'dini babalık' (3 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; babamla birlikte camiye giderdik.) olmak üzere toplam 6 alt boyuttan ve 52 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin puanlandırılması orijinal ölçekte uygulanan yöntem gibi alınan puanlar toplanarak hesaplanmıştır ve ölçek maddeleri 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten toplamda; 104 ve daha düşük puan alan katılımcılar, düşük katılımlı; 105-208 puan alan katılımcılar, orta düzey katılımlı; 208 üzeri puan alan katılımcılar, yüksek katılımlı babalara sahiptir şeklinde yorumlanmaktadır.

3.5.3. Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği

Condon ve ark. (2008) tarafından doğum sonrası baba-bebek bağlanmasını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek, 19 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenirliğinin çalışması ise; Güleç ve Kavlak (2013) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda, ölçeğin güvenirlik için Cronbach Alpha değerleri 0,52-0,80 arasındadır bu sonuç da aracın araştırmalarda kullanılması için yeterli olduğunu ifade etmektedir (108).

Türkçeye uyarlama sırasında, orijinalinde yer alan 16. madde ölçekten çıkarılmış ve ölçeğin Türkçeye uyarlanmış hali 18 maddeden oluşmaktadır. 16. Madde çıkarıldıktan sonra da analiz yapılmıştır. Bu analiz çalışmasında ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,87 olarak tespit edilmiştir (108).

Ölçek; ‘sabır ve hoşgörü’, ‘etkileşimde zevk’ ve ‘sevgi ve gurur’ olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlardan, ‘sabır ve hoşgörü’; 8 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; ‘bebekle ilgilendiğim zamanlar kızgınlık veya öfke hissediyorum.’ İkinci alt boyut olan, ‘etkileşimde zevk’, 7 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; ‘bebeğimin neye ihtiyacı olduğunu ya da ne istediğini anlayabiliyorum.’ ve son alt boyut olan ‘sevgi ve gurur’, 3 maddeden oluşmaktadır, örnek madde; ‘bebeğimle birlikte diğer insanların yanındayken onunla gurur duyduğumu hissediyorum.’ Ölçeğin her bir maddesi bir ve beş puan arasında puanlandırılmaktadır. Ölçekteki 12 madde ters yönlü maddelerdir. Ölçekteki ters yönlü maddelerin numaraları şu şekildedir; 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,16 Ters maddelerde puanlama tam tersi olacak şekilde yapılmaktadır. Yüksek puanlar bağlanmanın yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçekten alınan en düşük puan 19, en yüksek puan ise 95’tir. Yüksek puan baba-bebek bağlanma durumunun kuvvetli ve yüksek olduğunu ifade etmektedir (108).

Ölçeğin puanlanması aşağıdaki şekildedir;

- 1. 2. ve 3. maddeler **a=1, b= 2, c=3, d=4 ve e= 5** puan,
- 4. 5. 10. 12. ve 14. maddeler **a=5, b= 4, c=3, d=2 ve e= 1** puan (ters)
- 6. 17. 18. ve 19. maddeler **a=1, b= 2.3, c=3.6, d=5** puan
- 7. 9. 11. ve 15. maddeler ise **a=5, b= 3.6, c=2.3, d=1** puan (ters)
- 8. madde **a=5 b= 1** puan ve son olarak
- 13. madde **a=5, b=3, c= 1** puan şeklinde kodlanmaktadır.

Ölçeğin alt boyutlarının puanlanması ise şu şekildedir;

Sabır ve hoşgörü= madde1+madde 2+ madde6 + madde11+
madde13+madde17 + madde18+ madde19

Etkileşimde zevk = madde4+madde5 + madde8+ madde9+ madde10 +
madde12 +madde15

Sevgi ve gurur = madde3 + madde7 + madde14

3.5.4. Verileri Toplama Süreci

- Örneklem grubuna yönelik, gerekli demografik bilgi formu hazırlanmıştır.
- Kullanılacak ölçekler için gerekli izinler alınmıştır.
- Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul Komisyonundan Etik Kurul izni alınmıştır.

- Covid 19 Pandemi dönemi nedeniyle formlar online olarak hazırlanmış Google Survey’de Google form olarak oluşturulmuş ve 6-12 ay bebeği olan babalara sosyal medya (Twitter, Facebook ve Instagram), Mail ve Whatsapp yollarıyla ulaşılarak formların doldurulması sağlanmıştır.
- Formların başında çalışma hakkında kısa bir bilgi ve çalışmanın gönüllük esasına dayandığı konusunda bilgi verilmiştir.
- Verilerin toplanma süreci ortalama bir yıl sürmüştür.

3.5.5. Verilerin Analizi

Babaların “Babalık Ölçeği” ve “Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği”nden aldıkları puanların merkezi eğilim ölçüleri Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Babaların ölçeklerden aldıkları puanların merkezi dağılımları

	Alt Boyut	α	N	Min.	Maks.	Mod	Med.	$\bar{X}$	s.s.	Çarpıklık	Basıklık
Babalık Ölçeği	İletişim-Sevgi	.974	313	22	110	52	63	65,70	23,47	.149	-.918
	Gözetim-Ulaşılabilirlik	.909	313	8	40	9	18	19,01	8,24	.606	-.466
	Geçim Sağlama	.879	313	8	40	40	33	32,41	6,60	-1.093	1.111
	Olumsuz Duygu	.853	313	8	35	11	13	14,53	5,74	1.104	.785
	Öğretme	.895	313	3	15	15	9	9,20	3,74	.053	-1.104
	Dini Babalık	.843	313	3	15	3	8	8,23	3,71	.276	-1.038
	Ölçek Toplam	.965	313	56	240	132	147	149,09	39,19	.040	-.679
Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği	Sabır-Hoşgörü	.743	313	15.9	40	38.6	35.2	34,20	4,55	-1.002	1.022
	Etkileşimde Zevk	.646	313	12.3	35	29.2	28.2	27,70	3,95	-.723	.781
	Sevgi-Gurur	.611	313	10.0	15	15.0	15.0	14,02	1,31	-1.275	.574

İstatiksel veriler IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) v25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Babaların ölçeklere verdikleri yanıtlardan elde edilen puanlarının alt boyutlara ve toplam puana göre güvenilirlikleri ve merkezi dağılımları incelenmiştir. Sürekli değişkenlere yönelik elde edilen puanların normallik varsayımı incelendiğinde birden fazla varsayımın incelenmesi gerekmektedir. Ölçeklerin normallik testlerinden Kolmogorov-Smirnov testine göre alt boyutların

bazılarının normallik varsayımını sağlamadığı tespit edilmiştir. Fakat puanların Histogram ve Q-Q Plot grafiklerinin incelenmesiyle grafiklerin normallik doğrularına oldukça yakın grafikler verdiği gözlemlenmiştir. Buna ek olarak çarpıklık ve basıklık değerlerinin de normal dağılıma uygun olan ± 1.96 değer aralığında olduğu bulgulanmıştır (116). Dolayısıyla ölçeklerden elde edilen puanların normal dağıldığı varsayımına ulaşılmıştır. Buna göre iki bağımsız değişken için T testi, ikiden fazla bağımsız değişken için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testleri uygulanarak verilerin anlamlılık düzeyleri incelenmiştir. ANOVA uygulamalarında ise örneklem sayılarında eşitlik olmadığı için Post-Hoc testlerinden Bonferroni uygulanmıştır. 20 ve üzerinde olan örneklem büyüklüklerinde ANOVA ve T testinin normallik varsayımın sağlanmaması durumunda bile oldukça güçlü olarak çalıştığı ifade edilmektedir (117). Ayrıca T testinin 5 ve daha az sayıdaki örneklem grupları için de kullanılabileceği ilgili literatürde yer almaktadır (118). Babaların “Babalık Ölçeği” ve “Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği” puanlarının arasındaki ilişki Pearson Korelasyon ile sorgulanmıştır. P değerinin 0.05`in altında olması istatistiksel anlamlılık olarak kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

6-12 aylık bebeği olan babaların kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile bebekleriyle olan bağlanma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın bu bölümünde 6-12 aylık bebeği olan babalardan toplanan verilerin ilişkisel analizleri yer almaktadır.

Babalık Ölçeğinin Alt Boyutları ile Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguları

Tablo 4.1.'de babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların yaşlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan T Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.1. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların yaşlarına göre T Testi sonuçları

Alt Boyut	Babanın Yaşı	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
İletişim ve Sevgi	26-33 Yaş	156	67,29	22,14	311	1,197	.232
	34-41 yaş	157	64,12	24,69			
Gözetim ve Ulaşılabilirlik	26-33 Yaş	156	19,70	7,76	311	1,497	.135
	34-41 yaş	157	18,31	8,67			
Geçim Sağlama	26-33 Yaş	156	32,98	6,61	311	1,539	.125
	34-41 yaş	157	31,84	6,56			
Olumsuz Duygu	26-33 Yaş	156	14,71	5,90	311	,585	.559
	34-41 yaş	157	14,33	5,58			
Öğretme	26-33 Yaş	156	9,46	3,50	311	1,245	.214
	34-41 yaş	157	8,94	3,94			
Dini Babalık	26-33 Yaş	156	8,55	3,84	311	1,547	.123
	34-41 yaş	157	7,91	3,55			
Babalık Ölçeği Toplam	26-33 Yaş	156	152,78	37,40	311	1,644	.101
	34-41 yaş	157	145,46	40,68			

*Anlamlılık Derecesi= $p < 0.05$

Tablo 4.1.'de babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları babaların yaşlarına göre incelenmiştir. Babaların Babalık Ölçeğinden aldıkları puanların babaların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir ($p > 0.05$). Buna göre babaların yaşının, babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanları yordamadığı söylenebilir.

Tablo 4.2’de babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların öğrenim durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.2. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların öğrenim durumlarına göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p	Fark
İletişim Sevgi	İlkokul Mezunu	17	66,76	25,77	2/310	.918	.400	
	Lise Mezunu	61	62,04	24,19				
	Üniversite Mezunu	235	66,57	23,12				
Gözetim Ulaşılabilirlik	İlkokul Mezunu	17	18,35	7,96	2/310	4.208	.016*	C>B
	Lise Mezunu	61	16,36	7,63				
	Üniversite Mezunu	235	19,74	8,30				
Geçim Sağlama	İlkokul Mezunu	17	31,17	8,39	2/310	.467	.628	
	Lise Mezunu	61	32,06	6,96				
	Üniversite Mezunu	235	32,59	6,38				
Olumsuz Duygu	İlkokul Mezunu	17	18,70	8,81	2/310	5.188	.006*	A>B A>C
	Lise Mezunu	61	14,78	5,54				
	Üniversite Mezunu	235	14,15	5,41				
Öğretme	İlkokul Mezunu	17	8,35	3,20	2/310	1.747	.176	
	Lise Mezunu	61	8,57	4,19				
	Üniversite Mezunu	235	9,42	3,63				
Dini Babalık	İlkokul Mezunu	17	8,52	3,62	2/310	.103	.903	
	Lise Mezunu	61	8,34	3,90				
	Üniversite Mezunu	235	8,18	3,67				
Babalık Ölçeği Toplam	İlkokul Mezunu	17	151,88	38,71	2/310	1.185	.307	
	Lise Mezunu	61	142,18	40,58				
	Üniversite Mezunu	235	150,67	38,83				

* Anlamlılık Derecesi= $p < 0.05$ A=İlkokul Mezunu B=Lise Mezunu C=Üniversite Mezunu

Tablo 4.2’de babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları babaların öğrenim durumlarına göre incelenmiştir. Babaların Babalık Ölçeğinden aldıkları puanlardan Gözetim-Ulaşılabilirlik ($F_{310}=4,208$, $p<0,05$) ve Olumsuz Duygu ($F_{310}=5,188$, $p<0,05$) alt boyutlarında babaların öğrenim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Buna göre babanın öğrenim durumu, Babalık Ölçeği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre Gözetim-Ulaşılabilirlik alt boyutunda Üniversite mezunu ($\bar{X}=19,74$) ile Lise mezunu ($\bar{X}=16,36$) arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda babaların üniversite mezunu olma durumları lise mezunu olma durumlarına göre daha fazla etkilediği söylenebilir. Olumsuz Duygu alt boyutunda ise İlkokul Mezunu ($\bar{X}=18,70$) ile Lise mezunu ($\bar{X}=14,78$) ve üniversite mezunu ($\bar{X}=14,15$) olanlar arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda babaların ilkokul mezunu olmaları babalarına karşı olumsuz duygularını fazla etkilediği söylenebilir.

Tablo 4.3’te babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların meslek durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.3. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların meslek durumlarına göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Meslek Durumu	n	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p	Fark
İletişim Sevgi	İşçi	102	68,64	26,06	2/310	2.049	.131	
	Memur	123	66,05	22,98				
	Serbest Meslek	88	61,79	20,49				
Gözetim Ulaşılabilirlik	İşçi	102	19,29	8,63	2/310	.260	.771	
	Memur	123	19,14	8,05				
	Serbest Meslek	88	18,47	8,12				
Geçim Sağlama	İşçi	102	32,80	6,54	2/310	.815	.444	
	Memur	123	32,62	6,53				
	Serbest Meslek	88	31,65	6,77				
Olumsuz Duygu	İşçi	102	14,25	5,67	2/310	4.991	.007*	C>B
	Memur	123	13,63	5,30				
	Serbest Meslek	88	16,09	6,13				
Öğretme	İşçi	102	9,26	3,93	2/310	.583	.559	
	Memur	123	9,40	3,73				
	Serbest Meslek	88	8,85	3,51				
Dini Babalık	İşçi	102	8,20	3,72	2/310	.004	.996	
	Memur	123	8,24	3,74				
	Serbest Meslek	88	8,25	3,68				
Babalık Ölçeği Toplam	İşçi	102	152,47	41,98	2/310	.829	.438	
	Memur	123	149,11	39,19				
	Serbest Meslek	88	145,12	35,76				

* Anlamlılık Derecesi= $p < 0.05$ A=İşçi B=Memur C=Serbest Meslek

Tablo 4.3'te babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları babaların meslek durumlarına göre incelenmiştir. Babaların Babalık Ölçeğinden aldıkları puanlardan Olumsuz Duygu ($F_{310}=4,991$, $p < 0,05$) alt boyutunda babaların meslek durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir. Buna göre babanın meslek durumu Babalık Ölçeği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre Olumsuz Duygu alt boyutunda Serbest Meslek ($\bar{X}=16,09$) ile Memur ($\bar{X}=13,63$) olanlar arasında olduğu

bulgulanmıştır. Bu doğrultuda babaların serbest meslek yapıyor olmaları memurluk yapıyor olma durumlarına göre daha fazla etkilediği söylenebilir.

Tablo 4.4'te babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların gelir durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan T Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.4. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların gelir durumuna göre T Testi sonuçları

Alt Boyut	Gelir	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p																																																																				
İletişim ve Sevgi	2501-3500 TL	49	68,20	27,96	311	.812	.418																																																																				
	3500 TL ve Üzeri	264	65,23	22,57				Gözetim ve Ulaşılabilirlik	2501-3500 TL	49	19,34	9,57	311	.314	.754	3500 TL ve Üzeri	264	18,94	7,99	Geçim Sağlama	2501-3500 TL	49	32,73	7,85	311	.372	.710	3500 TL ve Üzeri	264	32,35	6,36	Olumsuz Duygu	2501-3500 TL	49	16,00	7,29	311	1,96 4	.050	3500 TL ve Üzeri	264	14,25	5,37	Öğretme	2501-3500 TL	49	9,24	4,13	311	.082	.934	3500 TL ve Üzeri	264	9,19	3,66	Dini Babalık	2501-3500 TL	49	9,55	3,95	311	2,73 7	.007*	3500 TL ve Üzeri	264	7,98	3,61	Babalık Ölçeği Toplam	2501-3500 TL	49	155,08	46,53	311	1,16 7	.244
Gözetim ve Ulaşılabilirlik	2501-3500 TL	49	19,34	9,57	311	.314	.754																																																																				
	3500 TL ve Üzeri	264	18,94	7,99				Geçim Sağlama	2501-3500 TL	49	32,73	7,85	311	.372	.710	3500 TL ve Üzeri	264	32,35	6,36	Olumsuz Duygu	2501-3500 TL	49	16,00	7,29	311	1,96 4	.050	3500 TL ve Üzeri	264	14,25	5,37	Öğretme	2501-3500 TL	49	9,24	4,13	311	.082	.934	3500 TL ve Üzeri	264	9,19	3,66	Dini Babalık	2501-3500 TL	49	9,55	3,95	311	2,73 7	.007*	3500 TL ve Üzeri	264	7,98	3,61	Babalık Ölçeği Toplam	2501-3500 TL	49	155,08	46,53	311	1,16 7	.244	3500 TL ve Üzeri	264	147,97	37,67								
Geçim Sağlama	2501-3500 TL	49	32,73	7,85	311	.372	.710																																																																				
	3500 TL ve Üzeri	264	32,35	6,36				Olumsuz Duygu	2501-3500 TL	49	16,00	7,29	311	1,96 4	.050	3500 TL ve Üzeri	264	14,25	5,37	Öğretme	2501-3500 TL	49	9,24	4,13	311	.082	.934	3500 TL ve Üzeri	264	9,19	3,66	Dini Babalık	2501-3500 TL	49	9,55	3,95	311	2,73 7	.007*	3500 TL ve Üzeri	264	7,98	3,61	Babalık Ölçeği Toplam	2501-3500 TL	49	155,08	46,53	311	1,16 7	.244	3500 TL ve Üzeri	264	147,97	37,67																				
Olumsuz Duygu	2501-3500 TL	49	16,00	7,29	311	1,96 4	.050																																																																				
	3500 TL ve Üzeri	264	14,25	5,37				Öğretme	2501-3500 TL	49	9,24	4,13	311	.082	.934	3500 TL ve Üzeri	264	9,19	3,66	Dini Babalık	2501-3500 TL	49	9,55	3,95	311	2,73 7	.007*	3500 TL ve Üzeri	264	7,98	3,61	Babalık Ölçeği Toplam	2501-3500 TL	49	155,08	46,53	311	1,16 7	.244	3500 TL ve Üzeri	264	147,97	37,67																																
Öğretme	2501-3500 TL	49	9,24	4,13	311	.082	.934																																																																				
	3500 TL ve Üzeri	264	9,19	3,66				Dini Babalık	2501-3500 TL	49	9,55	3,95	311	2,73 7	.007*	3500 TL ve Üzeri	264	7,98	3,61	Babalık Ölçeği Toplam	2501-3500 TL	49	155,08	46,53	311	1,16 7	.244	3500 TL ve Üzeri	264	147,97	37,67																																												
Dini Babalık	2501-3500 TL	49	9,55	3,95	311	2,73 7	.007*																																																																				
	3500 TL ve Üzeri	264	7,98	3,61				Babalık Ölçeği Toplam	2501-3500 TL	49	155,08	46,53	311	1,16 7	.244	3500 TL ve Üzeri	264	147,97	37,67																																																								
Babalık Ölçeği Toplam	2501-3500 TL	49	155,08	46,53	311	1,16 7	.244																																																																				
	3500 TL ve Üzeri	264	147,97	37,67																																																																							

* Anlamlılık Derecesi= $p<0.05$

Tablo 4.4'te babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları gelire göre incelenmiştir. Babaların Babalık Ölçeğinden Dini Babalık altboyutundan aldıkları puanların babaların gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir ($p<0,05$). Buna göre 3500 TL altında geliri olan babaların babaları daha fazla dini babalık yapmış oldukları söylenebilir.

Tablo 4.5'te babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların çocukken bakım veren kişi durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.5. Babaların babalık ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların çocukken bakım veren durumlarına göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Bakım Veren	n	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p	Fark
İletişim Sevgi	Annem ve Babam	196	71,26	22,49	2/310	16.127	.000*	A>B A>C
	Anneanne-Babaanne	26	56,80	20,95				
	Sadece Annem	91	56,27	22,60				
Gözetim Ulaşılabilirlik	Annem ve Babam	196	21,29	8,33	2/310	23.266	.000*	A>B A>C
	Anneanne-Babaanne	26	15,96	6,84				
	Sadece Annem	91	14,94	6,43				
Geçim Sağlama	Annem ve Babam	196	33,90	5,78	2/310	14.750	.000*	A>B A>C
	Anneanne-Babaanne	26	29,38	7,64				
	Sadece Annem	91	30,05	7,03				
Olumsuz Duygu	Annem ve Babam	196	14,48	5,65	2/310	.056	.946	
	Anneanne-Babaanne	26	14,88	4,49				
	Sadece Annem	91	14,51	6,27				
Öğretme	Annem ve Babam	196	9,98	3,66	2/310	12.770	.000*	A>C
	Anneanne-Babaanne	26	8,50	3,42				
	Sadece Annem	91	7,72	3,50				
Dini Babalık	Annem ve Babam	196	8,94	3,73	2/310	10.438	.000*	A>C
	Anneanne-Babaanne	26	7,46	3,19				
	Sadece Annem	91	6,92	3,41				
Babalık Ölçeği Toplam	Annem ve Babam	196	159,87	36,71	2/310	22.687	.000*	A>B A>C
	Anneanne-Babaanne	26	133,00	34,12				
	Sadece Annem	91	130,43	37,43				

* Anlamlılık Derecesi= $p<0,05$ A=Annem ve Babam B=Anneanne-Babaanne C=Sadece Annem

Tablo 4.5'te babaların Babalık Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları babalara çocukken bakım veren durumlarına göre incelenmiştir. Babaların Babalık Ölçeğinden aldıkları puanlardan Olumsuz Duygu ($F_{310}=.056$, $p>0,05$) alt boyutu hariç diğer boyutların hepsinde ve toplam ölçek puanında babalara çocukken bakım veren kişilere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir. Buna göre babaya çocukken bakım veren kişiler Babalık Ölçeği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre İletişim-Sevgi, Gözetim-Ulaşılabilirlik, Geçim Sağlama ve Babalık Ölçeği toplam boyutlarında babaya Annesi ve Babası birlikte bakım almış babaların hem Anneanne-Babaanneden hem de sadece anneden bakım alanlardan istatistiksel olarak anlamlı daha yüksek ortalamalara sahip olduğu bulgulanmıştır ($p<0,05$). Buna göre babaların anne ve babasından birlikte bakım alanların Babalık Ölçeğinden aldıkları puanlar diğer kişilerden bakım alanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin Alt Boyutları ile Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguları

Tablo 4.6'da babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan T Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.6. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin cinsiyetlerine göre T Testi sonuçları

Alt Boyut	Bebek'in Cinsiyeti	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Sabır ve Hoşgörü	Kız	162	34,41	4,44	311	.846	.398
	Erkek	151	33,98	4,67			
Etkileşimde Zevk	Kız	162	27,93	3,93	311	1,047	.296
	Erkek	151	27,46	3,97			
Sevgi ve Gurur	Kız	162	13,96	1,36	311	-.918	.360
	Erkek	151	14,09	1,26			

*Anlamlılık Derecesi= $p<0,05$

Tablo 4.6.'da babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları bebeklerinin cinsiyetlerine göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinden aldıkları puanların bebeklerinin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir ($p>0.05$). Buna göre bebeklerin cinsiyetleri babaların bebeklerine bağlanmalarını yordamadığı söylenebilir.

Tablo 4.7.'de babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin yaşlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.7. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin yaşlarına göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Bebeğin Yaşı	n	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p
Sabır Hoşgörü	6 ay	48	34,64	4,39	6/306	.699	.651
	7 ay	11	35,90	3,23			
	8 ay	27	33,32	5,21			
	9 ay	20	33,73	5,06			
	10 ay	34	34,77	5,24			
	11 ay	23	33,59	3,67			
	12 ay	150	34,12	4,46			
Etkileşimde Zevk	6 ay	48	27,41	3,64	6/306	1,212	.300
	7 ay	11	28,80	3,28			
	8 ay	27	28,21	3,48			
	9 ay	20	28,71	3,70			
	10 ay	34	28,78	2,82			
	11 ay	23	27,05	3,29			
	12 ay	150	27,34	4,45			
Sevgi Gurur	6 ay	48	13,94	1,39	6/306	1,157	.329
	7 ay	11	13,73	1,27			
	8 ay	27	13,96	1,32			
	9 ay	20	14,20	1,32			
	10 ay	34	13,65	1,52			
	11 ay	23	13,78	1,24			
	12 ay	150	14,18	1,24			

Anlamlılık Derecesi= $p<0,05$

Tablo 4.7.'de babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları bebeklerinin yaşlarına göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Buna göre bebeklerin yaşları babaların bebeklerine bağlanmalarını yordamadığı söylenebilir.

Tablo 4.8’de babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin doğum sırasına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.8. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin doğum sırasına göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Doğum Sırası	n	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p	Fark
Sabır Hoşgörü	İlk Çocuk	199	34,53	4,41	2/310	1,656	.193	
	İkinci Çocuk	102	33,73	4,82				
	Üçüncü veya daha fazla	12	32,79	4,08				
Etkileşimde Zevk	İlk Çocuk	199	28,30	3,72	2/310	7,192	.001*	A>B
	İkinci Çocuk	102	26,77	3,95				
	Üçüncü veya daha fazla	12	25,55	5,56				
Sevgi Gurur	İlk Çocuk	199	14,13	1,28	2/310	2,323	.100	
	İkinci Çocuk	102	13,87	1,35				
	Üçüncü veya daha fazla	12	13,50	1,31				

* Anlamlılık Derecesi= $p<0,05$ A=İlk Çocuk B=İkinci Çocuk C=Üçüncü veya daha fazla

Tablo 4.8’de babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları bebeklerinin doğum sıralarına göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlardan Etkileşimde Zevk alt boyutunda bebeklerinin doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir ($F_{310}=7,192$, $p<0,05$). Buna göre bebeğin doğum sırası Baba-Bebek bağlanması üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre ilk çocuk ($\bar{X}=28,30$) ile ikinci çocuk ($\bar{X}=26,77$) arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda babaların ilk çocukları ile etkileşim kurmalarında ikinci çocuğa göre daha fazla zevk aldığı söylenebilir. İlk çocuk ile üç veya daha fazla çocuğu olan babalar arasında da fark olduğu görülmektedir fakat aradaki fark anlamlı değildir.

Tablo 4.9’da babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların yaşlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan T Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.9. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların yaşlarına göre T Testi sonuçları

Alt Boyut	Babanın Yaşı	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Sabır ve Hoşgörü	26-33 Yaş	156	33,97	4,69	311	-.888	.375
	34-41 yaş	157	34,42	4,40			
Etkileşimde Zevk	26-33 Yaş	156	27,80	4,01	311	.487	.626
	34-41 yaş	157	27,59	3,89			
Sevgi ve Gurur	26-33 Yaş	156	14,00	1,36	311	-.215	.830
	34-41 yaş	157	14,03	1,26			

*Anlamlılık Derecesi= $p < 0,05$

Tablo 4.9’da babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları babaların yaşlarına göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir ($p > 0,05$). Buna göre baba yaşı babaların bebeklerine bağlanmalarını yordamadığı söylenebilir.

Tablo 4.10’da babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.10. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların eğitimlerine göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Mezuniyet	n	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p
Sabır Hoşgörü	İlkokul Mezunu	17	33,02	6,95	2/310	.677	.509
	Lise Mezunu	61	34,48	4,77			
	Üniversite Mezunu	235	34,21	4,28			
Etkileşimde Zevk	İlkokul Mezunu	17	25,82	4,94	2/310	2.196	.113
	Lise Mezunu	61	27,57	4,10			
	Üniversite Mezunu	235	27,87	3,81			
Sevgi Gurur	İlkokul Mezunu	17	13,41	1,91	2/310	1,969	.141
	Lise Mezunu	61	14,05	1,42			
	Üniversite Mezunu	235	14,06	1,22			

*Anlamlılık Derecesi= $p < 0,05$

Tablo 4.10’da babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutundan aldıkları puanların ortalamaları babaların eğitim durumlarına göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların eğitimlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir ($p>0,05$). Buna göre babaların eğitim durumu babaların bebeklerine bağlanmalarını yordamadığı söylenebilir.

Tablo 4.11’de babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarının aldıkları puanların babaların meslek durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.11. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların mesleklerine göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Meslek Durum	n	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p
Sabır Hoşgörü	İşçi	102	34,37	4,68	2/310	.140	.869
	Memur	123	34,05	4,20			
	Serbest Meslek	88	34,19	4,87			
Etkileşimde Zevk	İşçi	102	27,46	3,74	2/310	.275	.760
	Memur	123	27,82	3,85			
	Serbest Meslek	88	27,80	4,32			
Sevgi Gurur	İşçi	102	14,03	1,42	2/310	1,918	.149
	Memur	123	14,16	1,14			
	Serbest Meslek	88	13,80	1,38			

*Anlamlılık Derecesi= $p<0.05$

Tablo 4.11’de babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları babaların meslek durumlarına göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinden aldıkları puanların babaların mesleklerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir ($p>0,05$). Buna göre babaların meslek durumu babaların bebeklerine bağlanmalarını yordamadığı söylenebilir.

Tablo 4.12’de babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların aylık gelire göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan T Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.12. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların aylık gelire göre T Testi sonuçları

Alt Boyut	Gelir	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Sabır ve Hoşgörü	2501-3500 TL	49	34,84	5,11	311	1,086	.278
	3500 TL ve Üzeri	264	34,08	4,43			
Etkileşimde Zevk	2501-3500 TL	49	27,62	4,91	311	-.150	.881
	3500 TL ve Üzeri	264	27,71	3,75			
Sevgi ve Gurur	2501-3500 TL	49	14,06	1,46	311	.226	.821
	3500 TL ve Üzeri	264	14,01	1,28			

*Anlamlılık Derecesi= $p<0.05$

Tablo 4.12’de babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları gelir duruma göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinden aldıkları puanların babaların gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir ($p>0,05$). Buna göre gelir durumu babaların bebeklerine bağlanmalarını yordamadığı söylenebilir.

Tablo 4.13’te babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların eşlerinin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.13. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların eşlerinin eğitim durumlarına göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Eş Mezuniyet	N	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p	Fark
Sabır Hoşgörü	İlkokul Mezunu	23	30,79	6,72	2/310	7,282	.001*	B>A C>A
	Lise Mezunu	52	34,34	4,02				
	Üniversite Mezunu	238	34,49	4,28				
Etkileşimde Zevk	İlkokul Mezunu	23	25,46	5,32	2/310	4,342	.014*	C>A
	Lise Mezunu	52	27,51	3,78				
	Üniversite Mezunu	238	27,95	3,77				
Sevgi Gurur	İlkokul Mezunu	23	13,26	1,68	2/310	4,910	.008*	C>A
	Lise Mezunu	52	13,90	1,38				
	Üniversite Mezunu	238	14,12	1,22				

* Anlamlılık Derecesi= $p<0,05$ A=İlkokul Mezunu B=Lise Mezunu C=Üniversite Mezunu

Tablo 4.13'te babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları eşlerin eğitim durumlarına göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlardan Sabır-Hoşgörü ($F_{310}=7,282$, $p<0,05$), Etkileşimde Zevk ($F_{310}=4,342$, $p<0,05$) ve Sevgi-Gurur ($F_{310}=4,910$, $p<0,05$) alt boyutlarında eşlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir. Buna göre eşlerin eğitim durumları Baba-Bebek bağlanması üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre Sabır Hoşgörü alt boyutunda İlkokul mezunu olan eşler ($\bar{X}=30,79$) ile Lise mezunu ($\bar{X}=34,34$) ve Üniversite mezunu ($\bar{X}=34,49$) arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda eşlerin ilkököl mezunu olmaları babaların çocukları ile bağlanmalarını olumsuz yönde etkilemekte olduğu söylenebilir. Ayrıca üniversite mezunu eşe sahip olan babaların Etkileşimde Zevk ($\bar{X}=27,95$) ve Sevgi Gurur ($\bar{X}=14,12$) alt boyutlarında ilkököl mezunu olan eşe sahip olanlardan daha yüksek ortalamalara sahip olduğu bulgulanmıştır. Bir diğer deyişle eş üniversite mezunu olan babaların çocuklarıyla etkileşimde zevk almaları ve sevgi gururlarında istatistiksel olarak bir artışın olduğu söylenebilir.

Tablo 4.14'te babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin planlı olma durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan T Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.14. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların bebeklerinin planlı olma durumlarına göre T Testi sonuçları

Alt Boyut	Planlı Olma	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Sabır ve Hoşgörü	Evet	275	34,44	4,31	311	2,086	.043*
	Hayır	38	32,43	5,71			
Etkileşimde Zevk	Evet	275	27,84	3,87	311	1,692	.092
	Hayır	38	26,68	4,36			
Sevgi ve Gurur	Evet	275	14,03	1,30	311	.376	.707
	Hayır	38	13,94	1,33			

*Anlamlılık Derecesi= $p<0.05$

Tablo 4.14'te babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları bebeklerinin planlı olma durumlarına göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların Sabır ve Hoşgörü alt boyutunda bebeklerinin planlı olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu söylenebilir ($t_{311}=2.086$, $p<0.05$). Aradaki farklılık hangi ikili ortalamalar arasında olduğu incelendiğinde bebeğin planlı olması ($\bar{X}=34,44$) plansız olması ($\bar{X}=32,43$) durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu bulgulanmıştır. Buna göre bebeğin planlı olması babanın bebeğe karşı sabır ve hoşgörüsünün daha yüksek olduğunu göstermekte olduğu söylenebilir.

Tablo 4.15'te babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların evlilik süresine göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.15. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların evlilik süresine göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Evlilik Süresi	N	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p	Fark
Sabır Hoşgörü	1-5 Yıl	164	34,85	3,78	3/309	3,301	.021*	A>B A>D
	6-10 Yıl	101	33,68	5,18				
	11-15 Yıl	34	33,61	4,98				
	16 Yıl ve Üzeri	14	31,64	5,60				
Etkileşimde Zevk	1-5 Yıl	164	28,06	3,86	3/309	1,872	.134	
	6-10 Yıl	101	27,54	3,80				
	11-15 Yıl	34	27,19	4,50				
	16 Yıl ve Üzeri	14	25,73	4,14				
Sevgi Gurur	1-5 Yıl	164	14,09	1,30	3/309	.768	.513	
	6-10 Yıl	101	13,93	1,32				
	11-15 Yıl	34	14,11	1,24				
	16 Yıl ve Üzeri	14	13,64	1,44				

* Anlamlılık Derecesi= $p<0,05$ A=1-5 Yıl B=6-10 Yıl C=11-15 Yıl D=16 Yıl ve üzeri

Tablo 4.15'te babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları babaların evlilik sürelerine göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlardan Sabır-Hoşgörü ($F_{309}=3,301$, $p<0,05$) alt boyutunda babaların evlilik sürelerine göre

istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir. Buna göre babanın evlilik süresi Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre Sabır-Hoşgörü alt boyutunda 1-5 Yıl ($\bar{X}=34,85$) ile 6-10 Yıl ($\bar{X}=33,68$) ve 16 Yıl ve üzeri ($\bar{X}=31,64$) arasında olduğu bulgulanmıştır. Buna göre 1-5 yıl arasında evli olan babaların daha uzun süreli evli olan babalara göre bebeklerine sabır ve hoşgörülerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4.16'da babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların çocukken bakım veren kişi durumlarına göre istatistiksel olarak farklılaşma durumlarının incelenmesi için yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.16. Babaların baba-bebek bağlanma ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babalara çocukken bakım veren durumlarına göre ANOVA sonuçları

Alt Boyut	Bakım Veren	n	$\bar{X}$	s.s	sd	F	p
Sabır Hoşgörü	Annem ve Babam	196	34,42	4,35	2/310	.943	.391
	Anneanne-Babaanne	26	34,44	5,76			
	Sadece Annem	91	33,64	4,58			
Etkileşimde Zevk	Annem ve Babam	196	27,98	3,75	2/310	1,353	.260
	Anneanne-Babaanne	26	27,20	4,55			
	Sadece Annem	91	27,23	4,16			
Sevgi Gurur	Annem ve Babam	196	14,04	1,31	2/310	.908	.405
	Anneanne-Babaanne	26	13,69	1,59			
	Sadece Annem	91	14,06	1,20			

*Anlamlılık Derecesi= $p<0,05$

Tablo 4.16'da babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları babalara çocukken bakım veren kişilerin durumlarına göre incelenmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların babalara çocukken bakım veren kişiye göre istatistiksel olarak

anlamli bir fark oluşturmadığı söylenebilir ($p>0,05$). Buna göre babalara çocukken bakım veren kişiler babaların bebeklerine bağlanmalarını yordamadığı söylenebilir.

Babalık leği ve Baba-Bebek Bağlanma leği Korelasyonlarına İlişkin Bulguların Sonuçları

Tablo 4.17’de Babalık leği ve Baba-Bebek Bağlanma leğinin PEARSON korelasyon sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.17. Babalık leği ve baba-bebek bağlanma leğinin pearson korelasyon sonuçları

Ölçek	Pearson Correlation	İletişim Sevgi	Gözetim Ulaşılabilirlik	Geçim Sağlama	Olumsuz Duygu	ğretme	Dini Babalık ÖLÇEĞİ	BABALIK ÖLÇEĞİ
Sabır Hoşgörü	r	.087	.057	.082	-.228**	.019	.048	.051
	p	.123	.315	.147	.000	.736	.401	.367
	N	313	313	313	313	313	313	313
Etkileşimde Zevk	r	.077	.091	.013	.024	.024	.081	.081
	p	.174	.110	.822	.670	.673	.153	.154
	N	313	313	313	313	313	313	313
Sevgi Gurur	r	.017	.002	.090	-.206**	.011	.031	-.001
	p	.767	.971	.113	.000	.848	.590	.991
	N	313	313	313	313	313	313	313

** $p<.01$ (2-yönlü)

Babalık leği ve Baba-Bebek Bağlanması leğinden alınan puanlar arasındaki ilişki Pearson Korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Cohen (1988) korelasyonel ilişkilerde $r= .10$ ile $.29$ arası için zayıf; $r= .30$ ile $.49$ için orta ve $.50$ ile $1,00$ için büyük ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Buna göre Babalık leği alt boyutlarından Olumsuz Duygu ile Baba-Bebek Bağlanması alt boyutlarından Sabır Hoşgörü ($r=-.228^{**}$, $p<.01$) ve Sevgi Gurur ($r=-.206^{**}$, $p<.01$) arasında negatif yönde zayıf bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer deyiş ile babaların kendi babaları ile olumsuz duyguları azaldıkça kendi bebekleriyle olan sabır-hoşgörü ve sevgi-gururlarında artış olduğu söylenebilir.

5. TARTIŞMA

Yapılan bu çalışma 6-12 aylık bebeğe sahip babaların, kendi babalarıyla aralarındaki ilişki düzeyleri ile bebeklerine bağlanma durumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bunun yanında baba-bebek bağlanmasını etkileyen faktörlerin tek tek incelenmesi sonucu elde edilen bulguların ilgili alanda çalışan araştırmacılara ve ailelere rehber olması düşünülmektedir.

Babalık Ölçeği Alt Boyutları ile Sosyo-Demografik Değişkenlere Ait Bulguların Yorumlanması ve Tartışılması

Babalık Ölçeğinin alt boyutları ve sosyo-demografik değişkenlere ilişkin bulgular Tablo 4.1 ve Tablo 4.6 arasında yer almaktadır. Bu bölümde **Tablo 4.1**'den Tablo **4.6**.'ya kadar olan tabloların tartışması yapılarak yorumlanmıştır.

Çalışmamıza katılan 6-12 ay bebeğe sahip 313 babanın yaşlarının dağılımı incelendiğinde; 26-33 yaş arasında olan babaların oranı % 49,8 iken, 34-41 yaş arasında olan babaların oranı %50,2 olarak belirlenmiştir. Hakoyama (2020), babalık rollerinin ve algılanma biçiminin zamanla, kültürel yapı ve toplumsal değişimlerle yeni şekiller alarak sürekli evrildiğini ifade etmiştir (119). Günümüzde teknolojinin hızlı değişiminin toplumsal rollerdeki değişimi de çok hızlı bir şekilde etkilediği düşünüldüğünde; babaların yaşı ile kendi babaları arasındaki ilişki düzeyinin birbirlerini etkileyebileceği düşünülmüştür. Bu nedenle babaların yaşı ile kendi babaları arasındaki ilişki düzeylerini arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına bakmak için T testi uygulanmıştır. **Tablo 4.1**'de yer alan test sonucunu incelendiğinde sonuçların öngörümüzün tersi yönde çıktığını ve çalışmamıza katılan babaların yaşları ile kendi babalarıyla ilişki düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bunun nedeni çalışmamızda babaların yaş aralıklarının birbirine yakın olması ve çalışmamızda yaş skalasının kategorik olarak 26-33 ve 34-41 yaş olmak üzere iki kategoride tespit edilmesi gibi az sayıda kategorikleşmesine bağlanabilir. Yaşlar arası farkın daha geniş olması ve çalışmamıza katılanların kuşak farkına sebep olacak geniş aralıklarda dağılımının olması durumunda sonucu farklılaştırabileceği düşünülmektedir.

Babaların eğitim durumları değerlendirildiğinde; 313 babanın %5,4'ü ilkokul mezunu, %19,5'i lise mezunu, % 75,1'i üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre çalışmaya katılan babalarımızın büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğu ve babaların öğrenim durumlarının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Ebeveynler ile olan ilişkiler yaşantımızın her anlamda şekillenmesinde rol almaktadır. Babaların kendi anne ve babalarından etkilenmeleri kaçınılmaz bir durumdur eğitim de bu konuların başında yer almaktadır. Nyarko, yaptığı çalışmada ebeveynlerin okul etkinliklerine katılması, onlarla ilgili konuşması, çocuklarını desteklemesi ile çocukların akademik başarısı arasında yüksek ve pozitif düzeyde ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır (120). Çalışmamıza katılan babaların kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile öğrenim durumları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını incelemek için ANOVA testi yapılmıştır. **Tablo 4.2'**de de görüldüğü ANOVA sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre babanın öğrenim durumu Babalık Ölçeği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre **“Gözetim-Ulaşılabilirlik”** alt boyutunda üniversite mezunu babalar ile lise mezunu babalar arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda babaların üniversite mezunu olma durumları, lise mezunu olma durumlarına göre daha fazla etkilediği söylenebilir. Babalık Ölçeğinin Gözetim ve Ulaşılabilirlik alt boyutundaki maddeleri incelediğimizde ise; “Babam bana ödevlerimde yardımcı olurdu.”, “Babam çocukken bana kitap okurdu.”, “Babam okuldaki veli toplantılarına katılırdı .” gibi maddelerin yer aldığını görülmektedir. Çocukken kendi babası tarafından eğitim konusunda desteklenen babaların öğrenim durumlarının yüksek çıkması da öngörülen bir durumdur. Litaratürde de Whitney ve arkadaşları (121) ve Başaran (122) da 2017 yılında yaptıkları çalışmalar ile babaları tarafından desteklenen çocukların okul başarılarında artış olduğunu ortaya çıkarmıştır. **“Olumsuz Duygu”** alt boyutunda ise anlamlı farklılığın ilkokul mezunu ile lise mezunu ve üniversite mezunu olanlar arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda babaların ilkokul mezunu olmalarının babalarına karşı olumsuz duygularını daha fazla etkilediği söylenebilir. Olumsuz duygu alt boyutundaki maddelere baktığımızda ise; “Babam sinirlenirdi ve beni sevmediğini söylerdi.”, “Çocukken yanlış bir şey yaptığım zaman babam bana bağırırdı.” gibi ifadelerin olduğu görülmektedir çocukken babası tarafından olumsuz

tutum ve davranışlarla yetiştirilen bireylerin birçok alanda olumsuz etkilenmesinin beklenen bir durum olduğu ve bireyin eğitim ve öğrenim hayatının da bu alanlardan başlıcalarından biri olduğu düşünülmektedir. Cooksey ve Craig (123) kendi babaları ilişki düzeyleri yüksek oranda olan erkeklerin, yetişkin olarak daha az ilgili babaları olan erkeklere göre daha yüksek öğrenim durumuna sahip olduğunu saptamıştır. Alanyazında bu görüşü destekler nitelikte başka çalışmalar da mevcuttur; Lök N ve arkadaşları (124) ile Lloyd (125) yaptıkları çalışmalarla bu görüşe paralel doğrultuda sonuçlar elde etmişlerdir.

Çalışmamızda yer alan 313 babanın meslek dağılımları incelendiğinde; İşçi babaların %32,6 olduğu, memur babaların %39,3 'ünü oluşturduğu ve serbest meslek sahibi babaların oranının %28 olduğu bulgulanmıştır. Jessee ve Adamsons, ebeveynler bilerek ya da farkında olmadan ihtiyaç ve taleplerini, iş yükümlülüklerini, kişisel inançlarını ve genellikle belirsiz veya çelişkili toplumsal beklentilerini çocuklarına yansıttıklarını ve onların hayatlarındaki yönelimlerini bu şekilde etkilediklerini ifade etmişlerdir (126). Meslek seçiminin de bu etkilenmeden en çok payını alan konulardan biri olduğu düşünülmektedir, bazı aileler bu yönlendirmeyi bariz bir şekilde yapmasa da yaşanan coğrafyada çoğu ebeveynler çocuklarını meslek seçiminde alenen yönlendirmektedir hatta; kendi hayalleri olan ve gerçekleştiremedikleri meslekleri çocukları için istedikleri de sık sık gözlemlenmektedir. Literatüre bakıldığında bu düşünce ile paralel sonuçta olan çalışmalar mevcuttur; Bregman ve Killen, ergenlerle yaptıkları çalışmada ergenlerin meslek seçiminde en önemli faktörün ebeveynleri olduğunu bulgulanmıştır . Tüm bu bilgiler ve çalışmalar doğrultusunda, çalışmamıza katılan babaların kendi babalarıyla ilişki düzeylerinin icra ettikleri meslekler üzerindeki farklılığın anlamlı olup olmadığını incelemek için ANOVA testi uygulanmıştır. Yapılan ANOVA testi sonucunda **Tablo 4.3'**te de yer verildiği gibi istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). Çalışmamıza katılan babaların kendi babalarıyla ilişki düzeylerinin yaptıkları meslek durumlarını etkilediğini söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre **“Olumsuz Duygu”** alt boyutunda serbest meslek sahibi olanlar ile memur olanlar arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda serbest meslek icra eden babaların, memur babalara göre daha fazla etkilendiği söylenebilir. Bu sonucun babaların eğitimlerindeki sonuçla

paralel olduğunu söylemek mümkün olabilir. Babaların kendi babaları tarafından önemsenmeyip sevilmediği maddelerden yüksek puan almaları onların eğitim ve meslek hayatlarını etkilemiş ve üniversite okuyup memur olmak gibi bir meslek seçimi dışında muhtemelen eğitim hayatlarını tamamlayamayıp serbest mesleğe atıldıkları şeklinde yorumlanabilir. Alanyazında yorumumuzu doğrulayan çalışmalar da mevcuttur, Chen ve ark. 2020 yılında yaptıkları çalışmada ilgili ebeveynlerin özellikle de babaların, çocuklarının daha refah altında olacağını düşündüğü için kamu hizmeti sınavına girmeye teşvik ettiği ve çocuklarını kamuda çalışmaya yönlendirdiğini saptamışlardır (127).

Araştırmamıza katılan 313 babanın aylık gelir durumlarına göre dağılımlarını incelediğimizde; %15,7'sinin 2500-3500 TL, %84,3'ünün ise; 3500 TL ve üzerinde gelir elde ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamızda yer alan 6-12 ay bebeğe sahip 313 babanın, kendi babalarıyla ilişki düzeylerinin aylık gelir durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek için yapılan T testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu farklılık ise Babaların Babalık Ölçeği'nin "**Dini Babalık**" altboyutundan aldıkları puanlardan kaynaklanmaktadır. Çalışmamızda yer alan ve geliri 3500 TL altında olan babalar kendi babalarıyla ilişki düzeylerinde dini babalık alt boyutunda daha yüksek bir ilişki düzeyine sahip oldukları ifade edilebilir. Dini babalık alt maddelerine baktığımızda ise; "Babam benimle Allah hakkında konuştu.", "Babam yemek duası ederdi." ve "Babamla birlikte camiye giderdik." ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Bu maddelerden yola çıkarak babaların dini anlamda çocuklarına bu şekilde eğitim vermesi, çocukta şükür duygusunu arttırmakla birlikte, eldeki imkanlarla yetinme ve daha fazla maddi imkan istememeye yöneltmiş olabilir görüşünü akla getirmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılık elde edilemeyen diğer alt boyutlara bakıldığında "Gözetim Ve Ulaşılabilirlik", "İletişim ve Sevgi" gibi alt boyutlardan düşük puan almaları da bu durumu destekler nitelikte olmaktadır. Literatür incelendiğinde, Yeung, Duncan ve Hill yaptıkları çalışmada; babaları ilgili olan ve babalarıyla ilişki düzeyi yüksek olan yetişkin erkeklerin, daha az ilgili babaları olan erkeklere göre daha yüksek refah ve gelir düzeyine sahip olduklarını saptamıştır (128). Jeynes (129) de babası tarafından sevilen ve eğitim konusunda katılım sağlayan babaların çocuklarının

eğitimde ve iş hayatında başarılı olduğu dolayısıyla gelir düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmiştir.

6-12 ay bebeği olan babaların çocukken onlara bakım verenlerinin kimler olduğuna ilişkin durumu incelediğimizde, 313 babanın % 62,6'sının annesi ve babası tarafından büyütüldüğü, %8,3'ünün anneanne ve babaanne tarafından büyütüldüğü ve %29,1'inin sadece anneleri tarafından büyütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamıza katılan babaların, kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile çocukken onlara bakım veren kişi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla ANOVA testi uygulanmış olup sonuçlar **Tablo 4.5**'te yer almıştır. Bu sonuçlara göre Babaların Babalık Ölçeği'nden aldıkları puanlardan **“Olumsuz Duygu”** alt boyutu hariç diğer boyutların hepsinde ve toplam ölçek puanında babalara çocukken bakım veren kişilere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre **“İletişim-Sevgi”**, **“Gözetim-Ulaşılabilirlik”**, **“Geçim Sağlama”** ve Babalık Ölçeği toplam boyutlarında **“Annesi ve Babası”** birlikte bakım almış babaların hem anneanne-babaanneden hem de sadece anneden bakım alanlardan istatistiksel olarak anlamlı daha yüksek ortalamalara sahip olduğu bulgulanmıştır ($p < 0,05$). Buna göre çalışmamıza katılan babaların, anne ve babasından birlikte bakım alanlarının Babalık Ölçeğinden aldıkları puanların diğer kişilerden bakım alanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Sonuçların bu şekilde çıkması öngörülen bir durum olup bireylerin kendi anne ve babası tarafından bizzat büyütülmesinin çocuğun gelişimi açısından oldukça olduğu bilinmektedir, dolayısıyla çıkan sonuç da literatürdeki çalışmalarla paralel olduğu görülmektedir. East ve ark. yaptıkları çalışmada anne ve babasıyla büyütülen çocukların başka bir yetişkin tarafından ya da ebeveynlerden yalnızca biri tarafından yetiştirilmekten daha faydalı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (130). Belsky ve Fearon, yaptıkları çalışma doğrultusunda; anne ve babanın birlikte yetiştirdiği çocukların, sadece bir ebeveynle yetişen ve ona bağlanan çocuklara göre daha yüksek yeterlilik ve özbenlik seviyesine sahip olduğunu belirtmektedirler (131). Bu doğrultuda anne ve baba tarafından yetiştirilen çocuğun, hem annesi ile hem de babası ile ilişkilerinde doyum sağlanması ve aralarındaki ilişki düzeylerinin yüksek çıkması literatürle uyumlu bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği alt Boyutları ile Sosyo-Demografik Değişkenlere Ait Bulguların Yorumlanması ve Tartışılması

Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutları ve sosyo-demografik değişkenlere ilişkin bulgular **Tablo 4.6** ve **Tablo 4.16** arasında yer almaktadır. Bu bölümde **Tablo 4.6.**'dan **Tablo 4.16**'ya kadar olan tabloların tartışması yapılarak yorumlanmıştır.

Araştırmada yer alan 313 babanın 6-12 aylık bebeklerinin %51,8'i kız, %48,2'si ise erkektir. Cinsiyet değişkeninin baba-bebek bağlanmasını yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla t testi yapılmıştır. **Tablo 4.6**'da verilen T testi sonucunda baba-bebek bağlanmasının “**Sabır ve Hoşgörü**”, “**Etkileşimde Zevk**” ve “**Sevgi ve Gurur**” alt boyutlarında bebeğin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) saptanmıştır. Bu bilgi doğrultusunda bebeklerin cinsiyetinin baba-bebek bağlanması durumuna etki etmediği söylenebilir. Literatüre bakıldığında, Düdükçü ve Aslan (2020) Baba-Bebek Bağlanması ve Bağlanmayı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi başlıklı çalışmasında bebeğin cinsiyetinin baba-bebek bağlanmasını etkilemediğini bulmuştur (132). Yine baba-bebek bağlanması ile ilgili yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde Kızılsürücüler (2019) ve Asaloğlu (2017) bebeğin cinsiyeti ile baba-bebek bağlanması durumu arasında anlamlı bir farklılık saptamamıştır (133, 134). Bebeklik döneminde çocuğun temel bakım ve fizyolojik ihtiyaçlarının ön planda tutulduğu, bu dönemde çocuğun cinsiyetinin çok önemli olmadığı düşünülebilir. Dhanda'da yaptığı çalışmasında bu düşünceyi desteklemektedir (135), dolayısıyla bebeklik dönemi üzerine yaptığımız bu çalışmanın ve benzer araştırmaların; baba-bebek bağlanması ile bebeğin cinsiyeti arasında bir ilişki bulunmaması öngörülebilir bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır; fakat literatürde bebeğin cinsiyeti ile baba-bebek bağlanması durumu arasında anlamlı çıkan çalışmaların da olduğu tespit edilmiştir. Pinel-Jacquemin ve Gaudron 2013 yılında yaptıkları çalışmada, erkek bebekler ile babaların bağlanma düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır; bu durumu da ataerkilliğe ve erkek çocuğun ailenin devamının sağlayıcısı olması görüşüne yordamışlardır (136).

Çalışmamıza katılan 313 babanın 6-12 aylık bebeklerinin aylarına göre dağılımına baktığımızda; 6 aylık bebekler %15,3, 7 aylık bebek %3,5, 8 aylık bebekler %8,6, 9 aylık bebekler %6,4, 10 aylık bebekler %10,9, 11 aylık bebekler %7,2 ve 12

aylık bebeklerin ise %47,9'unu oluşturduğu tespit edilmiştir. Bebeklerin hemen hemen yarısının 12 aylık olması dikkat çekmektedir. Bebeğin yaşı ile baba-bebek bağlanması arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi yapılmıştır. **Tablo 4.7**'de elde edilen ANOVA testi sonuçlarına göre bebeklerin yaşının baba-bebek bağlanma ölçeği alt boyutları ; **“Sabır ve Hoşgörü”** , **“Etkileşimde Zevk”** ve **“Sevgi ve Gurur”** ile anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç alanyazında yapılan diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Kızılsürücüler (2019) ve Asaloğlu (2017) bağlanma ile ilgili yaptıkları çalışmalarda da bizim çalışmamızla benzer sonuçlar elde etmişlerdir (133, 134). Çalışmamızın bebeklerin yaş aralığını 6-12 ay ile sınırlamasının, bu sonucun ortaya çıkmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Litaratür incelendiğinde; Mott ve arkadaşları babaların doğası gereği, annelere kıyasla bebeğin fiziksel bakımından çok oyun ve fiziksel temasla vakit geçirdikleri belirtmektedir (137). 6-12 aylık dönemde bebeklerin, öncelikli olarak fizyolojik ihtiyaçların karşılanması ve özbakımlarının sağlanmasına gereksinimleri oldukları düşünüldüğünde, babaların bebekleriyle oyun oynama sürecinde nasıl oyun oynayacaklarını bilemediklerini de akla getirmektedir. Lamb de çalışmasında bu öngörüü doğrulamaktadır (138),bu durumda bebeğin baba ile bağlanmasının geçirilen vaktin ve temasın artmasıyla daha da artacağı hipotezi ortaya çıkmıştır (139). Çalışmada bebeğin yaş aralığının daha geniş olması söz konusu olsaydı baba-bebek bağlanmasının çocuğun yaşı ile paralellikte artacağı öngörülebilirdi. Literatürde de bu düşüncüyü doğrulayan çalışmalar olduğu bulunmuştur; Condon ve arkadaşları yaptıkları araştırmada bebeğin 6 aylık ve 12 aylık iken baba ile bağlanma düzeyini incelemişlerdir ve geçen süre ile baba-bebek bağlanma düzeyinin arttığı sonucunu elde etmişlerdir (140). 2020 yılında Olsavsky ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada bebeğin yaşının artmasının, baba uyarımını arttırarak baba-bebek bağlanma düzeyini de arttırdığı sonucu elde edilmiştir (141).

Araştırmadaki babaların bebeklerinin doğum sırasına baktığımızda; ilk çocuk olma durumu %63,6'sını, ikinci çocuk olma durumu %32,6'sını, üçüncü ve ya daha fazla çocuk olması durumu ise %3,8'ini oluşturmaktadır. Bebeklerin yarısından fazlasının ilk çocuk olması göze çarpan bir bulgudur. Çocukların doğum sırası ile baba-bebek bağlanma durumu arasında istatistiksel farklılaşma durumunun incelenmesi için ANOVA testi uygulanmıştır. **Tablo 4.8**'de babaların Baba-Bebek

Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları bebeklerinin doğum sıralarına göre değerlendirilmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlardan “**Etkileşimde Zevk**” alt boyutunda bebeklerinin doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmiştir ($p<0,05$). Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre ilk çocuk ile ikinci çocuk arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda babaların ilk çocukları ile etkileşim kurmalarında ikinci çocuğa göre daha fazla zevk aldığı ifade edilebilir. İlk kez bebek sahibi olmak ve babalık duygusunu hayatında ilk kez tecrübe ediyor olmak, babalarda oldukça merak ve heyecan yaratan bir durumdur, ilk bebekle girdiği etkileşim ve onunla yaşadığı ilk tecrübelerden aldığı zevkin ikinci veya daha fazla çocuğunda yaşayacağı duyguya göre anlamlı bir fark oluşturmasının tahmin edilebilir bir sonuç olduğu düşünülmektedir. İlgili alanyazına bakıldığında da çalışmamızla aynı doğrultuda sonuçlar elde edildiği karşımıza çıkmaktadır. 1995 yılında Mercer ve Ferkeitch (142) yaptığı çalışma sonucunda ilk kez baba olan bireylerin, ikinci veya daha fazla çocuk sahibi olanlara göre bebeğe bağlanma durumunun daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. 2014 yılında ise Dinç (143), baba- bebek bağlanma durumunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi başlıklı tez çalışmasında, çalışmamızla aynı sonuca ulaşmıştır. Çocuk sayısı arttıkça babaların bağlanma puanının azalması durumunu ise; babaların yoğun tempoda çalışmasına ve çocuk sayısı arttıkça onlara ayıracağı sürenin daha da kısıtlanmasıyla bağlanmayı olumsuz etkileyebileceğine yordamıştır. 2019 yılında Kılan da (144) ilk bebeği olan babaların, bebekleriyle bağlanma durumunun daha yüksek olduğunu saptamıştır. Mehall ve arkadaşları babaların çocuklarının sayısı arttıkça babaların bebeklerine ayırdıkları zamanın ve ilginin azaldığını belirterek bağlanmanın olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır (145).

Babaların yaşları incelendiğinde; 26-33 yaş arasında olan babaların oranı % 49,8 iken, 34-41 yaş arasında olan babaların oranı %50,2'dir. Babaların yaşlarının oransal olarak önemli farklılıklar oluşturmadığı gözlenmektedir. Babaların yaşları ile bebeklerine bağlanma durumları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına T testi yapılarak bakılmıştır. **Tablo 4.9**'da da yer alan T testi sonuçlarına baktığımızda $p>0,05$ olarak tespit edilmiş ve babaların yaşları ile Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği'nin “**Sevgi ve Gurur**” “**Sabır ve Hoşgörü**” ve “**Etkileşimde Zevk**” alt boyutları

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Literatüre baktığımızda babaların yaşı ve bebek bağlanması konusunda yapılan araştırmalarda birbirinden farklı sonuçları olan çalışmalar olduğu tespit edilmiştir, babanın yaşı ile bağlanma arasında anlamlı farklılık ortaya çıkan çalışmalar olduğu gibi bizim çalışmamız gibi anlamlı farklılık elde edemeyen çalışmalar da mevcuttur. Babanın yaşı ve bebeklerin bağlanması durumu arasında anlamlı farklılık elde edilen çalışmalarda da farklı sonuçlar elde edildiğini görmekteyiz. Yapılan çalışmalardan bazıları babanın yaşının yüksek olması ile bağlanma durumunun pozitif bir ilişkide olduğunu tespit ederken, bazıları ise baba yaşının artmasıyla bağlanmanın azaldığı sonucuna ulaşmışlardır; McVeigh ve ark. (146), Sevil ve Özkan (147), Kuzucu (30), çalışmalarında baba yaşının artmasıyla baba-bebek bağlanma düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmışlar, bu durumu da babaların yaşı arttıkça tecrübelerinin artması, işlerinde belli bir noktaya gelmeleri ve çocuklarının bakımına daha çok katılabilmelerine bağlamışlardır. Seçer, Çeliköz ve Yaşa (148) , Aslan ve ark. (149) yaptıkları çalışmalarda babaların yaşının azalma durumunda bebeklerinin bakımına daha aktif katıldıklarını ve bebeklerine bağlanma durumlarının daha yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir. 2020 yılında Aydın, Boz, Uçar ve Dölek (150) tarafından 200 baba ile gerçekleştirilen çalışmalarında babanın yaşı artıkça bağlanma durumunda azalma olduğunu ve “Sevgi ve Gurur” “Sabır ve Hoşgörü” alt boyutu puanlarında babanın yaşının ilerlemesiyle bir düşüş olduğunu tespit etmişlerdir. Sürücüler (133), ise 6-12 ay bebeği olan babalarla yaptığı çalışmada; etkileşimde zevk alt boyut puanlarının katılımcıların yaşına göre anlamlı farklılık gösterdiğini ve 33-37 yaş grubu katılımcıların etkileşimde zevk puanlarının 28-32 yaş grubunun puanlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu bulmuştur. Dündükcü ve Aslan (151) 4-12 ay bebek sahibi babalarla yaptıkları çalışmada ise, 35 yaş üstü babaların 30-34 yaş aralığındaki babalara göre sabır ve hoşgörü alt boyutunda daha yüksek derecede anlamlı farklılık elde etmişlerdir. Dinç (143) ve Kuruçırak (152) ise bizim çalışmamızla aynı doğrultuda sonuçlar elde ederek babanın yaşı ile bebeğe bağlanma durumu arasında anlamlı bir ilişki elde edememişlerdir. Yu C, ve ark. 195 baba adayıyla yaptıkları çalışmada baba yaşı ile baba-bebek bağlanması arasında ilişki saptamamışlardır (153). Literatürde bu derece farklı sonuçların olması çalışılan grupların ve çalışmaya katılanlar arasındaki sosyo-kültürel değişkenlerin farklı olmasından kaynaklanabileceğini akla getirmektedir.

Çalışmada yer alan babaların öğrenim durumları incelendiğinde 313 babanın %5,4'ü ilkokul mezunu, %19,5'i lise mezunu, % 75,1'i üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre çalışmaya katılan babalarımızın büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğu ve babaların öğrenim durumlarının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Babanın öğrenim durumu değişkeninin baba-bebek bağlanması durumunu yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır (Bkz. **Tablo 4.10**). Yapılan Anova testi sonucuna göre Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği'nin alt boyutlarından aldıkları puanların babaların öğrenim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Buna göre babaların öğrenim durumunun babaların bebeklerine bağlanmalarını yordamadığı söylenebilir. Literatüre baktığımızda Varghese ve Wachen (154) ve Cox (155)babaların öğrenim durumunun artmasının bebeklerine karşı daha bilinçli olmalarına, bakımlarına katılım, gelişimlerinin desteklenmesine daha çok katkıda bulunmasına olanak sağladığını belirtmektedir; bu görüş doğrultusunda babaların öğrenim durumunun yüksek olması ile bağlanma durumu arasında pozitif bir ilişki olması beklenmekteydi. Bu beklenti yönünde çıkan çalışmalar literatürde mevcuttur; Dinç (143), yaptığı çalışmada babaların öğrenim durumu ile bebeklerine bağlanma durumu arasında paralel bir ilişki olduğunu vurgulamıştır. Hjelmstedt ve Collins (156) ve Redshow (157) çalışmalarında Dinç ile paralel sonuçlar elde etmişlerdir. Fakat literatürde aksi yönde sonuçlar bulan çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalara baktığımızda direk bağlanma ile ilgili olmasa da babaların bebekleriyle olan duygusal ilişki ve bebeklerin bakımına katılma durumları ile ilgili yapılan çalışmalarda babaların öğrenim durumunun anlamlı farklılık yaratmadığı sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Asalıoğlu (158) da, yenidoğan bebeklerin babalarıyla yaptığı çalışmada, bizim sonucumuza paralel olarak babaların öğrenim durumları ile bebeklerine karşı oluşan duygu ve düşünceleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Babaların öğrenim durumu değişkeniyle ilgili farklı sonuçların elde edilmesi kültürel öğelerden kaynaklı olabileceği görüşünü akla getirmektedir.

Çalışmadaki 6-12 ay bebeğe sahip, 313 babanın mesleklerine baktığımızda; işçi babaların %32,6 olduğu, memur babaların %39,3 'ünü oluşturduğu ve serbest meslek sahibi babaların oranının %28 olduğu bulgulanmıştır. Çalışmamıza katılan babaların meslekleri arasında uç farklılıklar tespit edilememiş oranların birbirine yakın

olduğu gözlenmiştir. Bonsall (159), babaların mesleklerinin erkeklerin hayatlarının önemli bir yönü olduğunu vurgulamaktadır. Babaların çalışma durumları, iş yaşamlarındaki konfor, yaptıkları işte geçirdikleri süre ve harcadıkları efor evde bulunma sürelerini ve evdeki huzur ve refah durumunu etkilediği de Harrington, Deusen ve Humberd'in (11) yaptığı çalışma sonucunda elde edilen bir bulgudur. Bu bağlamda babaların mesleği ile bebeklerine bağlanma durumları arasında anlamlı bir farklılık olabileceği düşünülmüştür. Çalışmamızda, babaların mesleğine göre baba-bebek bağlanma ölçeği alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığına bakmak amacıyla da ANOVA testi yapılmıştır. **Tablo 4.11**'de de ayrıntıları yer alan ANOVA sonucuna göre anlamlılık derecesi $p>0,05$ olarak bulunarak babaların meslekleri ile bebekleriyle bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durumun çalışmamıza katılan babaların mesleklerinin oranlarının birbirine yakın olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Boechler ve Maggil-Evans, babanın bebeğiyle kaliteli vakit geçirebileceği ve bakımına katılabileceği esneklikte bir işe sahip olmasının bebeği ile bağlanma düzeyini arttırdığını ifade etmişlerdir (160). Litaratürde baba mesleği ve bebek bağlanması ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde ise; Sürücüler (133) baba mesleği ile baba bebek bağlanma ölçeği toplam puanlaması arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır. Memur ve işçi dışındaki diğer mesleklere sahip babaların bebekleriyle bağlanma düzeyini yüksek olarak bulgulamıştır bu sonucu da babaların bebeklerine ayırabildiği zaman faktörüne bağlamıştır. Kılan (144) ise, 2019 yılında yaptığı çalışmada babaların düzenli bir iş ve mesleğe sahip olması durumuyla bağlanma düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Pinel-Jacquemin ve Gaudron (136), rutin bir işi olan ve çalışma saatleri düzenli olan babaların çocuklarıyla ilgilenme ve bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmamıza katılan 313 babanın aylık gelir durumlarına göre dağılımlarını incelediğimizde, %15,7'sinin 2500-3500 TL, %84,3'ünün ise; 3500 TL ve üzerinde gelir elde ettiği bulgulanmıştır. Eskandari ve ark. (161), yaşamdaki temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan gelir düzeyi ailelerin yaşamak istediği konfor alanına göre değişkenlik gösterebilmekle birlikte; ailelerin refahını, çocuk bakımını ve gelişimini de ekonomik düzey büyük ölçüde etkilediğini ifade etmişlerdir. Allen ve Daly (162) yaptıkları çalışma sonucunda, ailenin ekonomik durumunun babanın

duygusal durumunu ve anne baba ilişkilerini de etkilediğini ortaya çıkarmıştır bu sonuçlar bile çocuğun bu durumdan etkilenmesine neden olabileceğini akla getirmektedir. Dolayısıyla ilk akla gelen gelir düzeyinin baba-bebek bağlanmasıyla ilişkili olduğudur. Çalışmamızda babanın gelir durumunun baba-bebek bağlanması durumunu yordayıp yordamadığını incelemek için T testi yapılmıştır. **Tablo 4.12'**de verilen T testi sonucuna göre babanın aylık gelir düzeyi ile Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği'nin “Sevgi ve Gurur” “Sabır ve Hoşgörü” ve “Etkileşimde Zevk” alt boyutları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Bunun nedeni ülkemizde asgari ücretin 2850 TL olduğu göz önüne alındığında bir ailenin geçimini sağlamak için gelir durumunun daha yüksek aralıklarla belirlenmesinin gerektiğini düşündürmektedir. Gelir durumu aralıkları daha geniş ve kategorisi fazla olarak belirlenseydi elde edilecek sonuçlar farklı olabilirdi fikrini doğurmaktadır. Çalışmamızda gelir düzeyi skalasının düşük tutulmuş olmasının sonucu etkilediği düşünülmeyle birlikte bu durum aynı zamanda çalışmamızın sınırlılıkları arasında yer alan bir olgudur. Alanyazına baktığımızda ise; Kartal ve Erişen babaların bebeklerine bağlanma durumu ile aylık gelir düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucunu elde etmişlerdir (163). Çelebi (101) yaptığı çalışma sonucunda ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin baba-bebek bağlanmasını etkilediğini ifade etmiştir. De Cock ve ark. (164) ise babanın gelir düzeyinin düşük olmasının, babanın stresini arttırdığı ve bebeğiyle bağlanma durumunu olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

Çalışmamıza katılan babaların eşlerinin öğrenim durumlarına baktığımızda, annelerin %7,3'ünün ilkokul mezunu, %16,7'sinin lise mezunu, %76'sının ise üniversite mezunu olduğu ortaya çıkmaktadır. 313 annenin büyük çoğunluğunun öğrenim durumunun yüksek olduğu hemen hemen babaların öğrenim durumları ile aynı oranlarda bir dağılımın olduğu söylenebilir. Annelerin öğrenim durumunun yüksek olması annelik bilinci, bebek bakımı ve gelişimi konularında da daha geniş bakış açısına sahip olabileceğini ve babaların bebekleriyle bağlanma ilişkisine destek olabileceğini akla getirmektedir. Hazen ve ark. (165) anne rolünün; baba-bebek ilişkisinin ve baba-bağlanmasının ilk adımlarının atılmasında ve gelişmesinde oldukça etkili olduğunu ifade etmiştir (165). Lang ve ark.(138) ve Mercer RT, Ferkehch (166) yaptıkları çalışmalarda doğumdan sonra baba ile kurulan bağlanma sürecinde eş desteğinin önemli bir etken olduğu sonucunu ortaya çıkarmışlardır. **Tablo 4.13'**te yer

alan test sonucuna göre öngörülen şekilde istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir ($p<0,05$). Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre ise; “**Sabır ve Hoşgörü**” alt boyutunda ilkokul mezunu olan eşler ile lise mezunu ve üniversite mezunu arasında olduğu bulgulanmıştır. Bu doğrultuda eşlerin ilkokul mezunu olmaları babaların çocukları ile bağlanmalarını olumsuz yönde etkilemekte olduğu söylenebilir. Ayrıca üniversite mezunu eşe sahip olan babaların “**Etkileşimde Zevk**” ve “**Sevgi ve Gurur**” alt boyutlarında ilkokul mezunu olan eşe sahip olanlardan daha yüksek ortalamalar elde ettiği bulgulanmıştır. Bir diğer deyişle eşi üniversite mezunu olan babaların, eşi lise ve ilkokul mezunu olan babalara kıyasla çocuklarıyla etkileşimden zevk almaları, sevgi ve gurur duygularının yüksek olmasının normal olduğu söylenebilir. Bu durum da çıkarımımızı desteklemektedir. Annelerin öğrenim durumunun artması, çocuklarının gelişimi konusunda daha bilinçlilik düzeyinin daha yüksek olmasına ve babalara da bu konuda destek olabildiklerine yordayabilir. Alanyazına baktığımızda literatür ve bizim çalışmamızla paralel sonuçlar elde edildiğini görmekteyiz. Kaya (167) babalarla yaptığı bağlanma çalışmasında eşlerinden destek gören babaların paternal bağlanma düzeyinin yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Beitel ve Parke (168), araştırmalarında anne tutumunun baba-bebek bağlanması üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmamıza katılan 6-12 ay bebeğe sahip 313 babanın bebeklerinin planlı dünyaya gelip gelmeme durumuna bakıldığında, 313 bebeğin %87,9'unun planlanarak dünyaya geldiği %12'sinin ise planlanmadan dünyaya geldiği saptanmıştır. Aileye yeni bir bireyin dahil olması yeni alınacak sorumluluklara hazırlanmayı bunun yanında maddi, sosyal ve psikolojik anlamda bir planlamayı da gerektirmektedir. Plansız bir bebeğin dünyaya gelişi anne ve babayı hem maddi yönden hem de motivasyon ve kendini hazırlama yönünden olumsuz etkileyebilir. Bu fikirlerden yola çıkarak bebeğin planlı olarak dünyaya gelmesi durumunun baba-bebek bağlanmasını yordayabileceği düşünülmüştür ve bu yordama için T testi uygulanmıştır. T testi sonucunda **Tablo 4.14**'te gösterildiği üzere babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların “**Sabır ve Hoşgörü**” alt boyutunda bebeklerinin planlı olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aradaki farkın hangi ikili ortalamalar arasında

olduğu incelendiğinde bebeğin planlı olması plansız olması durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu bulgulanmıştır. Buna göre bebeğin planlı olması babanın bebeğe karşı sabır ve hoşgörüsünün daha yüksek olduğunu göstermekte olduğu söylenebilir. Bu durum da öngörümüz ile paralel bir sonuç elde edilmiştir. Babaların planlayarak dünyaya gelen bebeğe maddi ve manevi olarak hazırlanması ve bunu isteyerek yapması bebeğine karşı sabır ve hoşgörü düzeylerinin artmasına destek olacaktır. Alanyazına bakıldığında, Condon (169) ve Kaya (167) da kendi araştırmalarında çalışmamızla aynı doğrultuda sonuçlar elde etmişlerdir. Boyce da babalarla yaptığı çalışmada planlanmamış gebelik olduğunda babaların kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu ve babalık rolüne hazır olmadıklarını tespit etmiştir (170), Bronte ve arkadaşları da araştırmalarında plansız bebeğe sahip olan babaların, baba sıcaklığı sergileme konusunda zorlandığını tespit etmişlerdir (171). Bu durumların yani babanın yüksek kaygılı olmasının ve çocuğuna sıcaklık hissedememesinin babaların bebeklerine karşı olumsuz duygu ve tutum geliştirmelerine dolayısıyla baba-bebek bağlanmasını negatif yönde etkilemesine sebep olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamıza katılan babaların evlilik sürelerini değerlendirdiğimizde, 1-5 yıl arasında evli olan babaların oranı %52,4, 6-10 yıl arasında evli olan babaların oranı %32,3, 11-15 yıl arası evli olan babaların oranı %10,9 ve 16 yıl üzeri evli olan babaların oranı % 4,5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmadaki babaların yarısının 1-5 yıllık süreli evli olması dikkat çekmektedir. Evlilikte eşler arasındaki uyum ve eşlerin birbirlerine olan desteği çok önemlidir ve bu uyumun çocuklara da sirayet ettiği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde de Caldera ve Lindsey (172), Brown ve arkadaşları (173) anne-babalarla yaptıkları çalışmalarda eşler arasındaki uyumlu ilişkinin anne-çocuk ve baba-çocuk bağlanmasını olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Evlilik uyumunda evliliğin süresinin de etken olduğu geçen yıllar ile birlikte heyecanın azaldığı ve eşler arasındaki ilişkinin rutine bindiği düşünülmektedir. Bu nedenle evlilik süresine göre baba-bebek bağlanma ölçeği alt boyutları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan ANOVA sonuçlarına **Tablo 4.15**'te yer verilmiştir. Babaların Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlardan "**Sabır-Hoşgörü**" alt boyutunda babaların evlilik sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$) diğer alt

boyutlarında ise anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Buna göre babanın evlilik süresi Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aradaki anlamlı farkın hangi ikili ortalamalar arasında olduğunu incelemek için yapılan Bonferroni testine göre Sabır-Hoşgörü alt boyutunda 1-5 yıl ile 6-10 yıl ve 16 yıl ve üzeri arasında olduğu bulgulanmıştır. Buna göre 1-5 yıl arasında evli olan babaların daha uzun süreli evli olan babalara göre bebeklerine sabır ve hoşgörülerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durumun babaların yaşının daha genç olmasına bunun yanında evlilikte çiftlerin arasındaki ilişkinin ve yeni bir aile kurma heyecanının hala aktif olmasına bağlanabilir. Kılan (144) yaptığı araştırmasında bizim çalışmamızla paralel sonuç elde ederek; eşi ile 10 yılın altında evliliği olan babaların bebekleriyle bağlanma durumunun sabır ve hoşgörü alt boyutunda yüksek ilişki bulmuştur.

6-12 ay bebeği olan babaların çocukken onlara bakım verenlerinin kimler olduğu durumunu incelediğimizde, 313 babanın % 62,6'sının annesi ve babası tarafından büyütüldüğü, %8,3'ünün anneanne ve babaanne tarafından büyütüldüğü ve %29,1'inin sadece anneleri tarafından büyütüldüğü tespit edilmiştir. Eldeki bulgulara baktığımızda çalışmaya katılan babaların yarısından fazlasının kendi anne ve babası tarafından büyütüldüğü sonucuna varabilmekteyiz. Çocukluk döneminde yaşanan deneyimler yetişkinlik dönemine farklı şekillerde izler bırakmakta ve gelecekteki karakterimizi, sosyal ilişkilerimizi hatta anne ve baba olma şeklimizi doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Çocukluk döneminde bakım veren kişiler yaşananları doğrudan şekillendirmekte önemli faktörlerden biri olarak düşünülebilir . Yapılan çalışmalarda, tek ebeveynle yetişen çocuklarda sosyal duygusal gelişimde ve kişiler arası ilişkilerde problem yaşandığı saptanmıştır (174). Bretherton, ebeveynlerden birinin eksik olması ya da kişinin kendi ebeveynleri tarafından büyütülememesi gibi durumlar kişinin çocuğuyla ilişkisini ve bağlanma durumunu etkileyebileceğini belirtmiştir (175). ; bu nedenle babaya çocukluğunda bakım veren kişi ve ya kişilerin bebeğine olan bağlanma düzeyini etkileyebileceği düşünülmüştür. **Tablo 4.16**'da yer verilen ANOVA testi sonuçlarına göre $p>0,05$ bulunarak Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği'nin alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında çalışmamız bu hipotezi

desteklememektedir. Bunun sebebinin katılımcıların ailevi ilişkileriyle ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Babalık Ölçeği ve Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin Pearson Korelasyon Sonuçlarına Ait Bulguların Yorumlanması ve Tartışılması

Yenidoğan birey dünyaya geldiğinde hem fizyolojik olarak hem de duygusal olarak bakım, sevgi ve şefkate muhtaçtır ve bunu sağlayacak olan kişiler onun ebeveynleri olan anne ve babasıdır. Anne ve baba olmak yalnızca bakım ve sevgiyi kapsamayacak kadar önemli bir roldür, bireyin yetiştiriliş şekli onun kimliğini, sosyal ilişkilerini etkilemekle birlikte geleceğini şekillendirmekte ve hatta gelecekte olacağı ebeveynlik rolü üzerinde de kalıcı izler oluşturmaktadır (176, 177).

Bağlanma, yenidoğanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan, etrafındaki yetişkinle kurduğu güçlü duygusal ilişki olarak tanımlanmaktadır (178). Bowlby'e göre yaşamın ilk yılında temelleri atılan ve birincil bakıcıyla kurulan bu özel ilişki sonucunda birey, önemli ve sevilmeye layık olduğu mesajını alarak etrafındaki insanların güvenilir olduğunu ve çevresinin güvenli bir yer olduğunu düşünecektir. Bu durum da bireyin kendisiyle ve çevresiyle ilgili olumlu ve güvenli bir algı oluşturmalarının temelini atacaktır (179). Lucassen'in de belirttiği gibi bağlanma çalışmaları temelinde anne ve çocuk ilişkisine dayandırılmaktadır (180) ; fakat babaların da bağlanma davranışının gelişmesinde kritik bir figür olduğu artık bilinen bir gerçektir (181).

Hamilton (182), yaptığı çalışmada bebeklik döneminde oluşan bağlanma şeklinin değişip değişmediğini incelediği çalışmasında bebeklikteki bağlanma örüntüsünün ergenlik dönemindekini öngördüğünü saptamıştır. Alanyazın incelendiğinde, bebeklik dönemindeki bağlanma stilinin yetişkinlikteki bağlanma stilini yordadığına dair başka çalışmalar da mevcuttur; Hjelmstedt ve Collins (156), Condon ve ark. (140) ve Kirkpatrick ve Hazan (183). Tüm bu bilgiler ışığında, bebeklik döneminde ebeveynle kurulan güvenli bağlanmanın ne kadar önemli olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Guzzo (184) gerçekleştirdiği araştırmasında babayla ilişki düzeylerinin babalık rolü üzerinde etkili olduğunu ve babaların kendi babalarıyla ilişki düzeyinin babalık rolünü şekillendirdiğini ortaya çıkarmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında, babaların kendi babalarıyla ilişkilerinin babalık rolünü etkilediği bilindiğine göre; babaların kendi babalarıyla ilişkileri bebeklerine olan bağlanma durumunu etkilemekte midir bu araştırmanın temel sorusunu oluşturmuştur. Bu temel sorunun cevabını aramak için 6-12 ay bebeği olan 313 babaya uygulanan Babalık Ölçeği ve Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği arasında PEARSON korelasyon testi yapılmıştır. **Tablo 4.17**'de yer verilen sonuçlara göre Babalık Ölçeği alt boyutlarından Olumsuz Duygu ile Baba-Bebek Bağlanması alt boyutlarından **“Sabır Hoşgörü”** ve **“Sevgi Gurur”** arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer değiş ile babaların kendi babalarına karşı olumsuz duyguları azaldıkça kendi bebekleriyle olan “sabır ve hoşgörü” ve “sevgi-gurur” duygularında artış olduğu söylenebilir. Bu durumun doğrudan olmasa da temel hipotezimize paralel bir sonuç olarak karşımıza çıktığı düşünülmektedir. Babaların kendi babalarına olan sevgileri onlarla olan ilişki düzeylerinin iyi olması; bebeklerine bağlanma da etkili olan sabır ve hoşgörü, sevgi ve gurur puanlarında artış olmasını sağlayarak baba-bebek bağlanma durumunu olumlu yönde etkileyeceği ve destekleyeceği fikrine ulaşılabilir. Literatürde de Düdükçü ve Taş (151) tarafından babalarla yapılan çalışmada kendi babalarıyla ilişkisinin iyi olduğunu ifade eden 4-12 ay bebeğe sahip babaların bebekleriyle bağlanma düzeylerinin etkileşimde zevk alt boyunu anlamlı derecede yüksek bulmuşlardır. Psouni (185), McFarland-Piazza ve ark. (186) kendi babalarıyla ilişki düzeyleri yüksek olan babaların bebeklerine karşı bakım ve duygusal ilişkilerinde daha duyarlı ve sabırlı olduklarını tespit etmişlerdir. Poulsen ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada ise; çocukluğunda ebeveynleriyle ilişkileri iyi olan yetişkinlerin kendi çocuklarına karşı daha duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (176). Masciadrelli ve arkadaşları babalarla yaptıkları nitel çalışma sonucunda kendi babalarıyla ilişki düzeyleri yüksek olan yetişkin erkeklerin, babasıyla ilişki düzeyi az olan erkeklere göre; çocuklarına daha güçlü sevgi besledikleri ve çocuklarıyla ilişkilerinin daha iyi olduğunu saptamışlardır (187). Yine Marsiglio ve Cohan (188), Gaertner ve ark. (189) da aynı konuda yaptıkları çalışmalarda paralel sonuçlar elde etmişlerdir.

Sonuç olarak yetişkin erkeklerin babalarıyla ilişkilerinin düzeyi kendi çocuklarına karşı olan duygularını ve tutumlarını etkilemektedir. Bu durumun doğrudan olmasa da dolaylı olarak baba-bebek bağlanmasına da etki ettiği söylenbilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

6-12 ay bebeği olan babaların kendi babasıyla ilişki düzeyleri ile bebeklerine olan bağlanma durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında;

- Babaların kendi babalarıyla olan ilişki düzeyleri ile öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Çalışmamıza katılan üniversite mezunu babaların Babalık Ölçeği'nin Gözetim-Ulaşılabilirlik alt boyutunda aldıkları puanlar arasında anlamlı derecede farklılık elde edilmiştir. Çalışmamıza katılan ilkokul mezunu babaların ise; Babalık Ölçeği'nin Olumsuz Duygu alt boyutunda aldıkları puanların anlamlı derecede fark oluşturduğu tespit edilmiştir.
- Babaların kendi babalarıyla olan ilişki düzeyleri ile meslekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Çalışmamızda yer alan serbest meslek sahibi babaların Babalık Ölçeği Olumsuz Duygu alt boyutunda aldıkları puanların anlamlı derecede farklılık oluşturduğu bulunmuştur.
- Babaların kendi babalarıyla olan ilişki düzeyleri ile aylık gelir durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir. Çalışmamızda yer alan ve aylık geliri 3500 TL'nin altında olan babaların Babalık Ölçeği'nin Dini Babalık alt boyutunda anlamlı derecede farklılık saptanmıştır.
- Babaların kendi babalarıyla olan ilişki düzeyleri ile çocukken kendisine bakım veren kişi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Babalık Ölçeği'nin İletişim-Sevgi, Gözetim-Ulaşılabilirlik, Geçim Sağlama ve Babalık Ölçeği toplam boyutlarında babaya, annesi ve babası birlikte bakım almış babaların hem anneanne-babaanneden hem de sadece anneden bakım alanlardan istatistiksel olarak anlamlı daha yüksek ortalamalara sahip olduğu bulgulanmıştır.
- Babaların bebeklerine bağlanma durumu ile bebeklerin cinsiyeti arasında anlamlı farklılık elde edilememiştir.
- Bebeklerin yaşının baba-bebek bağlanma durumunu etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Bebeklerin doğum sırası ile baba-bebek bağlanma durumu arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Buna göre; ilk bebeklerin Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği'nin Etkileşimde Zevk alt boyutunda daha yüksek ve anlamlı derecede puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Babaların yaşı ile baba-bebek bağlanma ölçeği alt boyutları arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.
- Babaların öğrenim durumları ile Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı ilişki elde edilmemiştir.
- Babaların meslekleri ile bebekleriyle bağlanma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Babanın aylık gelir düzeyinin bebeğine bağlanması durumu ile anlamlı derecede ilişki bulgulanmamıştır.
- Babaların bebekleriyle bağlanma durumu ile eşlerinin öğrenim durumları değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Üniversite mezunu eşe sahip olan babaların Etkileşimde Zevk ve Sevgi Gurur alt boyutlarında ilkokul mezunu olan eşe sahip olanlardan daha yüksek ortalamalara sahip olduğu bulgulanmıştır.
- Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği'nin alt boyutlarından aldıkları puanların Sabır ve Hoşgörü alt boyutunda bebeklerinin planlı olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu tespit edilmiştir. Bebeğin planlı olması babanın bebeğe karşı sabır ve hoşgörüsünün daha yüksek olduğunu göstermektedir.
- Babaların bebekleriyle bağlanma durumu ile evlilik süresi değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. 1-5 yıl arasında evli olan babaların daha uzun süreli evli olan babalara göre bebeklerine sabır ve hoşgörülerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Babalara çocukken bakım veren kişiler ile Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır.
- Babaların kendi babaları ile olumsuz duyguları azaldıkça kendi bebekleriyle olan sabır-hoşgörü ve sevgi-gururlarında artış olduğu sonucu elde edilmiştir.

Öneriler

- Babaların bebekleriyle bağlanmasının önemi konusunda anne ve babalara eğitimler ve seminerler düzenlenerek ebeveynlerin bu konudaki bilinç düzeylerinin artırılması sağlanmalıdır.
- Alanda bebeklerle çalışan çocuk gelişimciler baba-bebek bağlanmasına daha çok önem verip, gelişim takibi yaparken bu konuda da ailelere bilgilendirme yaparak anne-baba-bebek bağlanmasını takip altına almalıdır.
- Bebeğin gelişimi için oldukça önemli olan bağlanma sürecinde babaların da öneminin olduğunun vurgulanması için gerekli uygulamalar yapılmalıdır.
- Yapılacak çalışmalarda baba-bebek bağlanmasını nelerin etkilediği ve baba-bebek bağlanmasını arttırmak için neler yapılması gerektiği konularına öncelik verilmelidir.
- Baba-bebek bağlanması konusunda annelerin etkisi ve katkısı göz ardı edilmemeli, yapılan tüm çalışmalara anneleri dahil ederek onların desteği ile yol alınmalıdır.
- Gebelik sürecinin başlangıcından itibaren babaları tüm sürece dahil etmenin önemi kavranmalı alanda çalışanlar bu süreçte yalnızca anneyi değil babayı da destekleyerek doğum sürecine hazırlamaları sağlanmalıdır.
- Ailelere aile planlaması çerçevesinde de verilecek eğitime baba-bebek bağlanması konusu eklenmelidir.
- Bağlanma davranışında babaların büyük önemi olduğu sonucuna göre baba-bebek bağlanması konusunda daha fazla ve boylamsal çalışma yapılmalıdır.
- Ebeveyn-çocuk bağlanmasının çocuğun ilerideki sosyal ilişkilerini ve kimlik gelişimini etkileyeceğinden ebeveynlere bağlanma konusunda katkı sağlayacak psikolojik danışma ve destek programları geliştirilmelidir.
- Annelerin gebelik süreçleri boyunca tüm sağlık kontrollerine baba ile birlikte gitmeleri sağlanmalıdır.
- Anneler bebeğin bakımı ve gelişimi sürecinde babadan destek almalı bu sürece mutlaka babayı da dahil etmelidirler.

7. KAYNAKLAR

1. Kurt Agdt. Türkiye’de Ailelerin Eğitim İhtiyaçları. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi. 2011;27(27).
2. Culbertson JI, Newman Je, Willis Dj. Childhood and Adolescent Psychologic Development. Pediatric Clinics. 2003;50(4):741-64.
3. Shaffer D, Kipp K. Developmental Psychology: Child and Adolescence. Usa: Wadsworth Cengage Learning; 2007.
4. Ainsworth Ms, Bowlby J. An Ethological Approach to Personality Development. American Psychologist. 1991;46(4):333.
5. Ehrensaft D. Parenting Together: Men and Women Sharing the Care of Their Children: University of Illinois Press; 1990.
6. Camarneiro Apf, De Miranda Justo Jmr. Prenatal Attachment and Sociodemographic and Clinical Factors in Portuguese Couples. Journal of Reproductive and Infant Psychology. 2017;35(3):212-22.
7. Fearon Rp, Bakermans-Kranenburg Mj, Van Ijzendoorn Mh, Lapsley Am, Roisman Gi. The Significance of Insecure Attachment and Disorganization in the Development of Children’s Externalizing Behavior: A Meta-Analytic Study. Child Development. 2010;81(2):435-56.
8. Bretherton I, Lambert Jd, Golby B. Involved Fathers of Preschool Children as seen by Themselves and Their Wives: Accounts of Attachment, Socialization, and Companionship. Attachment & Human Development. 2005;7(3):229-51.
9. Benware Jp. Predictors Of Father-Child and Mother-Child Attachment in Two-Parent Families: Utah State University; 2013.
10. Veríssimo M, Santos Aj, Vaughn Be, Torres N, Monteiro L, Santos O. Quality of Attachment to Father And Mother and Number of Reciprocal Friends. Early Child Development and Care. 2011;181(1):27-38.
11. Harrington B, Van Deusen F, Humberd B. The New Dad: Caring, Committed and Conflicted. Boston, Ma: Boston College Center for Work & Family. 2011.
12. Howard Ks. Paternal Attachment, Parenting Beliefs and Children's Attachment. Early Child Development and Care. 2010;180(1-2):157-71.
13. Daniş Agmz. Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi. 2006;9(9):45-54.
14. Bronfenbrenner U. Ecology of the Family as a Context for Human Development: Research Perspectives. Developmental Psychology. 1986;22(6):723.
15. Tudge Jr, Navarro JI, Merçon-Vargas Ea, Payir A. The Promise and the Practice of Early Childhood Educare in the Writings of Urie Bronfenbrenner. Early Child Development and Care. 2021;191(7-8):1079-88.
16. Gök M. Kadına Yönelik Şiddetin Kuramsal Temelleri ve Çözüm Önerileri. Electronic Turkish Studies. 2016;11(2).
17. Bronfenbrenner U. The Ecology Of Human Development: Experiments By Nature and Design: Harvard University Press; 1979.
18. Paquette D, Ryan J. Bronfenbrenner’s Ecological Systems Theory. Retrieved 10 April, 2014. 2001.
19. Demir Yıldız C, Dönmez B. Ekolojik Sistemler Kurami Çerçevesinde Yöneticilerin Karar Verme Davranışını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Electronic Turkish Studies. 2017;12(28).
20. Tislington Ld. A Bronfenbrenner Ecological Perspective on the Transition to Teaching for Alternative Certification. Journal of Instructional Psychology. 2008;35(1):106-11.

21. Gül Ş. 3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Babalık Rolüne İlişkin Algılarının ve Babalık Rolünün Yeterliliğine Dair Görüşlerinin İncelenmesi. 2019.
22. Obalar S. İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin İlk Okuma Yazma Becerileri ile Sosyal Duygusal Uyum ve Zekâ Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 2009.
23. Leventhal T, Brooks-Gunn J. A Randomized Study of Neighborhood Effects on Low-Income Children's Educational Outcomes. *Developmental Psychology*. 2004;40(4):488.
24. Doğan A. Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Akran Zorbalığının İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 2010;17(3):149-62.
25. Cabrera Nj, Fitzgerald He, Bradley Rh, Roggman L. The Ecology Of Father-Child Relationships: An Expanded Model. *Journal of Family Theory & Review*. 2014;6(4):336-54.
26. Ryan Dpj. Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory. Retrieved January. 2001;9:2012.
27. Zeybekoğlu Ö. Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile. 2013.
28. Avşar S. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Tarihsel Rollerini Yitiren Erkekliğin Çöküşü: Küllerinden 'Yeni Erkek'liğin Doğuşu. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*. 2017;3(2):224-41.
29. Ireland J, Khashu M, Cescutti-Butler L, Van Teijlingen E, Hewitt-Taylor J. Experiences of Fathers with Babies Admitted to Neonatal Care Units: A Review of the Literature. *Journal of Neonatal Nursing*. 2016;22(4):171-6.
30. Kuzucu Y. Değişen Babalık Rolü Ve Çocuk Gelişimine Etkisi [The Changing Role Of Fathers And Its Impact On Child Development]. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*. 2011;4(35):79-89.
31. Jeynes Wh. Meta-Analysis On the Roles of Fathers in Parenting: Are They Unique? *Marriage & Family Review*. 2016;52(7):665-88.
32. Dick Gl. The Changing Role of Fatherhood: The Father as a Provider of Selfobject Functions. *Psychoanalytic Social Work*. 2011;18(2):107-25.
33. Baker Ea, Deluca Bishop H, Stigall La, Van Dulmen Mh. Positive Parental Engagement: Investigating The Role of the Mother-Father Relationship. *Journal of Family Psychology*. 2018;32(8):1005.
34. White Nr. About Fathers: Masculinity and the Social Construction of Fatherhood. *The Australian and New Zealand Journal of Sociology*. 1994;30(2):119-31.
35. Cabrera N, Tamis-Lemonda Cs, Bradley Rh, Hofferth S, Lamb Me. Fatherhood in the Twenty-First Century. *Child Development*. 2000;71(1):127-36.
36. Güngörmüş Özkardeş O. Baba Olmak. İstanbul: Remzi Kitabevi. 2010.
37. Mercan Z, Şahin Ft. Babalık Rolü ve Babalık Rolü Algısı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*. 2017;2(2):1-10.
38. Gökaliiler E, Özer A. Baba 2.0: Dijital Dönüşüm ile Değişen Baba Rolü Üzerine Bir Araştırma. *Journal Of Communication Theory & Research/İletişim Kuram ve Arastirma Dergisi*. 2019(48).
39. Shin M. Exploring Multisensory Experiences in Infants' Learning and Development in the Child Care Classrooms. *Early Child Development and Care*. 2019:1-12.
40. Tortamış-Özkaya B. Bebekler ve Çocuklar Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa,(Çeviri: N. Işıkoğlu Erdoğan). *Erken Çocuklukta Duygusal ve Sosyal Gelişim*, Nobel Yayıncılık. 2013:246-85.
41. Berk L. Çocuk Gelişimi (Çev: Ali Dönmez). Ankara: İmge Yayınevi. 2013.
42. Arslan E, Angin De, Yazici Z, Kaçan Mo, Kanak M, Kiliçgün My, Et Al. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık. 2015.
43. Senemoğlu N. Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya. 2007.

44. Cruz S, Lifter K, Barros C, Vieira R, Sampaio A. Neural and Psychophysiological Correlates of Social Communication Development: Evidence from Sensory Processing, Motor, Cognitive, Language and Emotional Behavioral Milestones Across Infancy. *Applied Neuropsychology: Child*. 2020:1-20.
45. Özer Ds, Özer Mk. *Çocuklarda Motor Gelişim: Yayl. Y; 1998.*
46. Honig As. Language Insights for Caregivers with Young Children. *Early Child Development and Care*. 2017;187(3-4):527-41.
47. Karacan E. Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi. *Klinik Psikiyatri*. 2000;3(4):263-8.
48. Lemos Edjs, Silva C, Pedroso Jds. Observing The Emotional Development of a Baby at Home and in a Nursery Using Ester Bick's Infant Observation Method. *Early Child Development and Care*. 2019.
49. Tamis-Lemonda Cs, Baumwell L, Cabrera Nj. Fathers' Role In Children's Language Development. *Handbook of Father Involvement: Routledge; 2013. P. 142-57.*
50. Tamis-Lemonda Cs, Kahana-Kalman R, Yoshikawa H. Father Involvement In Immigrant and Ethnically Diverse Families from the Prenatal Period to the Second Year: Prediction and Mediating Mechanisms. *Sex Roles*. 2009;60(7):496-509.
51. Carlson Be. The Father's Contribution to Child Care: Effects on Children's Perceptions of Parental Roles. *American Journal of Orthopsychiatry*. 1984;54(1):123-36.
52. Harris Km, Marmer Jk. Poverty, Paternal Involvement, and Adolescent Well-Being. *Journal of Family Issues*. 1996;17(5):614-40.
53. Alston Dn, Williams N. Relationship Between Father Absence and Self-Concept of Black Adolescent Boys. *The Journal of Negro Education*. 1982;51(2):134-8.
54. Çildir G, Karakoç A, Karaca S. Babaların Bebek Bakımına Katılımının Değerlendirilmesi. *Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*. 2014:1.
55. Sigle-Rushton W, Mclanahan S. Father Absence and Child Well-Being: A Critical Review. *The Future of The Family*. 2004;116:120-2.
56. Güngörmüş O. Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimine Etkisi. 1989.
57. Kurşun G. Baba Katılımı ve Annelik Bekçiliği Davranışının Algılanan Baba Kabul-Reddi ile İlişkisinin İncelenmesi: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2019.
58. Burchinal Mr, Peisner-Feinberg E, Pianta R, Howes C. Development of Academic Skills From Preschool Through Second Grade: Family and Classroom Predictors of Developmental Trajectories. *Journal of School Psychology*. 2002;40(5):415-36.
59. Malti T. Children and Violence: Nurturing Social-Emotional Development to Promote Mental Health. *Social Policy Report*. 2020;33(2):1-27.
60. Erdoğan A, Editor *Çocuğun Psikososyal Gelişiminde Babanın Rolü. Yeni Symposium: Psikiyatri, Nöroloji ve Davranış Bilimleri Dergisi; 2004: Cerrahpasa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Vakfı.*
61. Kelly D. Generative Fatherhood and Children's Future Civic Engagement: A Conceptual Model of The Relationship Between Paternal Engagement and Child's Developing Prosocial Skills. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2018;28(3):303-14.
62. Tamis-Lemonda Cs, Cristofaro Tn, Rodriguez Et, Bornstein Mh. *Early Language Development: Social Influences in the First Years of Life*. 2006.
63. Pancsofar N, Vernon-Feagans L. Mother and Father Language Input to Young Children: Contributions to Later Language Development. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2006;27(6):571-87.
64. Pancsofar N, Vernon-Feagans L, Investigators Flp. Fathers' Early Contributions to Children's Language Development in Families From Low-Income Rural Communities. *Early Childhood Research Quarterly*. 2010;25(4):450-63.

65. Tamis-Lemonda Cs, Shannon Jd, Cabrera Nj, Lamb Me. Fathers and Mothers at Play With Their 2-and 3-Year-Olds: Contributions to Language and Cognitive Development. *Child Development*. 2004;75(6):1806-20.
66. Malin JI, Cabrera Nj, Rowe MI. Low-Income Minority Mothers' and Fathers' Reading and Children's Interest: Longitudinal Contributions to Children's Receptive Vocabulary Skills. *Early Childhood Research Quarterly*. 2014;29(4):425-32.
67. Baker Ce. African American Fathers' Contributions to Children's Early Academic Achievement: Evidence from Two-Parent Families From The Early Childhood Longitudinal Study–Birth Cohort. *Early Education & Development*. 2014;25(1):19-35.
68. Güner P. Cinsel Kimlik Gelişimi. *Türkiye Klinikleri J Obstet Womens Health Dis Nurs-Special Topics*. 2016;2(1):9-14.
69. Bronfenbrenner U. Toward an Experimental Ecology of Human Development. *American Psychologist*. 1977;32(7):513.
70. Bronstein Pe, Cowan Cpe. *Fatherhood Today: Men's Changing Role in the Family*: John Wiley & Sons; 1988.
71. Chin R, Hall P, Daiches A. Fathers' Experiences of their Transition to Fatherhood: A Metasynthesis. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*. 2011;29(1):4-18.
72. Bakanay E. Babanın Çocuk Hayatındaki Yeri. *Anneyiz Biz Dergisi*. 2007;6.
73. Paquette D. Theorizing the Father-Child Relationship: Mechanisms and Developmental Outcomes. *Human Development*. 2004;47(4):193-219.
74. Beets Mw, Foley Jt. Association of Father Involvement and Neighborhood Quality With Kindergartners' Physical Activity: A Multilevel Structural Equation Model. *American Journal of Health Promotion*. 2008;22(3):195-203.
75. Grossmann K, Grossmann Ke, Fremmer-Bombik E, Kindler H, Scheuerer-Englisch H, Zimmermann, Et Al. The Uniqueness of the Child–Father Attachment Relationship: Fathers' Sensitive and Challenging Play as a Pivotal Variable in a 16-Year Longitudinal Study. *Social Development*. 2002;11(3):301-37.
76. Majdandžić M, De Vente W, Bögels Sm. Challenging Parenting Behavior from Infancy to Toddlerhood: Etiology, Measurement, and Differences Between Fathers and Mothers. *Infancy*. 2016;21(4):423-52.
77. Kakaliçoğlu C. Modern Dönemde Değişen Toplumsal Roller Bağlamında Babalık ve Babalık Deneyimleri: İstanbul Örneği: Marmara Üniversitesi (Turkey); 2019.
78. Sarkadi A, Kristiansson R, Oberklaid F, Bremberg S. Fathers' Involvement and Children's Developmental Outcomes: A Systematic Review of Longitudinal Studies. *Acta Paediatrica*. 2008;97(2):153-8.
79. Lamb Me, Pleck Jh, Charnov El, Levine Ja. Paternal Behavior In Humans. *American Zoologist*. 1985:883-94.
80. Radin N, Harold-Goldsmith R. The Involvement of Selected Unemployed and Employed Men with their Children. *Child Development*. 1989:454-9.
81. Eggebeen Dj, Knoester C. Does Fatherhood Matter for Men? *Journal of Marriage and Family*. 2001;63(2):381-93.
82. Mcleod S. Attachment Theory. Consultado En [www Simplypsychology Org/Attachment Html](http://www.simplypsychology.org/Attachment.html). 2009.
83. Bowlby J. Attachment And Loss: Retrospect and Prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*. 1982;52(4):664.
84. Ainsworth Md, Blehar M, Waters E, Wall S. *Patterns of Attachment*. Hillsdale, Nj: Erlbaum; 1978.
85. Colin VI. *Human Attachment*: Temple University Press; 1996.
86. Hazan C, Shaver Pr. Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. *Psychological Inquiry*. 1994;5(1):1-22.

87. Bretherton I. The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*. 1992;28(5):759.
88. Van Der Horst Fc, Leroy Ha, Van Der Veer R. "When Strangers Meet": John Bowlby and Harry Harlow on Attachment Behavior. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. 2008;42(4):370-88.
89. Arkonaç Sa. *Psikoloji: Zihin Süreçleri Bilimi: Alfa Yayınları*; 2005.
90. Bowlby J. *Attachment and Loss V. 3 (Vol. 1)*. Random House. Furman, W., & Buhrmester, D.(2009). *Methods and Measures: The ...*; 1969.
91. Balkaya F. Bilgi İşleme Süreçleri Açısından Bağlanma Kuramının Yeniden Ele Alınması. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2005;8(Supp):17-39.
92. Yaklaşımlar Pg. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar/Current Approaches In Psychiatry*. 2020.
93. Svanberg Po. Attachment, Resilience and Prevention. *Journal of Mental Health*. 1998;7(6):543-78.
94. Hazan C, Shaver Pr. Deeper into Attachment Theory. *Psychological Inquiry*. 1994;5(1):68-79.
95. Tüzün O, Sayar K. Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam*. 2006;19(1):24-39.
96. Levy Kn, Blatt Sj, Shaver Pr. Attachment Styles and Parental Representations. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1998;74(2):407.
97. Karakus Ö. Childhood Abuse and Attachment Styles of Adolescents. 2012.
98. Morsünbül Ü, Çok F. Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2011;3(3):553-70.
99. Cassidy J, Berlin Lj. The Insecure/Ambivalent Pattern of Attachment: Theory and Research. *Child Development*. 1994;65(4):971-91.
100. Shaffer Dr, Kipp K. *Developmental Psychology: Childhood and Adolescence: Cengage Learning*; 2013.
101. Çelebi Ez, Çayır G. Ebeveyn-Bebek Bağlanmasını Etkileyen Faktörler: Lisansüstü Tezler İncelenerek Yapılan Bir Sistemik Derleme. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*.7(1):23-47.
102. Gander Mj, Gardiner Hw, Onur B, Dönmez A. *Cocuk ve Ergen Gelistimi: Imge Kitabevi*; 1993.
103. Caldera Ym. Paternal Involvement and Infant-Father Attachment: A Q-Set Study. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*. 2004;2(2).
104. Soysal Aş, Bodur Ş, İşeri E, Şenol S. Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*. 2005;8(2):88-99.
105. Brennan Ka, Clark Cl, Shaver Pr. Self-Report Measurement of Adult Attachment: An Integrative Overview. 1998.
106. Doksat Ng, Ciftci Ad. Bağlanma ve Yaşamdaki İzdüşümleri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*. 2016;25(4):489-501.
107. Kreuder Kr. The Differences Between Mother-Infant and Father-Infant Interactions At Nine Months. *Honors Theses*. 1996:187.
108. Güleç D, Kavlak O. The Study of Reliability and Validity of Paternal-Infant Attachment Scale in Turkish Society Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği'nin Türk Toplumunda Geçerlik ve Güvenirliğinin İncelenmesi. *Journal of Human Sciences*. 2013;10(2):170-81.
109. Metin Orta İ, Sümer N. Anne Duyarlığı ve Erken Dönem Bağlanma-Temelli Ebeveynlik Destek ve Müdahale Programları. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2016;19(38):54-76.
110. Murray Ad, Yingling Jl. Competence in Language at 24 Months: Relations with Attachment Security and Home Stimulation. *The Journal of Genetic Psychology*. 2000;161(2):133-40.
111. Meins E. Security of Attachment and Maternal Tutoring Strategies: Interaction Within the Zone of Proximal Development. *British Journal of Developmental Psychology*. 1997;15(2):129-44.

112. Karasar N. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2005.
113. Fetters Md, Curry La, Creswell Jw. Achieving Integration in Mixed Methods Designs— Principles and Practices. Health Services Research. 2013;48(6pt2):2134-56.
114. Ural A, Kiliç İ. Bilimsel Araştırma Süreci ve Spss ile Veri Analizi. 2005.
115. Kaptan S. Bilimsel Arastirma ve Istatistik Teknikleri. Ankara: Tekisik Web Ofset. 1998.
116. Tabachnick Bg, Fidell Ls. Using Multivariate Statistics: International Edition. Pearson2012. 2013.
117. Tan Ş. Spss Ve Excel Uygulamalı Temel Istatistik 1. 2016.
118. De Winter Jc. Using The Student's T-Test With Extremely Small Sample Sizes. Practical Assessment, Research, and Evaluation. 2013;18(1):10.
119. Hakoyama M. Fathering Styles: Qualities Children Expect in Their Fathers. Marriage & Family Review. 2020;56(5):391-424.
120. Nyarko K. Parental School Involvement: The Case of Ghana. Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies. 2011;2(5):378-81.
121. Whitney Sd, Prewett S, Wang Z, Chen H. Fathers'importance in Adolescents'academic Achievement. International Journal of Child, Youth and Family Studies. 2017;8(3/4):101-26.
122. Başaran St, Yildirim K. Anne ve Babaların Okul Anılarının Çocuklarının Okula Karşı Tutum ve Akademik Başarılarına Etkisi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2017;18(2):331-51.
123. Cooksey Ec, Craig Ph. Parenting from a Distance: The Effects of Paternal Characteristics on Contact Between Nonresidential Fathers and Their Children. Demography. 1998;35(2):187-200.
124. Lök N, Başoğul C, Öncel S. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri Ve Psikososyal Desteğin Önemi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2016;8(2):155-61.
125. Lloyd M. Domestic Violence and Education: Examining the Impact of Domestic Violence on Young Children, Children, and Young People and The Potential Role of Schools. Frontiers in Psychology. 2018;9:2094.
126. Jessee V, Adamsons K. Father Involvement and Father–Child Relationship Quality: an Intergenerational Perspective. Parenting. 2018;18(1):28-44.
127. Chen C-A, Chen D-Y, Liao Z-P, Kuo M-F. Winnowing Out High-Psm Candidates: The Adverse Selection Effect of Competitive Public Service Exams. International Public Management Journal. 2020;23(4):443-64.
128. Yeung Wj, Duncan Gj, Hill Ms. Putting Fathers Back in The Picture: Parental Activities and Children's Adult Outcomes. Marriage & Family Review. 2000;29(2-3):97-113.
129. Jeynes W. Parental Involvement and Family Structure's Influence on Educational Outcomes. Parental Involvement and Academic Success: Routledge; 2010. P. 135-56.
130. East L, Hutchinson M, Power T, Jackson D. A Qualitative Study of Men's Recollections of Growing up with Father Absence: Childhood Father Figures and Family Resilience. Contemporary Nurse. 2017;53(4):436-44.
131. Belsky J, Fearon R. Precursors of Attachment Security. 2008.
132. Dündükcü Ft, Arslan Ft. Paternal-Infant Attachment and Determination of Factors Affecting Attachment. Archives of Health Science and Research (Online). 2020;7(1):43-9.
133. Sürücüler Hk. 6-12 Aylık Bebeği Olan Babalara Verilen Eğitimin Baba-Bebek Bağlanma Durumuna Etkisi: Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2019.
134. Uçakci Asalioğlu C, Yaman Ş. Yenidoğan Yoğun Bakımda Bebeği Yatan Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları Ve Ebeveyn Bebek Bağlanma Durumları Arasındaki İlişki. 2017.
135. Dhanda B, Chhikara S. Behaviour Development in Babies: Its Improvement in Relation with Ecological Factors. Journal of Human Ecology. 2006;19(3):215-9.

136. Pinel-Jacquemin S, Gaudron Cz. Siblings: Parent-Child Attachments, Perceptions, Interaction and Family Dynamics. *Journal of Communications Research*. 2013;5(1).
137. Mott S, James S, Sperhac A. *Nursing Care of Children and Families*. Division of the Benjamin. Cummings Publishing Company Inc, California; 1990.
138. Lang Sn, Tolbert Ar, Schoppe-Sullivan Sj, Bonomi Ae. A Cocaring Framework for Infants and Toddlers: Applying a Model of Coparenting to Parent–Teacher Relationships. *Early Childhood Research Quarterly*. 2016;34:40-52.
139. Lamb Me. Infant-Father Attachments and their Impact on Child Development. *Handbook of Father Involvement: Multidisciplinary Perspectives*. 2002:93-117.
140. Condon J, Corkindale C, Boyce P, Gamble E. A Longitudinal Study of Father-to-Infant Attachment: Antecedents and Correlates. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*. 2013;31(1):15-30.
141. Olsavsky Al, Berrigan Mn, Schoppe-Sullivan Sj, Brown Gl, Kamp Dush Cm. Paternal Stimulation and Father-Infant Attachment. *Attachment & Human Development*. 2020;22(1):15-26.
142. Ferketich Sl, Mercer Rt. Predictors of Role Competence for Experienced and Inexperienced Fathers. *Nursing Research*. 1995.
143. Dinç S. *Baba-Bebek Arasındaki Bağlanma Durumu ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, İstanbul. 2014.
144. Kılan S. *Baba-Bebek Bağlanması ve Etkileyen Faktörler; Manisa Örneği: Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri ...; 2019*.
145. Mehall Kg, Spinrad Tl, Eisenberg N, Gaertner Bm. Examining the Relations of Infant Temperament and Couples' Marital Satisfaction to Mother and Father Involvement: A Longitudinal Study. *Fathering*. 2009;7(1):23.
146. Mcveigh C, St John W, Cameron C. Fathers' Functional Status Six Weeks Following the Birth of a Baby: A Queensland Study. *Australian Midwifery*. 2005;18(1):25-8.
147. Sevil Ü, Özkan S. Fathers' Functional Status During Pregnancy and the Early Postnatal Period. *Midwifery*. 2009;25(6):665-72.
148. Seçer Z, Çeliköz N, Songül Y. Bazi Kişisel Özelliklerine Göre Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Babalarının Babalığa Yönelik Tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2007(18):425-38.
149. Aslan E, Bsn Se, Bsn Hd, Bsn Oa. Fathers' Attachment Status to their Infants. *International Journal of Caring Sciences*. 2017;10(3):1410-8.
150. Aydın R, Boz B, Ucar O, Dolek F. Attachment Levels of Fathers and Examining the Factors Affecting. *International Journal of Caring Sciences*. 2020;13(2):1440-8.
151. Dündükcü Ft, Aslan, Fatma Taş. *Baba-Bebek Bağlanması ve Bağlanmayı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*. *Arch Health Sci Res*. 2020;7:43-9.
152. Kuruçirak Ş. *4-12 Aylık Bebeği Olan Babaların, Babalık Rolü Algısı ile Bebek Bakımına Katılımı Arasındaki İlişki: Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2010*.
153. Yu Cy, Hung Ch, Chan Tf, Yeh Ch, Lai Cy. Prenatal Predictors for Father–Infant Attachment After Childbirth. *Journal of Clinical Nursing*. 2012;21(11-12):1577-83.
154. Varghese C, Wachen J. the Determinants of Father Involvement and Connections to Children's Literacy and Language Outcomes: Review of the Literature. *Marriage & Family Review*. 2016;52(4):331-59.
155. Cox Mj, Paley B. Families as Systems. *Annual Review of Psychology*. 1997;48(1):243-67.
156. Hjelmstedt A, Collins A. Psychological Functioning and Predictors of Father–Infant Relationship in Ivf Fathers and Controls. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 2008;22(1):72-8.
157. Redshaw M, Henderson J. Fathers' Engagement in Pregnancy and Childbirth: Evidence from a National Survey. *Bmc Pregnancy and Childbirth*. 2013;13(1):1-15.

158. Uçakci Asalioğlu C, Yaman Ş. Yeni Doğan Yoğun Bakımda Bebeği Yatan Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları ve Ebeveyn Bebek Bağlanma Durumları Arasındaki İlişki.
159. Bonsall A. Fathering Occupations: An Analysis of Narrative Accounts of Fathering Children With Special Needs. *Journal of Occupational Science*. 2014;21(4):504-18.
160. Boechler V, Harrison Mj, Magill-Evans J. Father-Child Teaching Interactions: The Relationship to Father Involvement in Caregiving. *Journal of Pediatric Nursing*. 2003;18(1):46-51.
161. Eskandari N, Simbar M, Vedadhir A, Baghestani A, Momenyan S. Related Factors to Paternal Adaptation: A Cross-Sectional Study for First-Time Fathers. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*. 2019;24(1):18.
162. Allen S, Daly K. The Effects of Father Involvement: An Updated Summary of the Evidence. *Work*. 2007;7.
163. Kartal Ya, Erişen B. 6-12 Aylık Bebeği Olan Babaların Bebeklerine Bağlanma Durumu ve İlişkili Faktörler. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Health Sciences Institute*.8(2):44-9.
164. De Cock Es, Henrichs J, Klimstra Ta, Maas Ajb, Vreeswijk Cm, Meeus Wh, Et Al. Longitudinal Associations Between Parental Bonding, Parenting Stress, And Executive Functioning in Toddlerhood. *Journal of Child and Family Studies*. 2017;26(6):1723-33.
165. Hazen Nl, Mcfarland L, Jacobvitz D, Boyd-Soisson E. Fathers' Frightening Behaviours and Sensitivity with Infants: Relations with Fathers' Attachment Representations, Father–Infant Attachment, and Children's Later Outcomes. *Early Child Development and Care*. 2010;180(1-2):51-69.
166. Mercer Rt, Ferkehch Sl. Predictors of Parental Attachment During Early Parenthood. *Journal of Advanced Nursing*. 1990;15(3):268-80.
167. Güler Kaya İ. Gebelikte Baba Desteğinin Paternal Bağlanmaya Etkisi: İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2020.
168. Beitel Ah, Parke Rd. Paternal Involvement in Infancy: The Role of Maternal and Paternal Attitudes. *Journal of Family Psychology*. 1998;12(2):268.
169. Condon Jt, Corkindale Cj, Boyce P. Assessment of Postnatal Paternal–Infant Attachment: Development of a Questionnaire Instrument. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*. 2008;26(3):195-210.
170. Boyce P, Condon J, Barton J, Corkindale C. First-Time Fathers' Study: Psychological Distress in Expectant Fathers During Pregnancy. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*. 2007;41(9):718-25.
171. Bronte-Tinkew J, Ryan S, Carrano J, Moore Ka. Resident Fathers' Pregnancy Intentions, Prenatal Behaviors, and Links to Involvement with Infants. *Journal of Marriage and Family*. 2007;69(4):977-90.
172. Caldera Ym, Lindsey Ew. Coparenting, Mother-Infant Interaction, and Infant-Parent Attachment Relationships in Two-Parent Families. *Journal of Family Psychology*. 2006;20(2):275.
173. Brown Gl, Schoppe-Sullivan Sj, Mangelsdorf Sc, Neff C. Observed and Reported Supportive Coparenting as Predictors of Infant–Mother and Infant–Father Attachment Security. *Early Child Development and Care*. 2010;180(1-2):121-37.
174. Williamson Dl, Skrypnek Bj, De Los Santos N. Questioning the Suitability of Traditional Self-Report Family Functioning Measures for Single-Parent Families with Young Children. *Marriage & Family Review*. 2011;47(6):397-418.
175. Bretherton I. Fathers In Attachment Theory and Research: A Review. *Early Child Development and Care*. 2010;180(1-2):9-23.

176. Poulsen Hb, Hazen N, Jacobvitz D. Parents' Prenatal Joint Attachment Representations and Early Caregiving: The Indirect Role of Prenatal Marital Affect. *Attachment & Human Development*. 2019;21(6):597-615.
177. Nydegger Cn, Mitteness Ls. Fathers and Their Adult Sons and Daughters. *Marriage & Family Review*. 1991;16(3-4):249-66.
178. Pallini S, Morelli M, Chirumbolo A, Baiocco R, Laghi F, Eisenberg N. Attachment and Attention Problems: A Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*. 2019;74:101772.
179. Holmes J. *John Bowlby and Attachment Theory*: Routledge; 2014.
180. Lucassen N, Tharner A, Van Ijzendoorn Mh, Bakermans-Kranenburg Mj, Volling Bl, Verhulst Fc, Et Al. The Association Between Paternal Sensitivity and Infant-Father Attachment Security: A Meta-Analysis of Three Decades of Research. *Journal of Family Psychology*. 2011;25(6):986.
181. Cowan Pa, Cowan Cp. Introduction: Bringing Dads Back into the Family. *Attachment & Human Development*. 2019;21(5):419-25.
182. Hamilton Ce. Continuity and Discontinuity of Attachment from Infancy Through Adolescence. *Child Development*. 2000;71(3):690-4.
183. Kirkpatrick La, Hazan C. Attachment Styles and Close Relationships: A Four-Year Prospective Study. *Personal Relationships*. 1994;1(2):123-42.
184. Guzzo Kb. New Father's Experiences with their Own Fathers and Attitudes Toward Fathering. *Fathering*. 2011;9(3):268.
185. Psouni E. The Influence of Attachment Representations and Co-Parents' Scripted Knowledge of Attachment on Fathers' And Mothers' Caregiving Representations. *Attachment & Human Development*. 2019;21(5):485-509.
186. Mcfarland-Piazza L, Hazen N, Jacobvitz D, Boyd-Soisson E. The Development of Father-Child Attachment: Associations Between Adult Attachment Representations, Recollections of Childhood Experiences and Caregiving. *Early Child Development and Care*. 2012;182(6):701-21.
187. Masciadrelli Bp, Pleck Jh, Stueve Jl. Fathers' Role Model Perceptions: Themes and Linkages with Involvement. *Men and Masculinities*. 2006;9(1):23-34.
188. Marsiglio W, Cohan M. Contextualizing Father Involvement and Paternal Influence: Sociological and Qualitative Themes. *Marriage & Family Review*. 2000;29(2-3):75-95.
189. Gaertner Bm, Spinrad Tl, Eisenberg N, Greving Ka. Parental Childrearing Attitudes as Correlates of Father Involvement During Infancy. *Journal of Marriage and Family*. 2007;69(4):962-76.

8. EKLER

EK-1. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Saygıdeğer Babalar,

Literatürde bugüne kadar yapılan araştırmalar babaların çocuklarının hayatında önemli bir rol oynadığını göstermiş ve babanın çocuğu ile kurduğu sıcak, olumlu ve güvenli ilişkinin çocukların tüm gelişim alanlarında olumlu yönde ve önemli derecede etkilediğinin altını çizmiştir. Bu sonuçlar araştırmacıları çocuğun gelişiminde babanın rolü ve katılımı konularında tüm ayrıntıları ile çalışmaya yöneltmiştir.

Doç Dr. Zeynep Çetin danışmanlığında yüksek lisans tezi için yürütölen bu çalışmada; 6-12 aylık bebeğı olan babaların, kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile bebekleriyle olan bağlanma durumu arasındaki ilişkisi incelenecektir.

Elinizdeki formlar araştırma için gerekli verileri elde etmeye yönelik sorular içermektedir. Tüm maddelerin özenle doldurulması, çalışmaya önemli bir katkı sağlayacaktır. Çalışma kapsamında tüm bilgiler gizli tutulacak ve araştırmayı yürüten araştırmacılardan başka şahıslarla paylaşılmayacaktır.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllölük esasına dayalıdır, dilediğiniz zaman araştırma kapsamından çıkabilirsiniz. Aklınıza takılan herhangi bir soruyu sormaktan lütfen çekinmeyiniz. Çalışmaya katılmayı onaylıyorsanız aşağıda onay verdiğınızı belirten bölümü, onaylamıyorsanız onay vermediğınızı belirten bölümü işaretlemeniz gerekmektedir. Araştırma sonuçlarıyla ilgili dilerseniz e-posta yoluyla bilgi alabilirsiniz.

İşbirliğiniz ve katılımınız için teşekkür ederim.

Doç. Dr. Zeynep ÇETİN

Hacettepe Üniversitesi

Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Faköltesi

Faköltesi

Çocuk Gelişimi Bölümü

Bölümü

Tel:

Mail:

Şule Kışla

Hacettepe

Sağlık Bilimleri

Çocuk Gelişimi

Tel:

Mail:

Lütfen aşağıdakilerden birini işaretleyin:

“6-12 Aylık Bebeğı Olan Babaların Kendi Babalarıyla İlişki Düzeyleri ile Bebekleriyle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu tez çalışmasına;

Katılmayı onaylıyorum

Katılmayı onaylamıyorum

*Tarih:

*Babanın Adı Soyadı veya Rumuzu:

*Adres:

*Tel:

EK-2. GENEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı;

Katılacağımız çalışma bir yüksek lisans tez çalışması olup, 6-12 aylık bebeği olan babaların kendi babalarıyla ilişki düzeyleri ile bebekleriyle bağlanma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamaktadır.

Bu ankette sosyo-demografik bilgilerinizle ilgili sorular diğer formlarda ise; kendi babanızla ilişkinizle ilgili soruların bulunduğu babalık ölçeği formu ve baba-bebek bağlanma durumunuz hakkında cümlelerin bulunduğu baba-bebek bağlanma ölçeği bulunmaktadır.

Lütfen her bir soruya cevap vermeye çalışınız. Soruları cevaplamak ortalama 15 dakikanızı alacaktır. Sorulara cevap vermeniz, bu alandaki bilgi gereksinimine katkıda bulunacak, babaların bebekleriyle olan bağlanma durumlarıyla ilgili farklı bir pencereden daha bakmamıza destek olacaktır. Anket formuna hiçbir şekilde ismini yazmanız istenememekte olup, isimsiz olarak doldurulacaktır. Danışmanım ve benim dışımda hiç kimse verdiğiniz cevaplardan haberdar olmayacaktır. Bu çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anketin çoğunluğu kişisel fikirleri içermekte olup bu çalışmaya katılımınız sizin için herhangi bir olumsuz durum yaratmayacaktır.

Katıldığımız için teşekkür ederim.

Şule KIŞLA
Çocuk Gelişimci

1. Bebeğinizin cinsiyeti nedir?

- 1) Kız 2) Erkek

2. Bebeğiniz şu an kaç aylık?

- 1) 6 ay 2) 7 ay 3) 8 ay 4) 9 ay 5) 10 ay 6) 11 ay 7) 12 ay

3. Çocuğunuzun doğum sırası nedir?

- 1) İlk Çocuk 2) İkinci Çocuk 3) Üçüncü ya da daha fazlası

4. Yaşınız?

- 1) 18-25 2) 26-33 3) 34-41 4) 42 yaş ve üstü

5. Eğitim durumunuz?

- 1) Okur-yazar 2) İlkokul mezunu 3) Ortaokul mezunu 4) Lise mezunu 5) Üniversite mezunu

6. Mesleğiniz?

- 1) İşsiz 2) Memur 3) İşçi 4) Serbest Meslek 5) Diğer:.....

7. Aylık ailenizin toplam gelir durumu nedir?

- 1) 1500 TL ve altı 2) 1501-2500 TL 3) 2501-3500 TL 4) 3501 TL ve üzeri

8. Eşinizin eğitim durumu nedir?

- 1) Okur-yazar 2) İlkokul mezunu 3) Ortaokul mezunu 4) Lise mezunu 5) Üniversite mezunu

9. Eşinizin Mesleği nedir?

- 1) Ev Hanımı 2) Memur 3) İşçi 4) Serbest Meslek
5)Diğer:.....,

10. Bebeğiniz planlanarak dünyaya gelen bir bebek mi?

- 1) Evet 2)Hayır

11. Kaç yıldır evlisiniz?

- 1) 1-5 yıl 2) 6-10 yıl 3) 11-15 yıl 4) 16 yıl ve üzeri

12. Çocukken size bakım veren kişiler kimlerdir?

- 1)Sadece annem 2) Annem ve babam 3)Sadece babam 4)Anneanne-babaanne
5)Diğer.....

EK-3. BABALIK ÖLÇEĞİ**BABALIK ÖLÇEĞİ****AÇIKLAMA**

Çocukluk ve gençlik dönemlerinizde babanızla yaşadığınız ilişkiyi düşününüz. Aşağıda verilen her cümleyi bu ilişkiyi düşünerek 1 ile 5 (1 = hiçbir zaman; 5 = her zaman) arasında derecelendiriniz.

Lütfen, tüm maddeleri cevaplarken sizin babanızla olan ilişkinizi en iyi ve en gerçekçi yansıtan cevabı işaretlemeye özen gösteriniz.

	Hiçbir Zaman	Çok Nadir	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
1.Babam ödevlerimde bana yardımcı olurdu.	1	2	3	4	5
2.Babam benimle kişisel sorunlarımla ilgili konuşurdu.	1	2	3	4	5
3.Babam beni etkinliklere götürürdü.	1	2	3	4	5
4.Babam bana beni sevdiğini söylerdi.	1	2	3	4	5
5.Babam bana iyi bir çocuk olduğumu söylerdi.	1	2	3	4	5
6.Babam ilgili bir insandı.	1	2	3	4	5
7.Babam veli/okul toplantılarına katılırdı.	1	2	3	4	5
8.Çocukken kendimi babama yakın hissederdim.	1	2	3	4	5
9.Ergenlik yıllarımda babamla birlikte bir şeyler yapardık.	1	2	3	4	5
10.Babam benimle vakit geçirmeyi severdi.	1	2	3	4	5
11.Babam beni döverdi.	1	2	3	4	5
12.Bir ergen olarak, kendimi babama yakın hissederdim.	1	2	3	4	5
13.Babam anneme vururdu.	1	2	3	4	5
14.Babamın beni önemseddiğini bilirdim.	1	2	3	4	5
15.Babam bana hakkımı savunmayı öğretti.	1	2	3	4	5
16.Babam ihtiyacım olan giyecek & oyuncak gibi şeyleri temin ederdi.	1	2	3	4	5
17.Babam çocukken bana kitap okurdu.	1	2	3	4	5
18.Babam bizim maddi olarak rahat geçinmemizi sağlardı.	1	2	3	4	5
19.Babam ailesine ekonomik anlamda iyi bakardı.	1	2	3	4	5
20.Babam sorunlarımı çözmemde bana yardımcı olurdu.	1	2	3	4	5
21.Babamla her şeyi konuşabilirdim.	1	2	3	4	5
22.Babamla birlikte camiye giderdik.	1	2	3	4	5
23.Kötü hissettiğim zamanlarda babam beni rahatlatırdı.	1	2	3	4	5
24.Ben büyürken babamın eve para getirebilecek bir işi vardı.	1	2	3	4	5
25.Babam bana özel biri olduğumu hissettirirdi.	1	2	3	4	5
26.Bir şeye sinirlendiğimde bunu babamla konuşurdum.	1	2	3	4	5
27.Babam ve ben beraber zaman geçirmekten hoşlanırdık.	1	2	3	4	5
28.Babam benimle dünyada olup bitenler hakkında konuşurdu.	1	2	3	4	5
29.Babam bana karşı sevecendi.	1	2	3	4	5
30.Babam yemek duası ederdi.	1	2	3	4	5

31.Çocukken yanlış bir şey yaptığım zaman babam bana bağırdı.	1	2	3	4	5
32.Babama karşı sıcak duygulara sahibim.	1	2	3	4	5
33.Babam duygularımı incitecek şeyler söylerdi.	1	2	3	4	5
34.Babam hissettiklerimi dile getirmem konusunda beni cesaretlendirirdi.	1	2	3	4	5
35.Babam derslerimle ilgilenirdi.	1	2	3	4	5
36.Babam bana sarılırdı.	1	2	3	4	5
37.Babam iyi bir insandır.	1	2	3	4	5
38.Başımı belaya soktuğum zamanlarda, babam beni fiziksel olarak cezalandırırdı.	1	2	3	4	5
39.Babam bana doğruyla yanlış ayırt etmeyi öğretti.	1	2	3	4	5
40.Babamın annemi dövdüğünü görürdüm.	1	2	3	4	5
41.Babama onu sevdiğimi söylerdim.	1	2	3	4	5
42.Babama ihtiyaç duyduğumda, o hep yakınlarımda olurdu.	1	2	3	4	5
43.Babam benimle dünyada yaşanan olaylar hakkında konuşurdu.	1	2	3	4	5
44.Babam katıldığım spor etkinliklerini izlemeye gelirdi.	1	2	3	4	5
45.Babamla birlikte iyi vakit geçirirdik.	1	2	3	4	5
46.Babam bana önemli değerler aşıladı.	1	2	3	4	5
47.Babam beni anlardı.	1	2	3	4	5
48.Babam sinirlenirdi ve beni sevmediğini söylerdi.	1	2	3	4	5
49.Babam katıldığım okul etkinliklerimi izlemeye gelirdi.	1	2	3	4	5
50.Babam benimle Allah hakkında konuşurdu.	1	2	3	4	5
51.Babam yaralanıp, incindiğim zaman endişelenirdi.	1	2	3	4	5
52.Babamın kardeşlerimden birine vurduğunu gördüm.	1	2	3	4	5

EK-4. BABA-BEBEK BAĞLANMA ÖLÇEĞİ

BABA - BEBEK BAĞLANMA ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA: İlişikte bebeğinizle bağlanma durumunuz hakkında 18 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin duygu ve düşüncelerinize uyan seçeneğe karar veriniz. **Her cümle için uzun uzun düşünmeyiniz.** Mümkün olduğu kadar **çabuk ve samimi cevaplar** veriniz. **Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz.** Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

1. Bebekle ilgilendiğim zamanlar kızgınlık veya öfke hissediyorum;

- a. Her zaman   b. Sık sık   c. Ara sıra   d. Çok nadir   e. Hiçbir zaman

2. Bebekle ilgilendiğim zamanlar, onun huysuzlaştığını ve beni üzmeye çalıştığını hissediyorum;;

- a. Her zaman   b. Sık sık   c. Ara sıra   d. Çok nadir   e. Hiçbir zaman

3. Son iki hafta içinde bebek ile ilgili duygularımı şöyle tanımlıyorum;

- a. Hoşlanmama
b. Bebeğe karşı güçlü duygularım yok
c. Zayıf sevgi
d. Orta düzeyde sevgi
e. Yoğun sevgi

4. Bebeğimin neye ihtiyacı olduğunu ya da ne istediğini anlayabiliyorum;

- a. Her zaman   b. Sık sık   c. Ara sıra   d. Çok nadir   e. Hiçbir zaman

5. Bebeğimle olan etkileşim seviyemi göz önüne alırsak şöyle olduğuma inanıyorum;

- a. Benimle aynı durumdaki çoğu babadan çok daha fazla ilgiliyim.
b. Benimle aynı durumdaki çoğu babadan biraz daha fazla ilgiliyim.
c. Benimle aynı durumdaki çoğu babayla aynı seviyede ilgiliyim.
d. Benimle aynı durumdaki çoğu babadan biraz daha az ilgiliyim.
e. Benimle aynı durumdaki çoğu babadan çok daha az ilgiliyim.

6. Bebeğimle birlikte sıkıldığımı hissediyorum;

- a. Her zaman   b. Sık sık   c. Ara sıra   d. Çok nadir   e) Hiçbir zaman

7. Bebeğimle birlikte diğer insanların yanındayken onunla gurur duyduğumu hissediyorum;

- a. Her zaman   b. Sık sık   c. Ara sıra   d. Çok nadir   e) Hiçbir zaman

8. Bebekle ilgilenmeye ve onun bakımına mümkün olduğu kadar katılmaya çalışıyorum;

- a. Doğru   b. Doğru değil

9. Kendimi(eşim dışında) çevremdeki insanlarla bebek hakkında konuşurken buluyorum;

- a. Hergün birçok kez   b. Hergün birkaç kez   c. Günde bir kez   d. Nadiren

10. Bebekten ayrılmam gerektiği zamanlar kendimi;

- a. Her zaman üzgün hissederim (ya da ondan ayrılmak her zaman zor gelir)
b. Sık sık üzgün hissederim (ya da ondan ayrılmak sık sık zor gelir)
c. Hem üzüntü hem de rahatlama duygularını birlikte hissederim.
d. Sık sık rahatlamış hissederim (ve ayrılmak sık sık kolay gelir).
e. Her zaman rahatlamış hissederim (ve ayrılmak her zaman kolay gelir).

11. Bebekle birlikteyken;

- a. Her zaman çok doyum alıyorum.
b. Sık sık doyum alıyorum.
c. Ara sıra doyum alıyorum.
d. Çok nadir doyum alıyorum.

12. Bebekle birlikte olmadığım zamanlar, kendimi onu düşünürken buluyorum;

- a. Her zaman   b. Sık sık   c. Ara sıra   d. Çok nadir   e) Hiçbir zaman

13. Bebekle birlikteyken;

- a. Genellikle onunla geçirdiğim zamanı uzatmaya çalışırım.
b. Hiçbiri
c. Genellikle onunla geçirdiğim zamanı kısa tutmaya çalışırım.

14. Bebekten bir süre uzak kaldığımda, onunla tekrar birlikte olmak için genellikle şöyle hissederim;

- a. Bu düşünceden yoğun bir keyif alırım
b. Bu düşünceden orta düzeyde keyif alırım
c. Bu düşünceden çok az keyif alırım
d. Bu düşünce hakkında hiçbir şey hissetmem.
e. Bu düşünce hakkında olumsuz hislerim olur.

15. Geçen üç ay süresince, beş dakika ya da daha fazla süreyle kendimi uyuyan bebeği izlerken buluyorum;

- a. Her zaman   b. Sık sık   c. Ara sıra   d. Hiçbir zaman

16. Bebek nedeniyle vazgeçmek zorunda kaldığımız şeyleri düşününce;

- a. Ona çok fazla kızdığımı görüyorum
b. Ona orta düzeyde kızdığımı görüyorum
c. Ona çok az kızdığımı görüyorum
d. Ona hiç kızmıyorum

17. Geçen üç ay süresince, kendime zaman ayıramadığımı ve kendi uğraşlarımı sürdürmediği hiss ediyorum;

- a. Her zaman   b. Sık sık   c. Ara sıra   d. Hiçbir zaman

18. Bebeğimle birlikte olduğum zaman genellikle;

- a. Çok sabırsızım   b. Biraz sabırsızım   c. Biraz sabırlıyım   d. Çok sabırlıyım

EK 5. BABALIK ÖLÇEĞİ İZİNİ

BABALIK ÖLÇEĞİ HK.

Gelen kutusu

ben 25 Ağu

Merhaba Şenil Ünlü Çetin Hocam, Ben Şule Kışl...

Şenil ÜNLÜ ÇETİN 25 Ağu

alıcı: ben v

Sevgili Şule Hocam,

Ölçeği kullanmanızda benim için hiç bir sakınca yoktur aksine onur duyarım. Çalışmamızda başarılar diliyorum. Sonuçlarını da takip etmek isterim 😊

25 Ağu 2020 Sal 13:40 tarihinde Şule Buzdan şunu yazdı:

EK 6. BABA-BEBEK BAĞLANMA ÖLÇEĞİ İZİNİ

alıcı: duygu.gulec v

Merhaba Duygu Güleç hocam,

Ben Şule Kışla Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi 2013 mezunuyum şu an Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümünde yüksek lisansımı yapmaktayım. Yüksek lisans tezimde danışmanım Doç. Dr. Zeynep Çetin ile birlikte 6-12 ay çocuğa sahip babalarla çalışmak istiyoruz izniniz olursa tezde Baba- Bebek Bağlanma Ölçeği'nizi kullanmak istiyorum.

Teşekkürler

Saygılarımla

Şule KIŞLA
H.Ü. Minik Hacettepeliler Kreşi Müdürü

duygu gulec 20 Ağu

alıcı: ben v

Merhaba Şule Hanım,
Ölçeği kullanmanızdan memnuniyet duyarım.
Ekte ölçeği ve ilgili yayınlarımı gönderiyorum.
Kolaylıklar dilerim.

EK 7. ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-755.02.01
Konu : Şule KİŞLA (Etik Komisyon İzni)

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 07.09.2020 tarihli ve 68552689-755.02.01/00001225471 sayılı yazı.

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencilerinden **Şule KİŞLA**'nın **Doç.Dr.Zeynep ÇETİN** sorumluluğunda yürüttüğü "**6-12 Aylık Bebeği Olan Babaların Kendi Babalarıyla İlişki Düzeyleri ile Bebekleriyle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" konulu tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **08 Eylül 2020** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

EK 8. ORJİNALLİK EKLAN ÇIKTISI

6-12 AYLIK BEBEĞİ OLAN BABALARIN KENDİ BABALARIYLA İLİŐKI DÜZEYLERİ İLE BEBEKLERİYLE OLAN BAĞLANMA DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 9	% 9	% 1	% 4
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 2
2	toad.halileksi.net İnternet Kaynağı	% 1
3	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
4	Submitted to Eskisehir Osmangazi University Öğrenci Ödevi	% 1
5	acikerisim.karabuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to Canakkale Onsekiz Mart University Öğrenci Ödevi	% 1
7	burkonturizm.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	www.dogumahazirlikegitimi2018.com İnternet Kaynağı	<% 1

EK 8. DİJİTAL MAKBUZ

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen: Şule Kışla
Ödev başlığı: 6-12 AYLIK BEBEĞİ OLAN BABALARIN KENDİ BABALARIYLA İLİ...
Gönderi Başlığı: 6-12 AYLIK BEBEĞİ OLAN BABALARIN KENDİ BABALARIYLA İLİ...
Dosya adı: S_ule_KIS_LA_Tez_son_11.11.2021_-_TURN_T_N.docx
Dosya boyutu: 242.59K
Sayfa sayısı: 84
Kelime sayısı: 20,836
Karakter sayısı: 142,215
Gönderim Tarihi: 12-Kas-2021 10:57ÖÖ (UTC+0300)
Gönderim Numarası: 1700573531

9. ÖZGEÇMİŞ